

Henna Eveliina Rissanen

ÄIDIN TILA

– Ihmisluonnon konstruointi ja vastakulttuurisen äitiyden muodostaminen internetin keskustelufoorumilla

Pro gradu -tutkielma
Itä-Suomen yliopisto
Perinteentutkimus
Heinäkuu 2012

Tiedekunta – Faculty Filosofinen tiedekunta		Osasto – School Itä-Suomen yliopisto	
Tekijät – Author Henna Rissanen			
Työn nimi – Title Äidin tila – Ihmisluonnon konstruointi ja vastakulttuurisen äitiyden muodostaminen internetin keskustelufoorumilla.			
Pääaine – Main subject Perinteentutkimus	Työn laji – Level Pro gradu - tutkielma	Päivämäärä – Date 2.7.2012	Sivumäärä – Number of pages 111 s.
Tiivistelmä – Abstract			
<p>Tutkielman lähtökohtana on internetissä toimiva keskustelufoorumi, jota käyttävät pääosin äidit ja jonka teemana on vaistovanhemmuudeksi nimetty vanhemmuustyyli. Tutkin tällä foorumilla käytyjä keskusteluja sosiaalisen konstruktionismien lähtökohdista, jolloin tarkastelen foorumia konstruotuna tilana. Tilan tärkeitä ominaisuuksia ovat mm. sosiaalinen rakentuminen, avoimuus, poliittisuus ja aika. Metodeina tässä tutkielmassa ovat diskurssianalyysi ja etnografinen lukutapa.</p> <p>Tulkitsen äidin tilan keskeiseksi konstruktioksi ihmisluonnon konstruktion, jota hahmotetaan aineistossa niin ihmisen sisäisen tiedon ja tunteen kuin tieteellisyydenkin diskurssin kautta. Tämä konstruktio toimii nähdäkseni pohjana koko ideologialle. Toinen selkeästi esillä oleva konstruktio liittyy keskustelijoiden ympärillä olevaan valtavirtakulttuuriin, jota aineiston keskustelijat kritisoivat. Tulkitsen kyseessä olevan äitiyden instituution, joka on siis sosiaalisten käytäntöjen sanelemaa ja eroaa olennaisesti keskusteluissa konstruoidun ihmisluonnon mukaisesta äitiydestä. Näiden pohjalta katsonkin vaistovanhemmuuden identifioituvan vastakulttuuriksi. Tässä tulokinnassani tukeudun vastakulttuurin ideologiasta lähtevään määritelmään, jossa keskeisiä seikkoja ovat individualismi, autoritaarisuuden vastustaminen ja muutoksen hyväksyminen.</p> <p>Tilan sosiaalinen rakentuminen hahmottuu konkreettisesti keskustelusäikeiden ja diskurssien kautta. Nimenomaan äidin tilaksi foorumia rakennetaan siinä mielessä, että keskusteluissa puheena olevien näkemysten esitetään olevan lähtöisin juuri äitien omista kokemuksista ja tuntemuksista. Myös valtavirtakulttuuri tulee tällöin määritellyksi keskustelijoiden lähtökohdista, ja siinä äitiyden esitetään rakentuvan äitien ulkopuolelta, instituutiosta, käsin. Tilan avoimuutta tukee ideologian vastakulttuurinen muutoksen hyväksyminen, ja keskustelijoiden tapa rakentaa vaistovanhemmuutta pikemminkin keskuksen määrittelyn kuin rajaamisen kautta. Aika rakentuu äidin tilan kiinteäksi ominaisuudeksi mm. viitattaessa vastakulttuurille tärkeän vastuksen, äitiyden instituution, käsityksiin vanhanaikaisina näkemyksinä. Nykyaika puolestaan on keskusteluissa erottamattomasti läsnä arvona, jonka vuoksi ”lapsen parhaan” ensisijaisuutta ei koskaan kyseenalaisteta. Tilan dynaamisuuden konkretisoi vaistovanhemmuuden tulevaisuuteen tähtäävä ulottuvuus, joka myös tekee ymmärrettäväksi sen, kuinka pienet arkiset valinnat latautuvat myös yhteiskunnallisilla merkityksillä.</p>			
Avainsanat – Keywords: äitiys, internet-keskustelu, tila, konstruktio, diskurssi, ihmisluonto, äitiyden instituutio, vastakulttuuri			

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	1
1.1 Tulokulmia aineistoon	2
1.1.1 Äitiyttä internetissä	2
1.1.2 Vaistovanhemmuusfoorumi	3
1.1.3 Vaistovanhemmuus.....	4
1.1.4 Vaistovanhemmuus folklorena	8
1.2 Kehyksenä sosiaalinen konstruktio.....	9
1.2.1 Sosiaalisen konstruktioisuuden näkökulmia	9
1.2.2 Konstruoitu tila	11
1.2.3 Konstruktio ja diskurssi	12
1.3 Metodit	14
1.3.1 Etnografinen lukutapa.....	15
1.3.2 Diskurssianalyysi	16
1.3.3 Pääaineiston muodostus ja käyttö.....	18
1.4 Tulkinnallisia käsitteitä	22
1.4.1 Ihmisluonto.....	22
1.4.2 Äitiyden instituutio	24
1.4.3 Vastakulttuurinen äitiys	26
1.5 Eettiset lähtökohdat	27
1.6 Tutkija oppijana, ruumis tietäjänä.....	30
2 IHMISLUONNON KONSTRUKTIO JA KÄYTÄNNÖN TOTEUTUKSIA	33
2.1 Tavoitteena lajinmukaisuus ja koko perheen etu	33
2.2 Vaisto sisäisenä tietona ja tunteena	35
2.2.1 Lapsen viisaus	35
2.2.2 Henkilökohtainen ajatustyö.....	37
2.2.3 Läheisyyden logiikka.....	38
2.3 Tieteellisyyden diskurssi	40
2.3.1 Evoluutiobiologia.....	40
2.3.2 Antropologinen diskurssi	42
2.3.3 Psykologinen diskurssi.....	44
2.4 Käytännön vaistovanhemmuutta	47
2.4.1 Mikä sopii yhdelle, ei sovi toiselle	47
2.4.2 Odottelua ja analysointia.....	49
2.4.3 Kohtaamisia ulkopuolen kanssa.....	51
3 ÄITIYDEN INSTITUUTIO KULTTUURIKRIITIKIN KOHTEENA	55
3.1 Negatiivinen lapsikuva	55
3.1.1 Uhmakkuus	56
3.1.2 Ripustautuvuus	58
3.1.3 Vajavaisuus	60
3.2 Äitimyytti	63
3.2.1 Ruumis äidin luontona	65
3.2.2 ”Kurjuuseetos”	68

3.2.3 Äidin monet roolit	70
3.3 Työn merkitykset.....	74
3.4 Toimijat	76
3.4.1 Asiantuntijat	77
3.4.2 Markkinat	79
3.4.3 Diskurssit käytännössä.....	83
4 VASTAKULTTUURINEN ÄITIYS	86
4.1 Individualistiset kasvatuseritykset.....	86
4.2 Auktoriteetteja vastaan	88
4.2.1 Sisäisten auktoriteettien vastustaminen	88
4.2.2 Sittenkin sisäistä hegemoniaa?	90
4.3 Kommunikaatio vastakulttuuri-identiteetin muodostuksessa	93
4.3.1 Solidaarisista ajatustenvaihtoa.....	94
4.3.2 Puhetta valtavirtakulttuurista	96
4.4 Muutos	98
5 YHTEENVETO: TILAN DYNAMIIKKA	102
AINEISTOLUETTELO.....	106
LÄHTEET	107

1. JOHDANTO

Äitiys näyttää länsimaisessa kulttuurissamme usein suoritukselta, kun puhutaan hyvästä äidistä, äitimyytistä tai edes kyllin hyvästä äidistä. Tällöin äiti on aina potentiaalisesti myös paha: hän joko hoivaa lapsen näkökulmasta liikaa tai liian vähän – tai vähintään tuntee epämukavuutta oman asemansa vuoksi (Jokinen 1996, 66, 87; Thrurer 1994, xix; Gordon 1990, 53). Perinteisesti äitiyden tila on perheen yksityinen koti, jossa mies saa levätä ja lapset saavat hoivaa. Naisen kannalta se on ”*toiselle tekemisen* näyttämö”, jossa hänellä itsellään ei ole ”oma huonetta” (Saarikangas 1991, 252, 248.) Toisaalta nykyisissä suomalaisissa kodeissa tietokonetta voi verrata naisen omaan huoneeseen, johon vetäytymällä myös äiti saa omaa rauhaa ja kontakteja kodin ulkopuoliseen maailmaan. Myös tästä voi tulla äidille huono omatunto. (Jokinen 2005, 97–101.) Tässä tutkielmassa tarkastelen internetin keskustelufoorumia äitien henkilökohtaisena tilana. Omassa tilassaan keskustelijat voivat itse konstruoida omaa äitiyttään, ihmistä ja maailmaa ylipäänsäkin omien ajatustensa mukaan – sekä kritisoida kulttuuria, jonka keskeisiä he lapsiaan kasvattavat.

Tutkimani foorumin olen löytänyt osittain henkilökohtaisen mielenkiintoni kautta, kun itsekin äitinä olen surffaillut internetissä kiinnostavina pitämilläni sivustoilla. Syvempi tutustuminen aiheeseen olisi kuitenkin ehkä jäänyt tekemättä ilman tätä tutkielmaa, ja hämmästykseni huomaa, kuinka paljon tällaisen aineiston lukeminen on vaikuttanut niinkin tärkeään asiaan kuin oman jälkikasvuni hoitamiseen ja kasvatukseen. *Lapsen paras* on tehokas argumentti ja yksi nykyaikana itsestään selvinä pidetyistä arvoista (Heikkilä 2008). Aineistossani lapsen paras ei kuitenkaan vaadi äidiltä ainaista uhrautumista, vaan kahden ihmisen tarpeet on sulautettavissa yhdessä toimivaksi kokonaisuudeksi.

Tutkielmani teoreettiset lähtökohdat ovat sosiaalisessa konstruktionismissa, joten tutkimustavoitteenani on tarkastella sitä, *kuinka tilaa aineistossani konstruoidaan*. Kysyn siis aineistoltani, *missä on konstruoidun tilan keskus, ja kuinka suhtaudutaan rajoihin*. Toisena tärkeänä tilan näkökulmana tarkastelen sitä, *mitä tilan poliittisuus merkitsee* tämän aineiston kohdalla.

1.1 Tulokulmia aineistoon

Aineistonani on internet-foorumi www.vaistovanhemmuus.foorumit.fi. Taustoitan aineistoa kertomalla hieman siitä, kuinka itse päädyin aiheen pariin surffaillessani internetissä. Esittelen seuraavaksi myös lyhyesti valitsemallani foorumilla käsiteltyjä aiheita sekä itse forumin toimintaa. Lopuksi teen joitakin huomioita aineistostani myös folkloren näkökulmasta. Varsinaiseksi pääaineistoksi valitsemani keskustelusiikeet esittelen kuitenkin vasta metodien yhteydessä luvussa 1.3.3.

1.1.1 Äitiyttä internetissä

Eeva Jokinen on suomalaista arkea tutkiessaan pistänyt merkille, että neuvolan resurssien karsiutuessa äidit luottavat yhä enemmän keskinäiseen vertaisasiantuntijuuteensa (Jokinen 2005, 108–109). Internetissä tätä vertaistukea ja asiantuntijuutta on runsaasti tarjolla, ja ainakin oman kokemukseni mukaan sinne ohjataan herkästi myös neuvolasta, vaikka tarkkoja osoitteita tai sivustovinkkejä ei olisikaan antaa.

Oma äitiyteen liittyvä internet-surffailuni alkoi, kun odotin esikoistani. Lähipiirissäni ei ollut yhtään toista odottavaa äitiä, eikä oikein pikkulapsiperheitäkään, joten aloin lukea toisten odottavien äitien kuulumisia internetin eräältä keskustelupalstalta. En itse juurikaan kirjoitellut tälle palstalle, mutta tunnistin aktiivisimpien kirjoittajien nimimerkit ja tiesin kenen laskettu aika oli lähellä omaani. Raskauden edetessä aloin myös etsiä tietoa esimerkiksi kestovaipoista ja kantoliinoista, joista molemmista olikin olemassa oikein kattavan ja asiantuntevan oloiset suomenkieliset sivustot. Ajattelin kokeilla molempia, kestovaippoja ympäristösyistä ja kantamista lähinnä siksi, koska se näytti mukavalta. Tätä kautta löysin myös äitien ylläpitämät pienet verkkopuodit, joista kestovaippojen ja kantamiseen liittyvien välineiden tilaaminen kävi helposti. Lasketun ajan lähestyessä lueskelin hermostuksen lievittämiseksi myös Aktiivinen synnytys ry:n verkkosivujen artikkeleita, joista löysin esimerkiksi ajatuksia kivun kokemisesta sekä pohdintoja syntymistapahtumasta vauvan kannalta.

Esikoiseni synnyttyä huomasin, kuinka paljon tunteita herättävä aihe vauvan hoito on – varsinkin internetissä. Vanhalla vakiopalstallani oli oma alueensa myös vauvoihin liittyvälle keskustelulle, mutta odotuspuolelta tuttu rento ja jutusteleva ilmapiiri muuttuikin vauvoista puhuttaessa helposti riitelyksi. Liikkeellä näkyi olevan mitä erilaisimpia uskomuksia siitä, mikä olisi vauvalle parasta ja millaiset ongelmat ihan äidin omaa syytä. Esimerkiksi nukuttamiskäytännöt toivat esiin kaksi ääripäätä: Toiset suosivat unikoulutyylistä linjaa, jossa lapsi pyritään nukuttamaan ilman rintaa tai joskus edes aikuista samassa huoneessa, omaan sänkyynsä ja mahdollisimman pitkäksi ajaksi kerrallaan. Toiset keskustelijat taas korostivat läheisyyttä, sallivat rinnalle nukahtamisen ja suosivat perhepetiä. Melkoisen kärkevänä muistan pitäneeni kommenttia, jossa koko nukuttamistouhua sanottiin pelkäksi äidin itsekorostukseksi, koska lapsihan nukkuu itse silloin kun nukuttaa.

Muistin kuulleen joskus satunnaisia mainintoja tavasta hoitaa vauvaa ilman vaippoja. Oman vauvani kasvaessa minulle alkoikin jäädä aikaa ja energiaa kokeilla, josko internetistä löytyisi aiheesta lisää. Löysin joitakin lyhyehköjä artikkeleita, ja kokeilin touhua heti oman lapseni kanssa. Yllätyksekseni se alkoikin muutaman päivän harjoittelun jälkeen sujua juuri sen verran, että käytäntö jäi kotiololoissa pysyväksi. Kun harrastuksemme sai jossakin vaiheessa takapakkia, palasin jälleen internetin ääreen, ja löysin kokonaisen aiheelle omistetun foorumin. En rekisteröitynyt tämän foorumin käyttäjäksi, mutta luin kaiken ei-rekisteröityneille käyttäjille tarkoitetun materiaalin ja sain kuin sainkin jälleen uutta puhtia vessahätäviestintään oman vauvani kanssa. Tällöin aloin myös miettiä, mahtaisiko tästä olla opinnäytteen aiheeksi. Tätä tutkielmaa suunnitellessani lopulta sitten myös rekisteröidyin vessahätäviestintä-foorumille ja sitä kautta päädyin myös tämän sisarfoorumiksi kutsutulle sivustolle www.vaistovanhemmuus.foorumit.fi. Vaistovanhemmuus näytti kattavan monia kiinnostavia aiheita kerralla, joten lopulta siitä tuli tutkielmani varsinaista aineistoa.

1.1.2 Vaistovanhemmuusfoorumi

Vaistovanhemmuusfoorumilla keskustellaan useista sellaisista lastenhoitoon liittyvistä käytännöistä ja periaatteista, jotka mielletään jollakin tapaa vaihtoehtoisiksi tai vähemmän käytetyiksi täällä Suomessa. Foorumi on jaettu kahteen osaan, joista

tietolaari on kaikkien internetin käyttäjien nähtävillä ja *juttutupa* avautuu vain rekisteröityneille käyttäjille. Kaikilla käyttäjillä on yhtäläiset oikeudet kirjoittaa viestejä molempiin osioihin ja aloittaa uusia keskusteluja, mutta tietolaarien tekstien toivotaan pysyvän enemmän asiapohjalla ja perustuvan esimerkiksi julkaistuihin lähteisiin (jotka toivotaan mainittavan myös), kun taas juttutuvisissa käyttäjät voivat vaikkapa keskustella omista kokemuksistaan ja kuulumisistaan sekä pohdiskella tai purkaa tuntojaan.

Molemmat foorumin osiot siis rakentuvat rekisteröityneiden käyttäjien lähettämistä viesteistä, jotka tallentuvat foorumille ja muodostavat *viestiketjuja* eli *keskustelusäikeitä*. Yksittäinen puheenvuoro eli viesti voi siis olla joko jatkoa jollekin jo olemassa olevalle ketjulle tai sitten *aloitus* uudelle ketjulle. Sekä tietolaari että juttutupa ovat vielä jaettuna useisiin pienempiin aihealueisiin, jotta esimerkiksi erilaisiin käytäntöihin liittyvät keskustelut, vinkkiketjut ja paikat tunteiden purkamiseen olisi helppo löytää. Lisäksi rekisteröityneiden käyttäjien toivotaan heti ensimmäiseksi esittäytyvän muille keskustelijoille osiossa ”Esittelyt”. Tavallisten käyttäjien lisäksi foorumilla keskustelevat myös ylläpitäjät (foorumin perustajat) ja pari valvojaa, joilla on oikeudet esimerkiksi poistaa asiattomia viestejä tai pilkkoa rönsyileviä keskusteluja. Keskustelujen sävy on foorumilla kuitenkin huomattavan sävyisä ja sovitteleva, joten tarvetta puuttumiseen ei ole perustajan mukaan juuri ollut (sp).

Tätä nykyä vaistovanhemmuusfoorumilla keskustellaan verkkaiseen tahtiin ja uusia käyttäjiä ilmaantuu silloin tällöin. Uudet käyttäjät ovat paljastaneet myös vanhempien käyttäjien edelleen seuraavan foorumia, sillä kirjoittelun ollessa muuten hiljaista on uusiin esittelyviesteihin kuitenkin yleensä aina vastattu ja toivotettu uusi keskustelija tervetulleeksi. Tämän vuoksi foorumien käyttöä ei pidäkään arvioida pelkästään keskustelujen vilkkauden perusteella, vaan pelkän lukemisen mahdollisuus täytyy myös ottaa huomioon. Foorumeilla vaihdetut ajatukset myös vaikuttavat mahdollisesti edelleen perheiden arjessa, vaikkei koko sivustoja enää edes avattaisi.

1.1.3 Vaistovanhemmuus

Vaistovanhemmuusfoorumin alaotsikko kuuluu: ”Foorumi lapsentahtisuudesta ja lempeästä kasvatuksesta kiinnostuneille”. *Lapsentahtisuus* onkin luultavasti monille

nykyäideille tuttu termi imetysohjauksesta; ainakin itse olen saanut ohjeita ruokkia pientä vauvaa lapsentahtisesti, eli aina kun hän tuntuu itse sitä kaipaavan. Tässä on huomattava ero verrattuna vuosikymmenten takaisin suosituksiin, jotka ovat painottaneet jopa neljän tunnin ruokintavälejä ja vauvan totuttamista ennalta määrättyyn rytmiin. Vaistovanhemmuudessa lapsen omien tarpeiden ja rytmien kuunteleminen laajentuu koskemaan imetyksen lisäksi myös lähes kaikkea muutakin lapsen hoidossa. Toinen vaistovanhemmuuden kanssa rinnakkain käytetty termi on *kiintymysvanhemmuus*, jota käytetään ainakin suomennoksena englanninkielisestä termistä *attachment parenting* (Sears & Sears 2001). Tämän on kehittänyt amerikkalainen lääkäri-kätilö-pariskunta William ja Martha Sears, ja siinä onkin nähtävissä paljon vaistovanhemmuudelle tuttuja näkökulmia ja käytäntöjä.

Vaistovanhemmuudessa Searsien kehittelemää kiintymysvanhemmuuden ideaa on nähdäkseni edelleen laajennettu muilla lapsentahtisuuden ja kiintymysvanhemmuuden kanssa yhteen sopivilla ajatuksilla ja käytännöillä. Lastenhoitoa käsitellään foorumilla kuudesta eri näkökulmasta, joilla kaikilla on oma nimetty osionsa myös molemmilla foorumin puolikkailta, tietolaarissa ja juttutuvassa. Näkökulmat ovat uni, ravinto, kantaminen, vessahätä, lempeä syntymä ja kasvatus. Esittelen seuraavaksi näitä näkökulmia lyhyesti sen mukaan, mitä niistä vaistovanhemmuusfoorumin tietolaari-osiossa kerrotaan.

Uni. Unen osalta tietolaarissa puolustellaan ainakin pikkulasten kanssa perhepetiä eli perheenjäsenten nukkumista samassa tai vierekkäin sijoitetuissa vuoteissa. Perhepetiä verrataan yksin nukkumisen ihanteeseen, jota pidetään haitallisena niin lapselle kuin äidillekin. Vierekkäin nukkumisen kerrotaan mm. rytmittävän vauvan ja äidin unisyklit lähemmäs toisiaan, jolloin äidin on helpompi havahtua vastaamaan vauvan tarpeisiin. Vauvan ajatellaan yhdessä nukkuen säätelevän myös elintoimintojaan paremmin ja tasaisemmin ja saavan myös enemmän hoivaa ilman että hoitajankaan tarvitsee havahtua täysin hereille. Järjestelyn etuihin luetaan tietenkin myös läheisyys ylipäänsä, kun taas yksin nukkumisen vaatimuksen kerrotaan voivan aiheuttaa vauvalle totaalisen hylkäämisen ja minän hajoamisen tunteen sekä nukkumiseen liittyviä pelkoja vielä myöhemmälläkin iällä.

Ravinto. Ravinnon kohdalla puhe on pitkää (lapsentahtisesta) imetyksestä ja sormiruokailusta. Kirjallisista lähteistä mainitaan usein Gill Rapleyn ja Tracey Murkettin *Baby-Led Weaning* (2008). Sormiruokailun periaatteiden mukaisesti lapselle ei tarjota ensimmäiseksi kiinteäksi ruuaksi soseita suoraan suuhun lusikoituna, vaan vauvan käsien ulottuville asetetaan pehmeitä ja sopivan kokoisiksi leikattuja ruuan paloja itse poimittavaksi. Lapsen ajatellaan olevan kypsä sulattamaan ruokaa ja tarvitsevan sitä silloin, kun hän on asiasta itse kiinnostunut, osaa poimia ruuan käteensä, viedä sen suuhunsa, jauhaa ja niellä. Tällöin esimerkiksi liian aikaisesta tarjoamisesta ei ole haittaa, koska siinä tapauksessa lapsi ei saa ruokaa mahaansa asti. Sormiruokailua pidetään myös turvallisena, sillä kakomisrefleksin kerrotaan olevan pienellä lapsella todella herkkä ja tämän vaiheen menevän soseruokituilla lapsilla helposti jopa ohi. Sormiruokailuun liittyy myös lapsen autonomia sen suhteen, mitä ja kuinka paljon hän tahtoo lautaseltaan syödä; rintamaitoa pidetään vielä pitkään tärkeimpänä ravinnon lähteenä. Pitkällä imetyksellä kerrotaan olevan myös paljon positiivisia vaikutuksia esimerkiksi äidin ja lapsen kiintymyssuhteelle.

Kantaminen. Kantamiseen liittyvissä asioissa viitataan esimerkiksi Evelin Kirkilionisin teokseen *Lapsi kaipaa kantamista* (2003) ja suomalaiselle internet-sivustolle www.kantoliinakanava.fi. Kantamisen lähtökohtana pidetään vauvan läheisyydentarvetta, jota hän ei saa tyydytettyä ilman fyysistä kosketusta hoitajaansa. Kantamisen ajatellaan vähentävän vauvan stressiä ja itkuisuutta sekä edistävän lapsen fyysistä ja psyykkistä kehitystä. Häntä ei siis pyritä pitämään lattialla tai babysitterissä tottumisen ja liikkumaan oppimisen toivossa, vaan päinvastoin kantamista suositellaan mahdollisimman paljon. Apuna käytetään erilaisia kantoliinoja ja -reppuja, jotka vapauttavat katajan kädet ja ovat myös ergonomisia sekä vauvalle että kantajalle.

Vessahätä. Vauvan vessahätäviestintä eli lyhyemmin vvv lienee vaistovanhemmuuden käytännöistä vähiten tunnettu. Sen kohdalla viitataan lähinnä englanninkielisiin lähteisiin, kuten Christine Gross-Loh'n kirjaan *The Diaper Free Baby - Natural Alternative for Potty Training* (2007). Tietolaarissa on myös linkki foorumin perustajan itse kirjoittamaan 30-sivuiseen artikkeliin aiheesta. Myös vaistovanhemmuusfoorumin sisarfoorumiksi kutsuttu vaipattomuusfoorumi on rakentunut tämän aiheen ympärille, mutta se on kuitenkin jo tämän tutkielman tekemisen aikana lakkautettu. Ajatuksena vessahätäviestinnässä on, että jo pienellä vauvalla on tarve ulostaa ja virtsata itsestään

poispäin, eli muualle kuin vaippaan. Tähän vauva tarvitsee luonnollisesti aikuisen apua, ja pienten arvellaankin viestivän hädästään, ja viestien ajan kanssa yhä vain voimistuvan, jos niihin vastataan. Siispä Suomessakin totunnainen tapa pitää vauvalla vaippoja ja aloittaa pottaharjoittelu esimerkiksi 2-vuotiaan kanssa näyttää tätä ajatusta vasten siltä, että vauva ensin totutetaan tekemään hätänsä vaippaan ja sitten myöhemmin kun tietoisuus näistä ruumiintoiminnoista on jo katkennut, aletaan pottaharjoittelu. Usein vvv säästää vaippoja ja auttaa lasta tulemaan kuivaksi jo melko varhain, mutta nämä eivät ole toiminnan päämääriä, vaan vaipattomuudessa korostetaan nimenomaan vauvan ja aikuisen välistä viestintää ja sitä, että lapsen luonnollinen tietoisuus omasta ruumiistaan säilyy katkeamattomana. Viestintä perustuu parhaassa tapauksessa vauvan antamiin merkkeihin, mutta myös aikuinen voi oppia tuntemaan vauvan rytmit ja toimia oman aavistuksensa varassa. Joka tapauksessa vvv:n harrastajia kehoitetaan varautumaan vaihteleviin kausiin ja olemaan touhussa kärsivällisiä.

Syntymä. Lempeän syntymän taas on tarkoitus olla hyvä kokemus sekä äidille että lapselle. Aihe jää foorumilla ehkä muita vähemmälle huomiolle, mutta sen kohdalla viitataan esimerkiksi teoksiin Frederic Leboyer: *Lempeä syntymä* (1980) ja Michel Odent: *Luonnonmukainen synnytys* (1986). Tämän lisäksi aiheeseen liittyvissä keskusteluissa mainitaan toisinaan Aktiivinen synnytys ry, jonka nettisivuilla esimerkiksi on aiheesta runsaasti samansuuntaisia kirjoituksia, mutta linkkiä sinne ei vaistovanhemmuusfoorumilla jostakin syystä silti ole. Lempeän syntymän mukaisesti vastasyntyneen järkytystä maailmaan tullessa pyritään minimoimaan rauhallisella ja sopivan hämärällä ympäristöllä sekä kiireettömällä ensi-imetyksellä ja ihokontaktilla äitiin. Sairaala ei luonnollisestikaan ole tällaiseen tunnelmointiin paras paikka, ja odottavien äitien suositellaankin ottavan asioista itse hyvissä ajoin selvää ja tuomaan toiveensa esimerkiksi mittausten lykkäämisestä muutamalla tunnilla selkeästi julki. Lempeään syntymään kuuluu myös mahdollisuuksien mukaan synnytyksen aikaisten lääkkeiden välttäminen, sillä niillä kerrotaan olevan haitallisia sivuvaikutuksia esimerkiksi syntyvän lapsen vointiin ja imetyksen alkuun. Lääkkeettömiäkin kivunlievitysvaihtoehtoja kerrotaan olevan paljon.

Kasvatus. Kasvatukseen ei tietenkään ole mitään yksiselitteistä käytäntöä tai metodologiaa, eikä vaistovanhemmuuteen liittyvää kasvatusta oikein missään kokonaisuutena luonnehditakaan. Sen sijaan esitellään eri kirjoittajien teoksia, esimerkiksi Jan Huntin

The Natural Child (2001) ja Alfie Kohnin *Unconditional parenting* (2005). Vaistovanhemmuuteen liittyvää kasvatusta voisi ehkä luonnehtia sanoilla lempeä ja lasta kuunteleva, jolloin aikuinen pyrkii näkemään asiat lapsen kokemusmaailmasta käsin kiirehtimättä tuomaan esiin omia näkemyksiään ja auktoriteetin asemaansa. Palkkioiden ja rangaistusten käyttöä kritisoidaan useissa yhteyksissä, ja niiden sijaan korostetaan pyrkimystä aikuisen ja lapsen väliseen aitoon yhteisymmärrykseen ja molemminpuoliseen joustamiseen.

1.1.4 Vaistovanhemmuus folkloreina

Internetistä ja sen yhteisöistä ja ryhmistä on nykyään tullut yhä merkityksellisempi osa ihmisten elämää ja arkea. Yhä useammin sitä ei myöskään voi erottaa verkon ulkopuolisesta elämästä, vaan esimerkiksi samoja sosiaalisia suhteita hoidetaan sekä internetin välityksellä että sen ulkopuolella. Kulttuurintutkimuksessa ja sosiaalitieteissä uuden median yleistymiseen on reagoitu 1990-luvun puolivälin tienoilta lähtien lukuisilla internet-yhteisöjä koskevilla tutkimuksilla ja teoretisoinneilla (Kozinets 2010, 5, 29–30). Myöskään perinteentutkimuksen alalla tätä ei ole voitu ohittaa, vaikka se tarkoittaisikin folkloren käsitteen hienoista päivittämistä (Blank 2009, 5; Koski 2011, 19–21).

Riikka Turtiainen ja Sari Östman (2009, 337) puhuvat internet-aineistojen yhteydessä *omaehtoisesta kulttuurituotannosta*, jonka he kertovat olevan ”sisältöjä, joita yksityishenkilöt luovat ja julkaisevat verkossa omista lähtökohdistaan käsin, vapaaehtoisesti ja luovasti, tosin valitsemansa julkaisupalvelun käytäntöihin sitoutuen”. Anne Heimo tarkastelee omaehtoista kulttuuria erilaisista folkloren määrittelyistä käsin: Jos folklore käsitetään historiallisen jatkuvuuden näkökulmasta, omaehtoisesta kulttuurista voi ajan oloon tulla folklorea. Toisaalta taas jos ”folkloren keskeisenä ominaisuutena pidetään välittymistä, toistettavuutta ja uusintamista, niin omaehtoinen kulttuuri on folklorea”. (Heimo 2011, 5.)

Itse näen aineistossani monenlaistakin jatkuvuutta, uusintamista ja välittyvyyttä. Ensinnäkin keskustelijat eivät tietenkään ole tupsahtaneet foorumille tyhjästä, vaan ennen kaikkea he kantavat mukanaan vaikutteita, joita ovat saaneet omasta

lähipiiristään, yhteiskunnan laitoksista, mediasta ja eletystä elämästä ylipäänsä. Nähdyt, kuullut ja koetut hoiva- ja kasvatustavat jatkavat elämäänsä internetissä siihen suuntaan, mihin keskustelu niitä kuljettaa. Toinen, konkreettisemmin esillä oleva jatkuvuuden ulottuvuus liittyy foorumin toimintaperiaatteeseen. Jokainen foorumille lähetetty viesti nimittäin tallentuu ketjuun, eikä häviä sieltä, jos sen lähettäjä itse tai foorumin valvoja ei sitä sieltä asiattomuuden vuoksi poista. Näin ollen nähtävillä ja kommentoitavissa onkin keskusteluita ja viestejä aina foorumin perustamisen ajoista asti. Tällöin vanhat viestit ja keskustelut toimivat ikään kuin käyttäjien yhteisenä perinteenä, johon myös uudet keskustelijat todennäköisesti tutustuvat, ja jonka pohjalta uusia keskusteluita kehitellään edelleen. Tämä koskee niin käytännöllisiä seikkoja lastenhoitotavoissa, jolloin voidaan puhua vaikkapa tapakulttuurin leviämisestä, kuin abstraktimmistakin arvoista ja asenteista kasvatustyössä. Konstruktionistinen näkökulmani viittaa nimenomaan abstraktin välittymiseen, mutta korostaa myös samalla sen yhteyttä käytännön elämään ja jokapäiväiseen todellisuuteen.

1.2 Kehyksenä sosiaalinen konstruktionismi

Tämän tutkielman teoreettis-metodologinen viitekehys on sosiaalisessa konstruktionismissa, joka korostaa kielen merkitystä jokapäiväisen maailman rakentumisessa. Pidän sitä luontevana ratkaisuna tutkiessani vaistovanhemmuutta nimenomaan siitä käytyjen keskustelujen kautta. Tarkastelen ensin tämän näkökulman periaatteita, ja esittelen sen jälkeen keskeiset tutkimukselliset käsitteeni.

1.2.1 Sosiaalisen konstruktionismin näkökulmia

Sosiaalinen konstruktionismi on tiedonsosiologinen näkökulma, joka liittyy humanistisen ja yhteiskunnallisen tutkimuksen kielelliseen käänteeseen 1960- ja 1970 - luvuilla. Sen klassikkona pidetään Peter Bergerin ja Thomas Luckmanin teosta *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen* (1994 [1966]), jonka mukaan kieli ei vain heijasta ympäröivää todellisuutta, vaan myös rakentaa sitä. Bergerin ja Luckmanin peruslähtökohta on tutkia kaikkea ”mikä käy `tiedosta` yhteiskunnassa” (mts., 13). Tämän pohjalta he pitävät ihmisten jokapäiväistä arkitietoa keskeisimpänä tutkimuskohteenaan, sillä se koskettaa kaikkia yhteiskunnan jäseniä ja sitä, mitä

pidetään itsestään selvänä ja yhteisesti jaettuna ”todellisuutena”. Tässä asetelmassa juuri kielen sanotaan tekevän subjektiivisista kokemuksista yhteisiä ja objektivoin ne. Kieli antaa mahdollisuuksia ja rajoitteita, sen avulla asioita voidaan liittää ja jaotella merkityksellisiin kokonaisuuksiin ja sen avulla voimme ylittää kokemuksemme ”tässä ja nyt”. Kielen kautta tuotettu sosiaalinen todellisuus on myös täynnä sosiaalisesti ja historiallisesti kertyneitä merkityksiä, joita emme täysin tiedosta, mutta jotka yhtä kaikki ovat muokkaamassa käsitystämme todellisuudesta. (mts. 25, 50, 52) Sosiaalisen konstruktionismin näkökulma on innoittanut paljon tutkimusta eri aloilta, joista esimerkiksi sosiaalisen sukupuolen käsite, gender, on yksi tunnetuimmista (Aittola & Raiskila 1994).

Ian Hacking (2009) esittelee sosiaalisen konstruktionismin lähestymistapaa ilmiöön X teeseillä, joista ensimmäinen on ”lähtöpiste”:

(1) X:n ei tarvitsisi olla olemassa, tai sen ei tarvitse olla lainkaan sellainen kuin se on. X, tai X sellaisena kuin se on nyt, ei ole välttämätöntä seurausta asioiden luonteesta; X ei ole väistämätön. (mts. 20)

Lisäksi Hacking esittää edellytykseksi väitteen (o):

(o) Nykyisessä tilanteessa X:ää pidetään itsestään selvänä; X vaikuttaa väistämättömältä. (mts. 28)

Sosiaalisen konstruktionismin tarkoituksena on siis tutkia jotakin, joka vaikuttaa itsestään selvältä ja luonnolliselta tosiasialta, mutta onkin todellisuudessa sosiaalisesti rakentunutta. Esimerkiksi äitiyteen liittyvät merkitykset ja odotukset eivät näkökulman mukaan ole väistämättömiä seurauksia biologisesta äitiydestä tai lasten kasvattamisesta, vaan pikemmin kulloisenkin sosiaalisen ympäristön tuote. Tarkoitus ei ole kieltää sosiaalisesti rakentuneiden asioiden yhteyttä materiaaliseen maailmaan, vaan kyseessä on näiden ulottuvuuksien välinen vuorovaikutus. (Hacking 2009, 14, 46.)

Sosiaalista konstruktionismia on toisaalta kritisoitu sanomalla sitä ”nollatutkimukseksi”, jolla ei ole yhteiskunnallista merkitystä. On puhuttu toimijoiden puutteesta, jolloin todellisten ilmiöiden ja tapahtumien sijaan tutkitaan pelkkää puhetta. Näissä kritiikeissä lähtökohtaa ei kuitenkaan ole ymmärretty täysin, sillä näin sanottaessa unohdetaan, että kommunikaatio *on* toimintaa, jolla on konkreettisia seurauksia. (Alasuutari 2006.) Näkökulma herättää myös kysymyksiä yksilön mahdollisuuksista sekä yksilön ja

yhteiskunnan suhteesta: määrittääkö yhteiskunta yksilön toiminnan, vaikka toisaalta ei yhteiskuntaakaan olisi ilman yksilöitä? Vivien Burr (2003, 101, 184) muistuttaa vastapuheen mahdollisuudesta ja myös yksilön taidoista käyttä kieltä omaksi edukseen. Toisaalta hän myös kyseenalaistaa koko vastakkainasettelun kutsuen sitäkin konstruktioksi.

Sosiaalisten konstruktioiden tutkimisella on usein tahdottu myös murentaa pohjaa joltakin negatiiviseksi koetulta asialta osoittamalla, ettei asioiden välttämättä ja luonnostaan tarvitsisi olla niin kuin ne ovat (Hacking 2009, 21). Muutoshakuisuus ei kuitenkaan ole oman tutkielmani lähtökohta; tavoitteenani on lähinnä tutkia konstruktioiden ja kulttuurin muodostumisen välistä suhdetta ottamatta kantaa siihen mikä on hyvää, pahaa tai ”todellista”.

1.2.2 Konstruoitu tila

Äidin tila on aineistossani rakennettu konstruktio, jonka voi ajatella viittaavan sekä tutkimaani foorumiin että siellä käsiteltyyn ideologiaan. Tilan käsite toimii tutkielmassa kattokäsitteenä, joka korostaa aineiston moniulotteisuutta ja kokoaa erilaiset konstruktiot toimimaan yhdessä ja lomittain. Johnson ym. esittelevät kulttuurimaantieteestä lainattua tilan käsitettä monimuotoisena kulttuurintutkimuksen työkaluna, joka toimii mm. tutkijan ja tutkimuskohteen paikantuneisuuden reflektoinnissa sekä merkitysten tuottamisen analyysissä. Internetiä tilana luonnehditaan termillä cyberspace. Tällä viitataan sekä fyysisiin tiloihin, joissa internetiä käytetään ja ylläpidetään, että internetin omaan imaginaariseen tilaan, joka muodostuu suhteista ja kommunikaatiosta. Tilaa sanotaan myös vallan metaforaksi, jonka kautta mm. keskusta ja periferia määrittyvät. (Johnson, Chambers, Raghuram & Tincknell 2004, 105, 110, 113, 108.) Äidin tilaa tarkastelen lähinnä internetissä käytyjen keskustelujen kautta, mutta epäilemättä sillä on vaikutusta myös fyysisiin tiloihin keskustelijoiden kotona. Viittauksia imaginaarisen tilan suhteesta fyysisiin tiloihin tulee esimerkiksi keskustelijoiden puhuessa omasta henkilökohtaisesta elämästään ja kokemuksistaan. Vallan näkökulma puolestaan tulee esille tilan rakentuessa ennen kaikkea äitien antamien merkitysten kautta.

Yhteenvedossa nojaan brittiläisen maantieteilijän Doreen Massey'n näkemyksiin tilasta poliittisena, sosiaalisena ja ajan sisältävänä käsitteenä. Massey'n näkemys lähtee olettamasta, että tilallinen on sosiaalista ja sosiaalinen tilallista, jolloin tilallinen ei voi myöskään olla staattista, vaan sitä luonnehtii kauttaaltaan dynaamisuus. (Massey 2008, 57–58.)

Moniulotteisuutensa vuoksi Massey'n hahmottelema tila kieltää myös dikotomisat määrittelyt kuten aika/tila, mieli/ruumis ja mies/nainen, joista jälkimmäinen tulee aina määrittelyksi puutteena suhteessa ensimmäiseen. Dikotomista ajattelua onkin kritisoitu ”kolmansien mahdollisuuksien” puutteesta, jolloin nykyiselle järjestykselle nähdään vaihtoehtona ainoastaan kaaos. Tilaa ei kuitenkaan voi hahmottaa tällaisten vastakohtaisuuksien kautta, vaan kyse on loputtomista suhteiden verkosta. Tilaan kuuluu myös sekä järjestyksen että kaaoksen elementit: Tällöin ensinnäkin yksiköiden suhteet, josta tila muodostuu, ovat aiheutettuja ja niitä voidaan järjestää. Toisaalta tilallisuuteen kuitenkin kuuluu, että kaikkien yksiköiden suhteelliset sijainnit eivät ole suoraan aiheutettuja, vaan siihen liittyy myös ”tahattomia seurauksia” ja sattumanvaraisuutta. Tila ei myöskään ole rajattu kokonaisuus, vaan se on avoin ja jatkuvan tuottamisen kohteena. (Massey 2008, 42–43, 58–59; Massey 2005, 11.) Tästä seuraa paljon mielenkiintoisia näkökulmia, jotka liittyvät myös aineistoni puhetapoihin ja niistä tekemiini tulkintoihin. Varsinaiseen tilan käsitteeseen palaan kuitenkin vasta yhteenvedossa, jossa kokoan tutkielman pääkohdat tämän käsitteen alle.

1.2.3 Konstruktio ja diskurssi

*Konstruktio*lla tarkoitan tässä tutkielmassa sellaista kuvaa ja merkitysten joukkoa, jota rakennetaan yhteisesti, suoralla tai epäsuoralla puheella jostakin tietystä aiheesta. Konstruktio on vaikutusvaltainen kokonaisuus siinä mielessä, että se vaikuttaa käyttäjiensä ja kohteidensa kuvaan asioista, ja näin ollen se on usein myös pohjana konkreettiselle toiminnalle. Hacking sanoo sosiaalisessa rakentumisessa usein olevan kyse *ideoista*, jotka toimivat ja rakentuvat sosiaalisessa ympäristössään. Tällöin idea ei viittaa yksittäisiin asioihin suoraan, vaan esimerkiksi johonkin luokkaan kuuluvina tapauksina; tällöin idea viittaa kuitenkin myös itse luokitukseen sekä merkitysjärjestelmään, jossa tämä luokitus toimii. Luokitus on yhteydessä materiaaliseen maailmaan ja konkreettisiin toi-

miin, jolloin esimerkiksi yksittäisen ihmisen luokittelu johonkin luokkaan voi vaikuttaa hänen elämäänsä suurestikin niin materiaalisen ja sosiaalisen ympäristön osalta kuin myös sitä kautta, kuinka hän alkaa itse nähdä itsensä. Luokitus ei kuitenkaan toimi vain yksisuuntaisena määrittelijänä, vaan se on myös paikka vastapuheelle ja toisin tekemiselle. (Hacking 2009, 25–27, 57.)

Tämän tutkielman aineistossa keskeisin konstruktio on nähdäkseni ihmisluonnon konstruktio. Tämän kautta vaistovanhemmat määrittelevät itseään ja lapsiaan biologisesti ohjautuviksi olennoiksi, joiden perimä ja synnynnäiset valmiudet ohjaavat terveelliseen ja sosiaaliseen toimintaan. Ihmisluonnon konstruktion valossa perustellaan ja kuvataan myös käytännön vaistovanhemmuutta. Se toimii foorumin omassa sosiaalisessa ympäristössä, mutta esimerkiksi vaistovanhempien kertomuksissa ulkopuolisten asenteista tämä konstruktio joutuu koetukselle ja ristiriitaan vallitsevien tapojen ja uskomusten kanssa.

Diskurssin käsite, sellaisena kuin sitä tässä tutkielmassa käytän, puolestaan pohjaa samanlaiseen kielikäsitteeseen kuin `konstruktio`. `Diskurssilla` voidaan viitata sekä abstraktiin, kielen merkityssuhteita korostavaan näkemykseen, että konkreettisiin (puhe)tapoihin, jotka representoivat maailmaa eri näkökulmista (Fairclough 2003, 3–4). `Puheella` ja `kielellä` voidaan siis tässä yhteydessä viitata varsinaisen puhumisen ja kirjoittamisen lisäksi myös esimerkiksi tekoihin tai visuaalisiin viesteihin.

Eero Suoninen kuvaa erilaisten konkreettisten diskurssien käyttöä puhujan tukeutumisenä tuttuihin merkityksiin esimerkiksi sen mukaan, mitä hän olettaa kuulijastaan tai kuinka hyvin keskustelijat tuntevat toisensa entuudestaan. Toisaalta totunnaisetkin diskurssit voivat sisältää myös monia erilaisia tulkintamahdollisuuksia, ja niitä voi myös tietoisesti rikkoa ja muunnella. Esimerkkinä Suoninen käyttää lahjan ostamista lapselle, jolloin voidaan toisaalta tukeutua totunnaisiin tapoihin valita potkupuuvun väri lapsen sukupuolen mukaan tai toisaalta rikkoa näitä kaavamaisia käytäntöjä. Halutessaan konventionaalisten tapojen rikkojalla voi kuitenkin edelleen olla mahdollisuus perustella valintaansa myös konventionaalisesti hyväksyttävien perusteiden, esimerkiksi käytännöllisyydellä. (Suoninen 1999, 27.)

Abstraktissa mielessä `diskurssi` taas viittaa ylipäänsäkin kielen funktionaaliseen luonteeseen, ja tällaisena sen otti ensimmäisenä käyttöön Michel Foucault (Hall 1997, 41).

Tässä merkityksessä korostuu puheen todellisuutta rakentava luonne, jolloin mielenkiinto kohdistuu siihen, mitä puheet *tekevät*. Tämä ei koske vain puhujan itsensä tarkoittamaa vaikutusta, vaan kyseeseen tulevat myös potentiaalisesti läsnä olevat ja ikään kuin huomaamatta tuotetut funktiot. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 42, 43.) Aineistossani tämän ovat huoanneet myös keskustelevat äidit, jotka tekevät ikään kuin omaa diskurssianalyysią ympärillään kuulemistaan ja näkemistään kasvatuskäytännöistä.

Kielen käytön ideologiset, eli merkityksiä tuottavat seuraukset liittävätkin diskurssin myös valtaan; esimerkiksi Jokisen ym. (1993, 43) mukaan puheilla ja käytännöillä usein tuotetaan ja uusinnetaan ihmisten välisiä valtahierarkioita, ja Vivien Burrin (2003, 69) tulkinnassa Foucault'n ajattelusta tehokkain valta perustuu nimenomaan määrittelyjen vallalle ja arkitiedon tuottamiseen. Tällöin pakolle perustuva valta voi olla jo merkki todellisen vallan murenemisesta. Ideologisesti toimivan kielen esitetäänkin yhä enenevässä määrin toimivan vallan välineenä moderneissa yhteiskunnissa (Fairclough 2001, 2).

1.3 Metodit

Tämän tutkielman lähtökohta on ollut pyrkimyksessäni kuvata juuri tätä mielenkiintoisena pitämäni aineistoa, ja etnografia on tässä mielessä tuntunut luontevalta ratkaisulta. En ole kuitenkaan matkustellut ympäri Suomea jututtamassa internet-foorumien käyttäjiä tai havainnoimassa heidän toimiaan, enkä ole myöskään pitänyt viisaana kovin aktiivista osallistumista muuten verkkaisesti toimivalle foorumille. Sovellankin siis etnografista lukutapaa kentälle, jonka muodostavat foorumille kirjoitetut keskustelut. Tämän lisäksi olen käyttänyt aineiston analyysissä diskurssianalyysin käsitteistöä ja näkökulmia, mikä tekeekin siitä tämän tutkielman ehkä lukijalle näkyvimmän metodin. Etnografialle ja diskurssianalyysille sanotaankin olevan yhteistä analyysin kontekstisidonnaisuus, mutta erottavaksi tekijäksi kerrotaan aineiston hankkimisen ja analysoimisen tavat, joita etnografiassa ei voida erottaa toisistaan toisin kuin diskurssianalyysissä, jossa aineisto ja analyysi ovat selkeämmin erillään (Jokinen 1999, 42). Tässä tutkielmassa aineisto on suurimmalta osaltaan ollut olemassa jo ennen työni alkua, mutta varsinaisen pääaineiston muodostaminen on kuitenkin jo liittynyt myös keskustelujen analysoimiseen. Seuraavaksi esittelenkin

metodeja vielä hieman tarkemmin ja sen jälkeen esittelen myös varsinaisen pääaineistoni muodostavat keskustelusiikeet ja sen, kuinka olen ne valinnut.

1.3.1 Etnografinen lukutapa

Etnografia on kulttuurintutkimuksessa laajalti käytetty metodi ja kirjoittamisen tapa, jossa aineistonkeruu ja analyysi tapahtuvat ainakin osittain yhtäaikaaisesti ja ovat näin jopa mahdottomat erottaa toisistaan. Kulttuuria pyritään kuvaamaan sen sisäisen logiikan kautta sellaisena kuin se tutkijan omaa kulttuurista taustaa vasten näyttäytyy. (Eskola & Suoranta 1998, 106.) Näin ollen olen lähtenyt analyysissäni liikkeelle luottaen aineistoni loogisuuteen ja pyrkien löytämään sen tarjoamia selityksiä ja merkityksiä. Näiden pohjalta olen sitten tehnyt myös omia tulkintojani, joita esittelen luvussa 1.4. Tutkielman aineistolähtöisyys on silti edelleen näkyvillä varsin runsaina aineisto-esimerkkeinä ja pyrkimyksessäni kuvata ensisijaisesti aineiston omaa logiikkaa sellaisena kuin se minulle on tutkielman edetessä näyttäytynyt.

Internet-aineistoja koskevaa etnografiaa on teoretisoitu ja luonnehdittu eri tavoin esimerkiksi virtuaaliseksi etnografiaksi (Hine 2000) ja erilaisin etuliittein esimerkiksi online-etnografiaksi, webnografiaksi ja netnografiaksi (Kozinets 2010, 5). Myös koko internet-yhteisöjen aitoutta ja olemassaoloa on toisaalta epäilty (ks. Hine 2000, 19) ja toisaalta niitä on luonnehdittu omalla termillään *cyberculture* (Macek 2005). Itse kuitenkin luotan etnografian jo valmiiksi joustavaan määrittelyyn ja pidän myös kulttuurin määrittelyä jaettuina merkityksinä (ks. luku 1.4.2) tässä tapauksessa riittävänä ja toimivana (vrt. Kozinets 2010, 10–13).

Etnografiani ei ole ollut varsinaista kenttätöitä digitaalisessa ympäristössä foorumilla tai sen käyttäjien fyysisissä ympäristöissä, vaan metodini pohjautuu *etnografiseen luentaan*. Tällöin kenttänä toimii valmis teksti, jonka kulttuurisia merkityksiä pyrin avaamaan. Etnografista lukutapaa on, tietysti edellytyksin, käytetty myös esimerkiksi fiktiivisten romaanien kohdalla täydentämään ymmärrystä menneiden aikojen elämästä (Apo 1999). Oman aineistoni kohdalla etnografinen luenta on perusteltua siitä syystä, että tulkitsen foorumin itsessään omaksi kulttuurikseen, joka toisaalta sisältää ainutlaatuisia merkityskokonaisuuksiaan, ja toisaalta on mahdollisesti myös ainoa

yhteys jäsentensä välillä. Myös keskustelu tällä foorumilla on tätä nykyä sen verran verkkaista, että tutkijan kovin aktiivinen osallistuminen ketjuihin olisi pian alkanut erottua ja muokata aineistoa mielestäni liikaa. Olen siis pitäytynyt lähinnä foorumin tekstien lukemisessa ja täydentänyt tätä muutamalla keskustelunaloituksella foorumilla sekä pienillä sähköpostikeskusteluilla joidenkin käyttäjien kanssa. Jo tämä on tuonut silmiäni eteen uusia näkökulmia jopa sinä määrin, että sillä on ollut vaikutuksena myös henkilökohtaiseen elämään (tästä enemmän luvussa 1.6).

1.3.2 Diskurssianalyysi

Diskurssianalyysi on usein käytetty metodi sosiaalisten konstruktioiden tutkimisessa, sillä se tarjoaa välineitä merkitysten kielellisen tuottamisen tarkkaan analyysiin tavalla, joka on myös jälkikäteen todennettavissa. Se tarjoaa mahdollisuuksia monien hyvinkin erilaisten tutkimusten tekemiselle (van Dijk 2011, 1). Karkeasti metodi voidaan jaotella lingvistiseen tekstianalyysiin ja sosiologien suosimaan foucault`laiseen traditioon. (Fairclough 2003, 2.)

Arja Jokinen ja Kirsi Juhila hahmottavat merkitysten tutkimista teksteistä tilanteisuuden ja kulttuurisen jatkumon kautta. Tällöin merkitysten tuottamista voi tutkia toisaalta paikallisena ”tässä ja nyt” tapahtuvana toimintana ja toisaalta laajemmista kulttuurisista merkityksistä käsin suhteuttaen sitä aikakauden ”diskursiiviseen ilmastoon”. Tässä jaottelussa tilanteisuutta painottava tutkimus lähenee nähdäkseen tekstianalyysiä, kun siihen liitetään esimerkiksi suppeat aineistot ja tarkka lähiluku. Kulttuurisen jatkumon näkökulmassa aineistot puolestaan voivat olla laajempia ja analyysi sidotaan osaksi laajempaa kokonaisuutta. Nämä kaksi analyysin ulottuvuutta hahmotetaan janaksi, jonka kaksi päätä edellä mainitut näkökulmat ovat, joten tutkimus voi siis asettua tällä janalla joko päihin tai jonnekin välille, ja myös liikkua tarpeen mukaan. (Jokinen & Juhila 1999, 56–57, 62.)

Jokisen, Juhilan ja Suonisen mukaan diskurssianalyysissä on myös syytä varautua tekstien moniselitteisyyteen ja jopa ristiriitaisuuteen. Analyysin tarkoitus ei olekaan pelkkien tekstissä ilmenevien seikkojen kirjaaminen, vaan tutkimuksessa on kyse tutkijan ja aineiston välisestä vuoropuhelusta ja tämän pohjalta tehdyistä perustelluista

tulkinnoista. Suurin mielenkiinto ei siis kohdistu diskursseihin sinänsä, vaan siihen, kuinka ne aktualisoituvat eri tilanteissa. (Jokinen ym. 1993, 28.)

Norman Fairclough pyrkii yhdistämään diskurssianalyysin kaksi traditiota tuomalla tekstianalyysin työkaluja sosiologisesti kiinnostavien teemojen analyysiin. Tekstillä on hänen mukaansa pääasiassa kolmenlaisia merkityksiä: toiminta, representaatio ja identifikaatio. Näiden suhde on dialoginen, eivätkä merkitykset siis aina ole selkeästi erotettavissa toisistaan. Merkityksillä on kuitenkin selkeät yhteydet sosiaalisiin käytäntöihin: toimintaa voi tutkia genrejen kautta (oman aineistoni genre on keskustelu internet-palstalla), representaatioita diskurssien avulla (miten maailmaa ja ihmistä esitetään?) ja identifikaatiota tyyleistä (kuinka keskustelijat paikantavat itsensä ja toiset keskustelussaan?). (Fairclough 2003, 2-3, 29.) Oma mielenkiintoni keskittyy näistä eksplikoiduimmin representaatioihin ja identifikaatioon, mutta sanoisin, että internet-keskustelun toiminnallinen näkökulma värittää tutkielmaa kauttaaltaan.

Fairclough'n menetelmässä diskurssin tuntomerkkinä voidaan pitää mm. sanastoa ja aineiston ääneen lausuttuja ja lausumattomia oletuksia. Toisaalta käsitellyn aineiston diskurssit ovat tuttuja myös sen oman ideologian ulkopuolelta, jolloin tekstin ”omat” diskurssit ovatkin vain omalaatuisensa yhdistelmä vanhoja ja ulkopuolisia diskursseja. (Fairclough 2003, 128, 129–130) Omaan aineistooni ihmisen vaistosta/luonnosta sekä valtavirtakulttuurista esitetyt representaatiot antavat selkeästi oman sävynsä. Tämän lisäksi olen käyttänyt myös omaa kulttuurista ymmärrystäni ja aiheista esitettyjä tutkimuksia ja sanastoa tunnistuessani näitä kytköksiä. Myös Jokinen ym. (1993, 32) puhuvat tekstin kulttuurisen kontekstin huomioimisesta, jossa esimerkiksi tutkijan oma kulttuuristen tapojen ja käsitysten sekä yhteiskunnallisten ilmiöiden tietoinen tuntemus on hyödyksi.

Kaiken kaikkiaan oma tapani tehdä diskurssianalyysiä on lähempänä diskurssin merkityssuhteita korostavaa lähestymistapaa kuin tarkkaa tekstianalyysiä. Tämä näkyy myös aineiston määrässä ja lainausten pituudessa: toivon runsaiden aineistoesimerkkien havainnollistavan aineistossa rakennettuja kokonaisuuksia paremmin kuin pelkkä selostaminen tekisi ja omilla tulkinnoillani pyrin antamaan suuntaviivoja ja kehyksiä aineiston kontekstualisoimiseksi. Korostan vielä, että tarkoitus ei siis ole jahdata yksittäisten puhujien tarkoituksia tai pään sisäisiä merkityksiä, vaan olen kiinnostunut

aineistosta sen kulttuurisessa ympäristössä. Foucault'n mukaan diskurssien tutkimisen tarkoitus ei olekaan selvittää yksittäisen diskurssin syitä ja historiaa tai muutenkaan lyödä sitä lukkoon ajattomaksi ja muuttumattomaksi kokonaisuudeksi, vaan ”sitä on käsiteltävä ilmenemisensä silmänräpäyksessä” (Foucault 1969, 39).

1.3.3 Pääaineiston muodostus ja käyttö

Vaistovanhemmuusfoorumin kaikki keskustelut eivät luonnollisestikaan mahdu tämänkokoisen tutkielman diskurssianalyysiin, joten olen joutunut valikoimaan kaikkien keskustelujen joukosta näkökulmani kannalta mielenkiintoisimmat ja olennaisimmat ketjut. Varsinaisen pääaineiston muodostaminen onkin ollut jo oma osansa keskustelujen analysointia, joten kerron seuraavaksi hieman siitä, millaisiin seikkoihin olen kiinnittänyt aineiston valinnassa huomiota. Kaikkiaan analyysiin on valikoitunut 21 keskustelusäiettä, joista kaksi on omia aloituksiani foorumilla, ja loput valmiita sieltä poimimiani keskusteluja. Keskustelujen pituus vaihtelee muutamasta viestistä useisiin kymmeneen viesteihin; yhteensä niitä on valituissa keskustelusäikeissä 357 kappaletta. Keskustelujen kirjoittamiseen taas on ottanut osaa 31 nimimerkkiä itseni mukaan lukien, osa heistä on ollut foorumilla hyvinkin aktiivisia ja osalta löytyy vain muutama viesti. Näiden lisäksi aineistossani on yksi vaipattomuuspäiväkirja nyt jo lakkautetulta vaipattomuusfoorumilta sekä sähköpostikeskustelu, jonka olen käynyt näiden foorumien perustajan kanssa.

Suurin osa aineistostani koostuu siis keskusteluista, jotka on käyty vaistovanhemmuusfoorumilla ennen tammikuuta 2010. Tällöin ilmoitin foorumilla aineistonkeruustani, ja kerroin poimineeni siihen asti käydyistä keskusteluista säikeitä tutkielmaa varten. Samalla paljastin myös mahdollisesti edelleen kerääväni aineistoa, mutta ainoastaan sellaisista keskusteluista, jotka olisin itse aloittanut. Ajattelin, että tällä varauksella en liikaa häiritsisi keskustelijoita läsnäolollani. Kehotin myös keskustelijoita ottamaan minuun yhteyttä, jos asiasta olisi jotakin kysyttävää. Epäileviä yhteydenottoja tai pyyntöjä jättää jotakin pois ei tullut ainoatakaan, joten tässä mielessä olen saanut operoida valitsemieni keskustelujen parissa vapaasti. Yhden viestin olen jättänyt huomaavaisuussyistä analyysin ulkopuolelle, ja tätä pohdin lisää luvussa 1.5.

Tämän viestin puuttumien ei ole kuitenkaan näkökulmastani käsin muuttanut aineistoa olennaisesti, vaan kyse on ennemminkin kirjoittajalleen henkilökohtaisista asioista.

Kaikki valitsemani keskustelusiikeet sijaitsevat foorumin juttutupa-osiossa, joka avautuu vain foorumin rekisteröityneille käyttäjille. Tällä tavoin analyysin aiheeksi on valikoitunut sellaisia tekstejä, jotka on kirjoitettu ehkäpä samanhenkistä ja ymmärtävää yleisöä varten. Tämän pohjalta ajattelen valitsemieni säikeiden olevan myös jossakin määrin autenttisempaa materiaalia vaistovanhemmuudesta kuin tietolaarin tekstit, jotka on kirjoitettu suurempaa yleisöä silmällä pitäen. Juttutupa jakautuu edelleen osioihin: *Ympäristön asenteet, Avunpyynnöt ja vinkkien vaihto, Käyttäjien päiväkirjat, Uni, Kantaminen, Vessahätä, Synnytys, Kasvatus, Nurinanurkka, Kierrätyskeskus, Termikeskustelua ja Muut aiheet.*

Tallentaessani vaistovanhemmuusfoorumin keskusteluja tammikuussa 2010 en vielä tiennyt, mitä niistä lopulta käyttäisin tutkielmassani. Minulla olikin tallennettuna suuri määrä keskusteluja, joista sitten analyysin kuluessa alkoi erottua ne keskustelut, jotka tuntuivat näkökulmani kannalta kiinnostavimmilta. Pääaineisto on siis valikoitunut pikkuhiljaa sen sijaan, että olisin kerralla päättänyt koko aineiston. Olen kuitenkin pyrkinyt noudattamaan keskustelusiikeiden valinnassa jonkinlaista logiikkaa ja tasapuolisuuttakin, jotta mahdollisimmat monet aineiston näkökulmat pääsisivät mukaan.

Ensimmäinen ajatukseni yksittäisten keskustelusiikeiden valinnassa olikin päästä jotenkin kiinni itse päätermin, vaistovanhemmuuden, määrittelyyn. Osioista *Ympäristön asenteet* löysin pitkähkön keskustelun, jossa aloittaja kysyy, onko vaistovanhemmuus osittaista silloin kun kaikki vaistovanhemmuuden käytännöt eivät ole käytössä. Keskustelu rönsyilee jonkin verran, eikä se varsinaisesti vastaa osion otsikkoa, mutta huomioni tässä kiinnitti keskustelijoiden yksimielisyys siitä, ettei vaistovanhemmuus lopulta ole kiinni käytännöistä, vaan pikemminkin asenteesta. Tämä keskustelu on ollut itselleni jotakuinkin lähtökohtana vaistovanhemmuuden määrittelyä tarkastellessani. Mainitun keskustelun lisäksi olen poiminut tästä osiosta kolme muuta säiettä, joissa vaistovanhemmat kertovat kommentteista ja asenteista, joihin ovat törmänneen asiaan perehtymättömien (oma lähipiiri ja neuvola) suunnalta. Tämän olen tulkinnut rajankäynniksi ja eronteoksi vaistovanhemmuuden ja muun vanhemmuuden välillä.

Keskusteluja analysoidessani ajattelin ensin, että vaiston konstruktio olisi aineistossani olennainen seikka, jota minun kannattaisi seurata. Kuitenkin keskustelusta, jossa aiheena ovat vaistovanhemmuuteen liittyvät termit, huomasin, että itse asiassa koko vaistovanhemmuus-termi on hieman kysymyksenalainen foorumilaisten keskuudessa. Lopulta lähetin foorumille myös oman keskustelunaloituksen, jossa pyysin keskustelijoita vertaamaan ´vaistovanhemmuutta´ ´lapsentahtisuuteen´ ja ´kiintymysvanhemmuuteen´, joita myös toisinaan käytetään tämän termin rinnalla. Näitä analysoidessani päädyin tarkastelemaan pelkän vaiston sijaan hieman laajempaa ihmisluonnon konstruktiota.

Foorumia lukiessani olin myös saanut tuntuman keskustelijoiden kriittisestä asenteesta vallitsevaa lastenhoitokulttuuria kohtaan. Eniten tätä kritiikkiä tuntui esitettävän osiossa *Kasvatus*, josta poiminkin peräti seitsemän keskustelua, joissa kaikissa jo aloitusviesti sisältää kriittisen näkökulman siihen, mitä kerrotaan olevan vallitseva uskomus lapsista. Erityisesti uhmaikää koskeva keskustelu on pitkänä ja polveilevana sekä monenlaisia näkökulmia sisältävänä ketjuna ollut hedelmällinen lähde analyysille.

Periaatteellisen keskustelun lisäksi olen tahtonut tutkielmaani myös näkökulman vaistovanhemmuuden käytännön elämästä. Tätä ajatellen olen poiminut yhden uneen liittyvän keskustelun, kaksi ketjua kantamisesta, yhden synnytyksestä ja yhden ruokailusta. Päiväkirjoja oli aineiston keräämisen aikaan vain yksi yhden viestin mittainen pohdiskelu, ja vessahätäviestintään liittyvä keskustelu oli myös vähäistä (oli ilmeisesti keskittynyt vielä tuohon aikaan toiminnassa olevalle vaistovanhemmuusfoorumin sisarfoorumille), joten näistä en lopulta valinnut yhtään. Sen sijaan valitsin yhden tallentamani vaipattomuuspäiväkirjan vaistovanhemmuusfoorumin sisarfoorumiksi nimetyltä vaipattomuusfoorumilta. Vaipattomuuspäiväkirjan ei voi sijaintinsa vuoksi ajatella edustavan vaistovanhemmuutta laajemmin, joten käytän sitä tässä tutkielmassa vain havainnollistamaan vessahätäviestinnän arkea. Yleisesti ottaen valintojeni perusteena on kuitenkin ollut ottaa sellaisia keskusteluja, joissa yksittäisten käytännön ongelmien sijaan tai rinnalla pohditaan myös laajempia käytännöistä nousseita kysymyksiä.

Muut aiheet -osiosta olen poiminut puolestaan yhden keskustelun, jossa vaistovanhemmat keskustelevat markkinoilla olevista lastenhoitotavaroista ja leluista sekä toisen keskustelun, jossa äidit kertovat ajatuksistaan erään vaistovanhemmuuden klassikkoteokseksi luokitellun teoksen lukemisen jälkeen. Itse lähetin tähän osioon myös yhden analyysiin päätyneen aloituksen, jossa kysyin vaistovanhemmuuden ja feminismin suhteesta. Sain tämän ajatuksen aineiston ulkopuolelta, kun minulle itselleni esitettiin aineistosta puhuessani epäily, että tällainen ajattelu vain toistaisi ”äitimyyttä”. Termiin sen kummemmin perehtymättä lähetin foorumille kysymyksen aiheesta, ja sain aikaan pitkän viestiketjun, jossa asiaa käsiteltiin samanlaisella mutu-tuntumalla kuin olin itsekin tehnyt. Aihe oli selvästikin mietityttänyt myös vaistovanhempia, vaikka aikaisempaa keskustelua tästä ei juuri löytynytäkään. Äitimyytin termiin tarkemmin perehtyessäni huomasin osuneemme keskustelussa hieman sivuun, mutta näkökulman olevan silti hyödyllinen.

Suurin osa foorumin keskusteluista jää kuitenkin analyysin ulkopuolelle. Suuri osa käsittelee yksittäisiä käytännön seikkoja, mutta seassa on sellaisiakin, jotka olisivat myös sopineet edellä mainittuihin kriteereihin. Yksinkertaisesti aineistoa tuntui näin olevan kuitenkin jo tarpeeksi keskustelujen sivutessa usein muitakin aiheita ja ulottuvuuksia, kuin minkä vuoksi ne alkuun valitsin. Analyysiin valikoitunut aineistoni painottuu siis vaistovanhemmuuden näkökulmista eniten kasvatukseen, mutta perustelen tätä valintaa sillä, että vaistovanhemmat itsekin pitävät käytäntöjä toissijaisina yleiseen lapsiin suhtautumiseen verrattuna. Kasvatuskeskustelun olen ajatellut kuvaavan tätä henkistä ilmapiiriä parhaiten.

Olen numeroinut pääaineiston keskustelut ja viittaan niihin kirjaimella k ja tämän jälkeen keskustelulle antamallani numerolla. Kunkin keskustelun numero löytyy aineistoluettelosta. Olen numeroinut myös keskustelusäikeiden viestit siinä järjestyksessä, jossa ne ketjussa ovat. Viitatessani käytän siis ensin keskustelulle antamani kirjain-numero -yhdistelmän jälkeen /-merkillä erotettua viestin numeroa. Esimerkiksi k3/2 tarkoittaa tällöin keskustelun Vaistovanhemmuutta osittain? järjestyksessä 2. viestiä. Vaipattomuuspäiväkirjaan viittaan lyhenteellä pk ja sähköpostikeskustelun lyhenne on sp. Käytän runsaasti aineistosta poimittuja suoria sitaatteja, ja niissä esiintyy usein myös korostuksia ja sulkeisiin asetettuja sivuhuomautuksia. Toisinaan muistutan niiden olevan aineiston kirjoittajien tekemiä,

mutta myös ilman tätä huomautusta merkinnät voi tulkita alkuperäisiksi. Tätä vastoin omat huomautukseni olen merkinnyt jokainen kerta nimikirjaimilla.

1.4 Tulkinnallisia käsitteitä

Tämän tutkielman kaikki kolme käsittelylukua ovat saaneet nimensä omista tulkinnoistani vaistovanhemmuusfoorumilla puhuttaneista aiheista. Niin ihmisluontoa, äitiyden instituutiota kuin äidillistä vastakulttuuriakaan ei siis mainita foorumilla sellaisenaan, mutta ainakin itselleni ne ovat aineistoa lukiessa näyttäytyneet aiheryhmiksi ja näkökulmiksi, joita keskusteluissa toistuvasti sivutaan. Valitsemani tulkinnalliset käsitteet tarjoavatkin mielestäni näkökulmia sekä diskurssianalyysin kautta löytyneisiin näennäisiin ristiriitaisuuksiin aineistossa että kokonaisvaltaisempaan etnografiseen kuvaukseen. Tulkinnat auttavat mielestäni myös hahmottamaan aineistoa moniulotteisena ja dynaamisena tilana.

1.4.1 Ihmisluonto

Ihmislunnon konstruktio on oma tulkintani aineiston sellaisista aineksista, jotka käsittelevät ihmiselle lajityypillisinä pidettyjä tapoja ja taipumuksia. Näkökulma on laajennettu foorumilla käytetystä *vaiston* käsitteestä, jotta se pitäisi selkeämmin sisällään myös foorumin nimeen kriittisesti suhtautuvat kannat ja tieteellisyyden diskurssin, jossa vaistovanhemmuutta määritellään mm. evoluutiobiologian, antropologian ja psykologian aloilta tutuin termein ja ajatuksin. Tässä konstruktiossa vaisto on siis yksi ulottuvuus, joka viittaa ihmisen sisäiseen tietoon.

Antropologisena käsitteenä *luonnon* voi sanoa edustavan *kulttuurin* vastakohtaa, jolloin kulttuuristen hankkeiden päämääränä pidetään luonnon muokkaamista. Tällöin kyse voi olla joko ihmisen ulkopuolisesta luonnosta, ekosysteemistä, tai sitten ihmisen sisäisestä luonnosta eli ihmisluonnosta. Luonnon ja kulttuurin suhdetta voi tutkia joko tarkastelemalla sitä, kuinka luonto käsitteellistetään kulttuurissa, tai sitä kuinka luonto vaikuttaa kulttuuriin. (Eriksen 2004, 71–72.) Tässä tutkielmassa kyse on ihmisluonnon kulttuurisesta esittämisestä, vaikkakin aineistossani ihmisluonto esitetään ennemmin liittolaisena kuin muokkaamisen kohteena. Eriksenin mukaan luontoa voikin käsitteellistää eri ta-

voin esimerkiksi toimijuuden kautta, jolloin luonto subjektina ymmärretään ”antajaksi” ja pohjimmiltaan ystäväksi, kun taas objektina luonto on jatkuvan muokkaamisen kohde. Joka tapauksessa ihminen on aina myös kulttuurinen olento, eikä luontosuhteen laadun tai teknologian määrän enää ajatella tekevän mistään kulttuurista tai kansasta enemmän luonnollista tai kulttuurista kuin toisesta. (mts 70–71.) Aineistossani antropologinen diskurssi kuitenkin viittaa ajatukseen ”luonnonkansoista”, mikä ei kuitenkaan johda pitkiin pohdiskeluihin, vaan kääntyy itseironiaksi. Eksoottisten kulttuurien ja ihmisluonnon käsitteen voimakas vetoavuus huomataan myös vaistovanhemmuusfoorumin keskusteluissa.

Evoluutiobiologian alalla Ylikoski ja Kokkonen kritisoivatkin koko ihmisluonnon käsitettä liian epätarkkana ja monilla merkityksillä ladattuna ollakseen tieteellinen. Käyttökelpoiseksi sitä luonnehditaan puhtaasti *kuvailevassa* merkityksessä, jolloin ihmisluonto viittaa lajityypillisiin ominaisuuksiimme tai valmiuksiin, jotka esiintyvät ihmisillä kulttuurista tai yhteiskunnasta riippumatta. Käsite kuitenkin ymmärretään arkiajattelussa väistämättä myös *olemuksena*, jolloin hyvin monenlaiset asiat liittyvät toisiinsa muodostaen yhtenäisen ihmisluonnon sen sijaan, että käsite ymmärrettäisiin populaatioiden muuntelun kautta. Olemuskäsitteenä ihmisluonnolla on myös kokoava *selityksellinen* merkitys, jolloin se ymmärretään syynä sille, miksi ihmisellä on joitakin tiettyjä piirteitä. Tämän lisäksi käsitteellä on myös arvottava *normatiivinen* merkitys, jolloin sillä selitetään, kuinka asioiden pitäisi olla; ”luonnoton” ei tällöin viittaa populaatiosta kokonaan puuttuviin ominaisuuksiin, vaan siihen, kuinka kuuluisi olla ”ihmisiksi”. (Ylikoski & Kokkonen 2009, 396, 401.) Tämän tutkielman aineistossa esitettynä konstruktiona ihmisluonnossa on nähtävissä nimenomaan sen monet merkitykset. Toisaalta ihmisluonto olemuksellisessa merkityksessä toimii vaistovanhemmuuden retorisenä keinona, mutta toisaalta se saa tällaisena myös kritiikkiä osakseen.

Äidillistä ajattelua hahmotellut Sara Ruddick puolestaan esittää useitakin tapoja hahmottaa luontoa äitämisen työn kautta. Tällöin lapsessa oleva luonto merkitsee lapsen vääjäämättömiä ominaisuuksia, ruumiillisuutta ja henkisiä tarpeita, jotka ovat olemassa ulkoisista tekijöistä riippumatta. Näin käsitettynä luonto sekä edistää lasten kasvua että uhkaa heitä esimerkiksi sairauksin, mutta yhtä kaikki äidin on opittava kunnioittamaan sitä tullakseen sen kanssa toimeen. Toisaalta lapsessa oleva luonto on myös lupaus parannuksesta, jolloin äidille epämiellyttävätkin jaksot lapsen elämässä voidaan tulkita it-

sestään ohi meneviksi kausiksi, jotka kuuluvat kasvuun. Epäitsenäiseen ja dominoivaan kasvatustoteeseen hän puolestaan liittää käsityksen lapsen ja äidin luonnosta vihollisena, jonka spontaaniutta ja aistillisuutta täytyy kaikin tavoin pyrkiä kontrolloimaan. Ruddick korostaa äitimisen työtä jatkuvana prosessina, jolloin yhdenkin äidin näkemykset vaihtelevat tilanteesta ja päivästä toiseen. (Ruddick 1989, 75–78, 84–85, 109–116.) Myöskään aineistossani ei kielletä sitä, ettei vaistovanhemmillekin toisinaan sattuisi huonoja hetkiä lasten kanssa, mutta varsinainen negatiivinen lapsikuva kuitenkin liitetään oman kulttuurin ulkopuolelle valtavirtakulttuuriin. Vaistovanhempien omassa ihmisluonnon konstruktiossa puolestaan korostuvat luonnon konstruktion tarjoamat positiiviset lähtökohdat.

Naisten biologisoinnin, samaistamisen ruumiillisuuteen ja luontoon, väitetään toisaalta toimivan myös naisia alistavana rakenteena, jonka avulla naisilta kielletään pääsy yhteiskunnan korkeimmille paikoille. Tämä on tuottanut ruumiin ylittämisen politiikkaa, jossa äitiys nähdään mieluummin henkisenä ja jaettuna työnä kuin nimenomaan biologista äitiä sitovana tekemisenä. (Palin 1996, 227, 229.) Myös Ruddickin teos voidaan nähdä osana tätä äitiyden henkistämiprojektia hänen määritellesään `äidin` keneksi tahansa lasta hoitavaksi henkilöksi sukupuolesta tai sukulaisuudesta riippumatta. Hän vastustaa naisellisen luonnon ja miehisen järjen vastapareja hahmottelemalla äitiyttä, joka kumpuaa tekemisestä ja on yhteydessä myös rationaaliseen ajatteluun. (Ruddick 1989, 40–42, 197.) Omassa aineistossani äitiys näyttäytyy suurelta osin biologisena äitiytenä, jossa esimerkiksi synnytyksellä ja imetyksellä on merkittävä osa. Näitä ei kuitenkaan pidetä vaistovanhemmuuden varsinaisina kriteereinä, vaan keinoina muiden joukossa. Vaistovanhemmat perustelevat näkemyksiään esimerkiksi niiden loogisuudella ja tieteellisyyden diskurssin kautta, jolloin luonto ei konstruoidu järjen vastakohdaksi, vaan näiden kahden esitetään pikemminkin täydentävän toisiaan.

1.4.2 Äitiyden instituutio

Äitiyden instituutio on amerikkalaisen runoilija-feministin Adrienne Richin (1986) käsite. Se erottaa äitiyden kokemuksen, joka Richin mukaan on sinällään naisen elämä potentiaalisesti rikastuttava ulottuvuus, institutionaalisesta äitiydestä, jota määrittä patriarkaalinen kulttuuri, ja joka tekee äidin asemasta alisteisen. Richin näkemys on

alun perin 1970-luvulla julkaistusta tutkimuksesta, mutta vastaavia laajoja pohdintoja ja myös positiivisuutta painottavia tulkintoja äitiydestä ei sittemmin ole juuri ilmestynyt (Vuori 2010, 113). Päivitystä kaipaava äitiyden instituution käsite ei siis toimi tässä tutkielmassa varsinaisena analyysin välineenä, mutta nähdäkseni se on silti hyödyllinen käsite kuvaamaan aineistossa esitettyä ristiriitaa ihmisluonnon mukaisen äitiyden ja valtavirtakulttuurisen äitiyden välillä. Sekä Rich että aineistoni äidit konstruoivat äitiyttä sinällään luonnostaan toimivana asiana ja naisen voimavarana, mutta kertovat äitiyden ympärillä olevan kulttuurin tekevän tästä hankalaa. En väitä kaikkien vaistovanhemmuusfoorumien keskustelijoiden jakavan (radikaali)feminististä näkökulmaa, mutta analyysini kohteeksi päätyneissä keskusteluissa – sekä niissä esitetyssä kulttuurikritiikissä että vastauksissa sukupuolikysymykseeni – on silti paljon yhteneväisyyksiä myös Richin näkemykseen patriarkaatista.

Saaristo & Jokinen tarkastelevat instituutiota sosiologisena käsitteenä viitaten myös Bergerin & Luckmanin klassikkoteokseen. Tällöin instituutio määrittyy sellaisiksi tavoiksi ja käytännöiksi, jotka syntyvät ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Toisaalta vakiintuneet tavat helpottavat yhteistyötä, mutta niiden rikkomisesta seuraa myös sanktio. Tämä sanktio voi vaihdella laissa määrättyistä rangaistuksista lievempiin sosiaalisiin rangaistuksiin kuten kanssaihminen paheksuntaan. Konkreettisesti instituutio voi näkyä esimerkiksi erilaisina rooleina ja rooliodotuksina, joiden mukaan ihmisten odotetaan kussakin tilanteessa käyttäytyvän. Pysyäkseen voimassa instituutio tarvitsee myös legitimaatiota, selityksiä, joiden kautta vallalla olevia käytäntöjä oikeutetaan. Instituutioiden maailman sanotaan olevan peräisin sosiaalisesti syntyneistä tavoista ja käsityksistä, mutta ihmisiän ylitse ulottuvina ja legitimaation myötä instituutiot kuitenkin näyttävät ajan oloon objektiivisina tosiseikkoina. Tällaisessa instituutioiden rakentumisessa ja ylläpitämisessä kielellä on jälleen ratkaiseva tehtävä. (Saaristo & Jokinen 2004, 72–75, 101–103; Berger & Luckman 1994 [1966].) Tämä määrittely pätee myös aineistossani konstruoituun äitiyden instituutioon, jonka kerrotaan rakentuvan tapojen varaan, mutta jota ylläpitävät myös esimerkiksi yhteiskunnan viralliset asiantuntijat. Vaistovanhempien kuvaamia vaikeuksia ulkopuolisten kanssa voidaan pitää äitiyden instituution sanktioina, joiden kautta totunnaisesta äitiydestä poikkeavat äidit pyritään palauttamaan paikalleen.

1.4.3 Vastakulttuurinen äitiys

Vastakulttuurin käsitteen on ensimmäisenä ottanut käyttöön yhdysvaltalainen Theodore Roszak (1969) tutkimuksessaan 1960-luvun eurooppalaisesta ja amerikkalaisesta nuori-soliikkeestä. Sittemmin vastakulttuurista on tullut suosittu tutkimuskohde, ja esimerkiksi historiallisesta perspektiivistä tarkasteltuna vastakulttuurin ja tietotekniikan suhteessa voi nähdä sekä jännitteitä että molemminpuolista hyötyä (Gere 2002, 117, 123). Fornäs (1998, 151) määritelmässä vastakulttuuri on alakulttuuria suppeampi käsite, johon sisältyy sekä alakulttuurille tyypillinen yhteinen tyyli että yhteiskunnallista järjestystä vastustavaa sosiaalista liikehdintää. Aina ala- ja vastakulttuureja ei kuitenkaan ole helppo erottaa toisistaan. Hannerzin mukaan alakulttuureja voi silti olla huomattavasti helpompia tutkia kuin varsinaista valtavirtakulttuuria, joka lähemmässä tarkastelussa pilkkoutuu yhä pienemmiksi osiksi ja katoaa näkyvistä. Valtavirtakulttuuri onkin selkeimmin olemassa vastakulttuurien konstruoimana vastuksena. (Hannerz 1992, 80–81.)

Ken Goffmanin (2004) määritelmässä vastakulttuuria taas luonnehditaan ulkoisten merkkien tai toiminnan sijaan ideologian pohjalta vapaa-ajatteluksi. Goffman näkee vastakulttuurin perinteiden juontuvan kaukaa historiasta ja pitää yhteisenä piirteenä auktoriteettien ja yleisten konventioiden vallan kyseenalaistamisen. Tällöin vastakulttuuri ei välttämättä ole erityisen näkyvää liikehdintää, vaan vastustaminen voi olla myös passiivista. Äitiyden poliittiseen ajatteluun on liittänyt aiemmin ainakin Sara Ruddick, joka tutkimuksessaan hahmottelee äitämisen työstä syntyvää erityistä *äidillistä ajattelua*, jossa hänen mukaansa on potentiaalia myös rauhanpolitiikkaan. Ruddick ei väitä tällaisen äidillisen ajattelun tapahtuvan automaattisesti tai olevan kenenkään kohdalla mutkaton, mutta vetoaa myös ajatukseen siitä, etteivät päivittäin toistetut rutiinit ja jatkuvasti eteen tulevat valinnat voi myöskään olla vaikuttamatta tekijäänsä. Parhaimmillaan äitiminä ruokkiikin hänen mukaansa tekijässään esimerkiksi kykyä paitsi rauhan säilyttämiseen, myös vastarintaan, jossa ihmisruumiin ja myös vastustajan kunnioittaminen ovat tärkeitä periaatteita. Omassa aineistossani vastakulttuurinen äitiys ei välttämättä johda julkisiin mielenilmauksiin, mutta nähdäkseni kyse on silti jossakin määrin aktiivisesta muutoksen ajamisesta.

Pidän siis vaistovanhemmuutta omana *kulttuurinaan*, jota määrittelee sen sisältämä *ideologia*. Stuart Hall (1997, 16–29) määrittelee kulttuurin olevan jaettuja merkityksiä: samaan kulttuuriin kuuluvat ihmiset ymmärtävät maailmaa ja ilmaisevat ajatuksiaan suunnilleen samoin, mikä tekee keskinäisen kommunikaation ja yhteistyön mahdolliseksi. Kutsumalla kulttuurin sisällä yhteisesti jaettuja merkityksiä ideologiaksi en puolestaan tahdo viitata valtasuhteisiin tai ottaa kantaa väitteiden todellisuuspohjaan. `Ideologia` tässä tutkielmassa viittaakin yksinkertaisesti niihin merkityksiin, jotka yhdistävät vaistovanhemmuusfoorumien keskusteluja ja tekevät niistä oman kulttuurinsa. (vrt. Barker&Galasinski 2001, 65–67.)

1.5 Eettiset lähtökohdat

Aineistonani oleva foorumi on jaettu kahteen osaan, joista toinen puoli on kaikille avoin ja toiselle osallistuminen vaatii rekisteröitymisen. Varsinaisena (diskurssianalyysin) aineistonani käytän näistä vain rekisteröitymistä vaativan juttutuvan keskusteluja. Rekisteröityminen on kuitenkin kaikille avointa ja tapahtuu helposti, joten periaatteessa keskustelut ovat internetissä kenen tahansa nähtävillä. Tämän vuoksi olen katsonut riittäväksi vain ilmoittautua yleisesti käyttäjien esittelyyn tarkoitettussa osiossa ja kertoa aineistonkeruustani. Käyttäjillä on myös foorumin kautta ollut mahdollisuus ottaa minuun henkilökohtaisesti yhteyttä jos tahtovat tietää aikeistani tarkemmin, mutta tähän asti yhteydenottoja ei ole tullut, ja kaikki foorumeilla julkisesti kommentoineet ovat olleet vain positiivisesti kiinnostuneita. Olen siis analysoinut ja lainannut foorumien keskusteluja kysymättä jokaiselta keskustelijalta erikseen lupaa luottaen siihen, että keskustelijat ovat tietoisia vähintäänkin foorumin avoimuudesta.

Positiivisesta vastaanotosta huolimatta olen lainauksissani kuitenkin jättänyt kirjoittajien käyttämät nimet ja nimimerkit pois. Tämä siitäkkin huolimatta, että tutkimaani foorumia voidaan pitää myös omaehtoisena kulttuurintuotantona, jonka yhteydessä kirjoittajat mahdollisesti myös toivoisivat tulevaisuudessa mainituiksi (Östman & Turtiainen 2009, 348). Tämä osittain siksi, että en ole ollut henkilökohtaisesti yhteydessä kaikkiin lainaamiini henkilöihin, enkä varsinkaan yhteenkään lapseen, joista foorumilla paljon puhutaan. Toisaalta kerroin jättäväni nimet ja nimimerkit pois

valmiista tutkielmasta jo foorumilla esittäytyessäni, ja koska tämäkään asia ei herättänyt kysymyksiä, olen ajatellut käytännön olevan hyvä näin.

Kirjoittajien nimimerkkien puuttumisesta johtuen lukija ei kuitenkaan pysty seuraamaan sitä, kuinka tiheästi ketäkin keskustelijaa lainaan. Tunnustankin, että huomaan lainanneeni joitakin keskustelijoita enemmän kuin toisia, eikä tämä aina ole edes suoraan verrannollista käyttäjän aktiivisuuteen foorumilla (vaikka usein onkin). Olen kuitenkin pyrkinyt ottamaan mahdollisimman monenlaiset mielipiteet analyyseissäni huomioon, ja lainatut kirjoittajat ovat valikoituneet enemmän ilmaisunsa ja aiheidensa kuin mielipiteidensä perusteella. Silti monenlaiset mielipiteet ja näkemykset jäävät jo aineistonmuodostuksenikin (diskurssianalyysiin valitut keskustelusuhteet ja sähköpostilla haastattelemani ihmiset) vuoksi tutkielman ulkopuolelle. Se kuuluu tällaisen tutkimuksen luonteeseen.

Toisentyypiset valinnat, joita olen joutunut aineistoa käsitellessäni tekemään, liittyvät vaistovanhemmuuden esittämiseen. Aihe on minulle henkilökohtaisesti tuttu, koska olen näiden asioiden kanssa tekemisissä omien lasteni kautta päivittäin. Minulle on siis muodostunut kuva siitä, mitä vaistovanhemmuuden kaltainen näkökulma omassa äitiydessäni tarkoittaa, eikä se aina ole sama kaikkien aineistoni äitien näkökulman kanssa. Toisaalta tutkijana tiedostan olevani aina myös jollakin tapaa ulkopuolinen tutkimastani kulttuurista. Näistä lähtökohdista käsin ja niistä huolimatta olen myös joutunut tekemään monenlaisia valintoja esimerkiksi siitä, kuinka suhtaudun aineistossa esiintyviin ristiriitaisuuksiin. Eritellessäni aineistoa toisaalta kulttuurikritiikin ja toisaalta vastakulttuurisuuden kautta, ideologian kulttuurikriittisin kanta pääsee esille ikään kuin vaistovanhemmuuteen tiukemmin kuuluvana osana. Lievemmat kannat puolestaan voivat näyttäytyä enemmän poikkeuksena tai vastakulttuuriin kuuluvana monimuotoisuutena. Tällainen arvottava jako ei kuitenkaan ole tarkoitukseni, vaan juuri monimuotoisuus täytyy ymmärtää olennaiseksi osaksi aineistoa, ja tästä pyrin muistuttamaan lukijaa myös tutkielman edetessä.

Kutsuessani tutkimaani kulttuuria vastakulttuuriksi asetan sen samalla myös väistämättä marginaaliseen asemaan ja tulen korostaneeksi sen erikoisuutta. Tätä voidaan pitää eettisesti ongelmallisena ratkaisuna, jonka kautta itse tutkijana vahvistan hierarkioita (Jokinen, Huttunen & Kulmala 2004, 13–14). Keskustan ja marginaalin käsitteet

riippuvat kuitenkin tietysti siitä, mistä suunnasta katsotaan, ja tällöin myös marginaalilla voi olla omat toisensa (Rantala 2009, 243). Aineistoni näkökulmasta käsin marginaali saakin nähdäkseni positiivisen arvon äitien kutsuessa itse itseään ”hörhöiksi” ja kritisoidessaan ”valtavirtakulttuuria”. Näkökulmani äidin tilasta antaa toivottavasti myös kuvan siitä, kuinka ”keskustaa” voidaan käyttää marginaalista käsin ”toisena”. Myös marginaalisuuteen liittyvistä syistä pidän tärkeänä etnografista otetta aineistoon, jolloin mm. runsaiden aineistoesimerkkien kautta pyrin antamaan tilaa aineiston omalle logiikalle. Tällöin vaistovanhempien tekemät valinnat eivät toivottavasti näyttäydy erikoisuuden kautta, vaan perusteltuina ja harkittuina näkökulmina.

Tulkintani aineistosta feminististen käsitteiden kautta korostavat keskustelujen poliittisuutta, vaikka feminististä näkökulmaa ei varsinaisesti missään mainita vaistovanhemmuuden lähtökohtana, ja kaikki foorumin käyttäjät eivät ehkä hahmota aihetta tätä kautta. Poliittinen näkökulma on siis ymmärrettävä pikemminkin analyttisen käsitteen, tilan, ominaisuutena kuin suoraan aineistossa esillä olevana ulottuvuutena. Silti uskon tämän näkökulman tuovan esiin myös jotakin aineistolle olennaista; tarkemmassa luvussa vihjeitä tähän löytyy paljon, ja suoraan asiasta kysyessäni aihe herätti runsaasti pohdiskeluja, joista kävi ilmi aiheen kiinnostavuus keskustelijoiden kannalta.

Selkein ohjenuora, jota olen eettisissä valinnoissani noudattanut, on Johanna Uotisen (2005, 72) esittämä näkökulma siitä, että tiukkojen ohjeiden sijaan tutkimuksen eettisyys on nähtävänä toimintana, jossa tutkija itse on vastuussa ja punnitsee toimintaansa jokaisen tilanteen omista lähtökohdista käsin. Uotinen painottaakin sitä, että tutkijalla ei pitäisi olla tarvetta salailta tutkimustaan ja sen tuloksia tutkittaviltaan, ja että informantit on kyettävä kohtaamaan jälkeenpäinkin ilman että hävettää. Tämä ohje soveltuu yleisneuvoksi useimpiin eettisiin valintoihin, ja erityisen konkreettiseksi sen on tehnyt tämän tutkielman kohdalla se, että aineistosta on tullut minulle henkilökohtaisestikin tärkeää. Olenkin siis pyrkinyt aineistoa esitellessäni muistamaan erityisesti sen, että tutkimiani tekstejä ei ole alun perin tuotettu tietoisena siitä, että ne päätyvät tutkimuskäyttöön. Tätä ajatellen olen esimerkiksi aineistolainauksien kohdalla pyrkinyt valitsemaan katkelmia myös niin, ettei niissä tarpeettomasti tulisi esille kirjoittajien henkilökohtaisia asioita. Esimerkiksi sen, että foorumilta on poistunut jokin viesti, olen tulkinnut selkeäksi merkiksi siitä, että kirjoittaja on tullut katumapäälle eikä

tahdo tätä viestiä enää luettavan. Olen siis jättänyt tällaisen viestin aineistostani pois ja etsinyt tutkimusnäkökulmani kannalta vastaavan katkelman muista viesteistä.

1.6 Tutkija oppijana, ruumis tietäjänä

Tämän tutkielman aihepiiri liittyy läheisesti myös omaan elämään. En käytä omia kokemuksiani varsinaisena analyysin aineistona, mutta väistämättä ne ovat kuitenkin myös vaikuttaneet laajentaen ja ohjaten kuvaani aineistosta. Johnson ym. (2004, 206–209) esittelevät etnografian tekemisen tapana auto/etno -jatkumoa. Tämä jatkumo pitää sisällään monia eri tutkimusmetodeja, mutta ennen kaikkea sillä tarkoitetaan tutkimuksen liikkeen kuvaamista. Tällöin tutkijan on syytä tiedostaa ja kirjoittaa auki omat lähtökohdansa tutkimukseen ja edelleen myös muutokset ja näkökulmanvaihdokset, joita tutkimus edetessään väistämättä aiheuttaa. Liike on kuitenkin myös itsen ulkopuolelle: vaikka tutkittava kohde olisi tutkijalle itselleen kovin läheinenkin, kokemus on silti yksilöllinen ja sitä on syytä laajentaa toisen näkökulmalla. Olen jo hieman taustoittanut aineistoani sillä, kuinka itse päädyin sen pariin (luku 1.1.1), ja kuinka jo pääaineiston valitseminen on ollut osana sen analysointia (luku 1.3.3). Seuraavaksi kerron vielä hieman omasta suhteestani vaistovanhemmuuteen.

Vaikka en ollut vaistovanhemmuusfoorumin rekisteröitynyt käyttäjä ennen ajatusta tämän tutkielman tekemisestä, olen kuitenkin ollut otollista yleisöä aineiston ajatuksille. Olin tutustunut osaan vaistovanhemmuusfoorumin näkökulmista jo muualla internetissä ja toteuttanut esikoiseni kanssa käytännössä vessahätäviestintää, jonkin verran kantamista, tarvittaessa perhepetiä ja imetyksen jatkui vuoden ikäisen lapsen kanssa edelleen. Nämä seikat eivät kuitenkaan mielestäni erityisesti liittyneet toisiinsa, enkä osannut niitä kysyttäessä juurikaan perustella, koska en ollut perehtynyt näiden asioiden teoreettiseen tai ideologiseen pohjaan. Tein vain niin kuin uskon monen muunkin äidin tekevän: valitsin tapani ja käytäntöni sen mukaan, mikä tuntui jo valmiiksi sopivan omiin ajatuksiini ja mielikuviini lasten hoidosta.

Tutkielman tekemisen myötä olen kuitenkin tutustunut näihin asioihin tarkemmin nimenomaan vaistovanhemmuusfoorumin ja siellä esillä olevan kirjallisuuden kautta. Pro gradu -työn kirjoittaminen on kestänyt kohdallani useamman vuoden, joten olen

myös ollut aineiston vaikutuspiirissä jo kelpo kenttätyön verran. Olen tänä aikana saanut myös toisen lapsen, joten silloin kun en ole ehtinyt kiinni kirjoittamiseen, olen elänyt aihetta käytännössä. Toisinaan aineistoa lukiessani olen todella kokenut oivalluksia siitä, millaisten periaatteiden mukaan tahdon lapsiani kasvattaa, mutta suurelta osin vaistovanhemmuuden periaatteet tuntuvat uineen selkäyttimeeni aivan huomaamatta.

Esimerkiksi pitkä imetys ei ole koskaan ollut varsinainen tavoitteeni, ja aineiston löytämisen aikoihin mietinkin keinoja imetyksen lopettamiseen silloin vuoden ikäisen esikoiseni kanssa. Jotenkin tämä äidintahtinen lopettaminen kuitenkin jäi puolitiehen menettäessäni hiljalleen motivaation koko puuhaan. Huomasin, että minulla itselläni ei vain ollut mitään syytä kieltää lapselta sitä, mitä hän tuntui kovasti haluavan, vaan ajatus imetyksen lopettamisesta oli ilmeisesti tullut ulkoapäin. Kantamisestakaan en muista varsinaisesti ajatelleeni mitään kovin periaatteellista henkilökohtaisen elämäni kannalta, mutta kuopuksen synnyttyä olen vain huomannut kuljettavani lasta paljon mieluummin kantoliinassa takkini alla kuin vaunuissa kaukana itsestäni. Samaa on tapahtunut myös muiden vaistovanhemmuuden käytäntöjen kanssa; suurelta osin ne tuntuvat nyt ensisijaisilta tavoilta toimia, ja vertaistuen myötä olen myös ollut vastustuskykyisempi näitä kritisoiduille mielipiteille ja yleisen tavan paineelle.

Kasvatuskysymykset ovat aiheuttaneet enemmän pohdintaa ja ovat jatkuvasti lasten myötä muuttuvina tietenkin edelleen päivittäin mietittyttäviä kysymyksiä. Vaistovanhemmuusfoorumin keskustelut ja siellä suositellut kirjat ovat väistämättä saaneet minut miettimään myös omaa suhdettani ja suhtautumistani lapsiin, vaikka tarkoitus on ollut työstää tutkielmaa. Tämän aiheen kohdalla muistan saaneeni useitakin oivalluksen elämyksiä, mutta päivittäin toistettuina ja elettyinä näistä ajatuksista on tullut jo niin tiivis osa itseäni, että en osaa niitä enää jälkeinpäin oikein kovin hyvin eritellä. Huomaan lasten kanssa toimimisen edelleen, kaiken lukemisen jälkeenkin, olevan suurelta osin tiedostamatonta toimintaa; nopeita tulkintoja, ilmeitä, eleitä, äänenpainoja, joilla kaikilla todellakin on merkitystä. Siihen liittyy myös paljon fyysisiä aistimuksia ja tunteja, *hiljaista tietoa*, jonka tarkastelu vaatisi kokonaan toisenlaisen tutkimusotteen (ks. Uotinen 2010).

Oma äitiyteni tämän tutkielman tekemisen aikana on siis tuottanut paljon sellaista tietoa vaistovanhemmuudesta, jota ei olisi pelkällä tekstien lukemisella voinut saavuttaa. Samalla se on aiheuttanut myös sokeutta. Kasvatuskysymysten painottuminen omassa mielessäni näkyy myös tässä tutkielmassa. Painotukselle on perusteita myös keskusteluissa itsessään, mutta en luultavasti olisi jo lähtökohtaisesti aineiston valinnassa seurannut tätä näkökulmaa, jos omat kokemukseni eivät olisi niin vahvasti tukeneet sitä. Olen silti pyrkinyt myös ottamaan mukaan sellaisiakin ajatuksia ja ulottuvuuksia, jotka eivät ole itselleni niin tuttuja. Tässä tutkielmassa kuvaamani vanhemmuus ei siis ole kokonaisuudessaan omaa vanhemmuuttani, vaan omat kokemukseni asettuvat jonnekin tutkimuksen lomaan.

2 IHMISLUONNON KONSTRUKTIO JA KÄYTÄNNÖN TOTEUTUKSIA

Vaistovanhemmuusfoorumilla ihmisen luontoon liittyvien käsitysten keskeisyyteen viitataan jo foorumin nimessä. Tulkitsen siis `vaiston` viittaavan pikemminkin laajempaan ihmisluonnon käsitteeseen kuin yksittäisiin vaistoihin tai esimerkiksi äidinvaistoon, joka foorumin nimestä voisi tulla mieleen. Aloitan aineiston analysoinnin tarkastelemalla sitä, mitä itse termistä *vaistovanhemmuus* foorumilla sanotaan. Ihmisluonnon konstruktioita rakennetaan nähdäkseni kahdelta suunnalta: toisaalta foorumilla käytetään diskurssia vaiston henkilökohtaisuudesta ja sisäsyntyisyydestä, mutta toisaalta keskustelijat nojaavat myös eri tieteen alojenkin näkökulmiin. Tämän pääluvun lopuksi esittelen aineistoa vielä myös sen kannalta, miten vaistovanhemmuuden kerrotaan käytännössä toteutuvan.

2.1 Tavoitteena lajinmukaisuus ja koko perheen etu

Vaistovanhemmuus terminä herättää helposti monenlaisia mielikuvia ja siitä esitetään foorumillakin monia erilaisia mielipiteitä. Äidit eivät keskusteluissa ruodi yksityiskohtaisesti ja biologisilla faktoilla perustellen ihmisen vaistoja ja sen mukaan hoida lapsiansa, vaan selvää on, että `vaistolla` on foorumin nimessä ennemminkin symbolinen tehtävä. Vaistovanhemmuuden lastenhoitotavoista käytetäänkin toisinaan myös nimityksiä *kiintymysvanhemmuus* tai *lapsentahtisuus*. Näistä ensimmäinen on käytössä ainakin William ja Martha Searsin termin *attachment parenting* suomennoksena (Kiintymysvanhemmuuden kirja, 2008) ja yhdistyksen nimessä (Kiintymysvanhemmuusyhdistys). Eri termeistä puhuessaan vaistovanhemmat hakevat samalla myös sitä, mikä ideologiassa on olennaista. Esimerkiksi *kiintymysvanhemmuuden* kerrotaan tavoittavan tärkeän näkökulman lapsen ja vanhemman välisen yhteyden vaalimisesta, mutta samalla siitä kuitenkin kerrotaan myös puuttuvan jotakin olennaista:

Mä kokisin, että siinä vaiheessa puhutaan kiintymysvanhemmuudesta jos poiketaan ihmislajille luonnollisista käyttäytymismalleista ja toimintatavoista ajatellen kuitenkin lapsen parasta ja lapsen ja vanhemman välisen suhteen vaalimista. (k3/20)

Vaistovanhemmuutta vastaa varmaan parhaiten englanninkielinen termi natural parenting? Luonnollinen vanhemmuus kuulostaisi ehkä vähän hassulta ja epämääräiseltä, mutta ehkä sitä voisi kutsua luonnonomukaiseksi vanhemmuudeksi (vrt. luonnonomukainen lääketiede)? Tai kenties selkein, mutta ehkä ei niin lyhyt ja ytimekäs ilmaus olisi lajinmukainen lastenhoito. Se käy varmaan ulkopuolisenkin ymmärrykseen äkkiä: ei ole kovin lajinmukaista työnnellä lasta vaunuissa tai laittaa hänet nukkumaan kauas vanhemmista. Lajinmukaista on se, mihin ihmiset ja ihmisvauvat ovat kehityksensä aikana sopeutuneet. (k1/3)

Lapsentahtisuus koetaan myös toisaalta hyväksi, mutta toisaalta siinä voidaan myös nähdä jonkinlainen joko–tai -asetelma aikuisen ja lapsen edun välillä:

Lapsentahtinen on varmaan ainoa sana, joka mun mielestä on kuulostanut heti hyvältä. Mutta jotenkin kaipaisin sellaisen termin, joka toisi esille sekä lapsentahtisuuden että aikuisen aktiivisen roolin, mutta kuitenkin korostaisi myös lapsen aktiivista roolia. Helpommin sanottu kuin tehty. Eipä noita taida mikään yksi sana kattaa 🍵 (k2/2)

Mä en itse tykkää käyttää lapsentahtisuus-sanaa kauhean laajasti... En osaisi kuvailla kasvatustapojani lapsentahtisiksi tai elämäämme lapsentahtiseksi. Imetyksen yhteydessä on kyllä tullut käytettyä, ja varsinkin pienen vauvan kanssa imetyksen tulisi mielestäni olla lapsentahtista. Samoin vessahätäviestinnästä.

Mutta noin yleisemmin niin kuva on paljon monimutkaisempi; meitä on tässä perheessä kaksi emmekä me suinkaan etene vain lapsen tahdissa tai eletä vain lapsen ehdoilla. Me olemme ihan tasa-arvoisia perheenjäseniä. Itse koen "perhetahtisuuden" tai "perhekeskeisyyden" edes hieman parempana ilmaisuna. Sillä tarkoitan, että päätökset perustuvat meidän perheen sisäiseen dynamiikkaan, meidän tarpeisiin yms. Ei mihinkään ulkopuoliseen opaskirjaan tai ympärillä olevien mielipiteisiin, muttei myöskään vain lapsen tarpeisiin. Tahdon korostaa tasa-arvoa ja vähentää sellaista vastakkainasettelua, etteikö muka olisi mahdollista ottaa sekä aikuisen että lapsen tarpeet huomioon. (k1/4)

Eri termien vertailu siis nostaa esille tärkeitä huomioita siitä, mitä vaistovanhemmat itse pitävät ideologiassaan tärkeänä: lapsen tarpeet eivät ole vastakkaiset aikuisen tarpeille, eikä luonto ole ihmisen tai inhimillisyyden vastakohta, vaan keskinäinen vuorovaikutus ja harmonia on mahdollista ja jopa tavoiteltavaa. Vaistovanhemmuudessa `vaiston` voi siis ajatella merkitsevän lajinmukaisuutta ja `vanhemmuuden` viittaavan koko perheen etuun.

2.2 Vaisto sisäisenä tietona ja tunteena

Vaistovanhemmuusfoorumin keskusteluissa diskurssista, jossa korostetaan ihmisen vaiston sisäsyntyisyyttä, konstruoidaan kulttuuria jokseenkin tämän vaiston vastakohtaksi. Tämän kautta lasta pidetäänkin vaiston asiantuntijana, koska häneen ympäröivä kulttuuri ei ole vielä ehtinyt vaikuttaa yhtä paljon kuin aikuiseen. Aikuisen kohdalla luonnollisuuden löytyminen vaatii henkilökohtaista ajatustyötä, mutta ei niin, että ulkoa tulevia ajatuksia ja tapoja opeteltaisiin ja käytettäisiin sinällään, vaan niin, että kulttuurin antamista haitallisista malleista päästäisiin eroon ja koko perheen tarpeet olisivat tasapainossa. Lopulta paras tie ihmisen luonnon seuraamisessa näyttäisi olevan läheisyys, jota pidetään myös vaistovanhemmuuden parhaana tuntomerkinä.

2.2.1 Lapsen viisaus

Jossain oli varsin osuvasti sanottu, että vauva ei tiedä syntyvänsä "turvalliselle 2000-luvulle", 2000-luvun vauva käyttäytyy samoin kuin kivikauden vauva, vauva huutaa huutaa jos pelkää tulevansa jätetyksi yksin, jne. Aikuisen toiminta on pitkälti väritynyt ympäröivän kulttuurin mukaan, joten on hankala sanoa mikä aikuisen toiminnasta on "vaistojen varassa toimimista", vauva taas ei ole syntyessään vielä omaksunut niitä pelisääntöjä minkä mukaan ympäröivä kulttuuri pyörii. (k3/26)

Lapsen yhteys luontoon/vaistoon tulee selkeästi esille silloin, kun kulttuuri ymmärretään luonnon vastakohtaksi. Ihmisluonnon kerrotaan syntyneen ja olleen sama jo kivikaudella, mutta elinympäristömme ja kulttuurimme ovat muuttuneet näistä ajoista huimasti. Tämän logiikan mukaan varsinkin pieni vauva toimii pitkälti vaistojensa varassa, ja luonnonmukaiseen lastenhoitoon tähtäävän aikuisen tehtäväksi muodostuu yksinkertaisesti vauvan tarpeisiin vastaaminen:

[E]hkä kyse on kuitenkin enemmän siitä, että kykenemme vastaamaan vauvan VAISTOIHIN ts. tarpeisiin jo mielellään ennen kuin vauva niitä erityisesti ilmaisee, toimimme ns. vaiston mukaan. (k3/25)

Tämän diskurssin mukaisesti vaistovanhemmuus näyttäytyy myös jokseenkin helppona tehtävänä, koska toiseksi vaihtoehdoksi esitetään vauvan mekaaninen opettaminen vanhempien rytmien, mihin liitetään myös vauvan itkettäminen:

Pienen vauvan kohdalla vain ajattelen, että sillä on tarkoituksensa, että aita on usein matalin juuri siitä lapsentahtisuuden kohdalta (vrt. vieressä nukkuminen tai lapsentahtinen imetyks vs. se, että kuuntelee huutoa ja

kyttää kellon kanssa, koska saa imettää tai mennä vauvan luo). (k3/8, sulkeet alkuperäiset)

Vaisto muodostuu lapsen viisaudeksi ensinnäkin siinä mielessä, että nämä lapsen tahdon mukaisiksi konstruoidut vauvanhoitokäytännöt esitetään myös terveellisinä vaihtoehtoina:

Kannetut lapset kehittyvät yleensä nopeammin kun lattialla pidetyt (k4/2)

Ihan totta. Vai mitä sanotte siitä että meidän 5-kuinen seisoo jo pitäen vain yhdestä aikuisen peukalosta kiinni (k4/5)

Taaperoimetyksen ylivoimaisesti parhaita puolia on meidän perheessä ollut juuri tuo rintamaidon täysipainoisuus, voin olla varma että näillä päivittäisillä imetysmäärillä kaikki tarvittavat ravintoaineet on kuitattu (k8/30)

Vauvavaiheen ylittäneistä lapsista puhuttaessa lapsen luontaista viisautta konstruoidaan esimerkiksi sisäsyntyisenä varovaisuutena ja oppimiskyknä:

Baby-led weaning kirjassa oli muuten sellainen teoria, että pienet lapset saattavat, jos itse saavat valita syömänsä ruuan, osata välttää niitä ruoka-aineita joille ovat allergisia. (k8/16)

Kun lapset olivat pieniä ja halusivat esim. tutustua roskiksen sisältöön, annoin heidän tehdä sen yhdessä minun kanssani. Legojen panemista suuhun en ole kieltänyt, ja kaikki 5 ovat sitä tehneet - kun kukaan ei ala huutaa asiasta eikä säikäytä lasta, hän vain tunnustelee lelua hetken suussaan ja sylkee pois. Oikein naurattaa, kun näen varoituksia "ei alle 3-vuotiaille, sisältää pieniä osia" - lapsi, joka on saanut ajoissa maistella pikkuesineitä, ei enää 1½-vuotiaanakaan ole kiinnostunut sellaisesta! Samoin annoin vanhemman pojan taaperona leikkiä kahvinkeitinillä (annoin sen lattialle), kun hän oli hirveän kiinnostunut sähkölaitteista! Kerran hän vähän koski kuumaan levyyn, mutta osasi sen jälkeen hienosti varoa. (k10/37)

Lapsiin liitetään myös taito lukea aikuisia, vaikka koko tilanteen hahmottamiseen taidot eivät vielä riittäisikään. Tämä vaatiikin aikuisilta rehellisyyttä:

Kaikista pahinta mielestäni on, että lapsi jätetään epätietoisuuteen. Jos vanhemmalla on esim. paha olla, siitä voi kertoa lapselle. Selittää (tai edes yrittää) niin että lapsikin ymmärtää. Ylipäättään asioiden salailu tai toiseksi puhuminen lapsen edessä on tuhoisaa. Lapset tosiaan aistivat lähes kaiken... (k11/2, sulkeet alkuperäiset)

Kaiken kaikkiaan voidaan sanoa, että vaistovanhempien konstruoimassa lapsen viisaudessa on kyse pienen ihmisen tunteiden oikeellisuudesta sekä kapasiteetista oppia

asioita ja tulkita maailmaa omin päin. Näihin ituihin on kuitenkin luotettava, jotta niille malttaa jättää tilaa:

Kyllä lapsi oppii kokemuksen kautta siinä missä aikuinenkin, on lapsen väheksymistä olettaa jotain muuta. Kumpi vanhemmat vain jaksaisivat luottaa siihen, että se pieni vastasyntynytkin paketti on jo melkoisen älykäs ja toimiva kokonaisuus ja jokainen päivä tuo sitä lisää. (k10/35)

2.2.2 Henkilökohtainen ajatustyö

Vaiston sisäsyntyisyyden diskurssissa vastasyntynyt vauva siis toimii vaistojensa varassa siksi, koska ei ole vielä oppinut kulttuurisia malleja toiminnalleen. Vähitellen näiden vaistojen kuitenkin kerrotaan peittyvän kaiken opitun alle, ja aikuisen ihmisen kohdalla vaiston käsite herättääkin kysymyksiä:

Pohdinta siitä, onko kaikki, mitä vanhemmat tekevät vaistonvaraisesti, sitten vaistovanhemmuutta, on kiintoisa... Entä, jos nämä "vaistot" ovatkin oman lapsuuden traumaista peräisin olevia automaattistumisia? Kärjistetysti: vaikka esim. lyöminen tai huutaminen tapahtuisi hyvinkin vaistomaisesti, ei kai sitä voi pitää vaistovanhemmuutena?! (k3/16)

Hyvä kysymys, jota itsekin olen miettinyt. Varmasti usein vanhemman käyttäytyminen kumpuaa nimenomaan sillä tavalla selkäytimestä, että siinä toistaa oman lapsuuden kenties haitallisiakin toimintatapoja. Tai sitten on vaan yksinkertaisesti oppinut, että tämä tehdään näin. En esimerkiksi usko, että olisin, kun kuitenkin tässä kulttuurissa ja ympäristössä elän, osannut noin vaan itse keksiä, että hei, vauvaahan voisi kantaa jonkinlaisessa liinassa tai repussa, vaan jos muutama vuosi sitten joku olisi kysynyt, miten vauvan kanssa ulkoillaan, olisin vastannut apteekin hyllyltä, että höh, vauva laitetaan tietenkin vaunuihin. Eli en siis sano, että kaikki, mitä teemme omasta päästämme olisi vaistovanhemmuutta. (k3/17)

Vaistovanhempien konstruoima vaiston käsite ei siis ole varsinaisesti ajattelun ja harkinnan vastakohta, koska eletyn elämän ja kulttuurin kerrotaan myös vaikuttavan ”selkäytimestä” nouseviin reaktioihin. Pikemminkin keskusteluissa etsitään sellaista mallia, jossa kulttuurin vaikutus on mahdollisimman vähäinen:

Sen sijaan siellä metsässä, erityksissä ollessa... Ei kenellekään tulisi varmaan mieleenkään tuupata pientä vauvaa maahan itse puuhaillessa? Tai haaskata aikaa ja resursseja rakentaakseen ihme vekottimia missä lapsi voi killua äidin puuhaillessa? Alkeellisissa oloissa nopeinta, turvallisinta ja tehokkainta on kantaa vauva mukanaan. Tyhjä syli tuntuu pahalta jos on tottunut pienen vauvan läheisyyteen. (k3/18)

Toisaalta vaistovanhemmuutta rakennetaan myös kirjallisuudesta saadun mallin mukaan. Aihetta käsittelevistä kirjoista esimerkiksi Jean Liedloffin *The Continuum Concept* (1977), William ja Martha Searsin tuotanto sekä Alfie Kohnin *Unconditional Parenting* (2005) ovat esillä myös juttutuvan keskusteluissa. Vaiston ei kuitenkaan kerrota löytyvän suoraan mallia noudattamalla, koska vaarana voi olla suorittaminen:

Jos yrittäisin elää kirjaimellisesti jonkin opin mukaan, ahdistuisin. Samalla ahdistuisi lapsi, *koska olemisesta katoaisi nautinto sen muuttuessa suorittamiseksi.*

Minun mielipiteeni on, että jos elää vanhemmuutta niin että se tuntuu itsestä ja lapsesta hyvältä, ja teot ja ajatukset lähtevät rakkaudesta, se on vaistovanhemmuutta kokonaan. Ihan sama mitä jossain on kirjoitettu. (kaikella kunnioituksella, yhtään vähättelemättä ketään tai kenenkään kirjoituksia)

Mielestäni tämänkin palstan kirjoitukset on otettava ohjeviittoina, (koska niissä on kuitenkin vinha perä) ei suorituksina tai ainoana tapana olla. (k3/2, kursiivi ja sulut alkuperäisiä.)

Pikemminkin luonnollisen vanhemmuuden kerrotaan löytyvän pohdinnan kautta, jolloin tärkeintä on kyseenalaistaa valmiit mallit ja sitten toimia omien ja lasten tuntemusten mukaan:

Jos olet oikeasti, aidosti päättänyt tarkastella asioita uudesta näkökulmasta, kyseenalaistaa "perinteiset" lapsenkasvatusneuvot ja kokeilla ennakkoluulottomasti uusia tapoja, lapsentahtisesti mutta myös omia tarpeita kuulostellen; silloin ei ole olemassa mitään juupas/eipäs listaa, kuka tekee parhaiten. (k3/6)

2.2.3 Läheisyyden logiikka

Vaikka vaistovanhemmuus kuulostaakin ehkä lapsen viisauden näkökulmasta yksinkertaiselta lapsen tarpeisiin vastaamiselta ja luonnonmukaiseen kasvuun luottamiselta, ei sitä kuitenkaan konstruoida pelkästään helppona ja ongelmattomana. Esimerkiksi vauvan kanssa toimivana pidetyn strategian ”mennä siitä mistä aita on matalin” (k3/8), ei väitetä toimivan enää isomman lapsen kanssa:

Loputtomiinhan näin ei voi toimia, koska totta kai olisi helpompaa vain ostaa kolmivuotiaalle se karkkipussi kuin näitesti selittää, että nyt ei osteta karkkia jne. ja ottaa vastaan pikku herkkusuun ilmeinen tunnereaktio. (k3/8)

Tähän suositellaan niin lapsen kuin vanhemman itsensäkin hyvää tuntemista:

Tasapainoiluahan se on, ja tärkeää on kai erottaa toisistaan tarpeet ja toiveet, niin lapsen kuin vanhemmankin kohdalla. Lapsi ehkä *toivoisi*,

että äiti olisi hänen kanssaan koko ajan, mutta ihan ensivaiheiden jälkeen ei välttämättä enää *tarvitse* sitä. Samoin äiti ehkä *toivoisi* lattian olevan puhdas, mutta hän ei *tarvitse* puhdasta lattiaa. (k3/23)

Se, minkä kautta tähän tuntemiseen päästään, on vaistovanhemmuuden tärkeimmäksi tuntomerkiksi mainittu läheisyys:

Vaistovanhemmuus on aina lapsen ja vanhemman välinen asia, sitä ei voi kukaan ulkopuolinen voi määritellä milloin lapsen tarpeita kuunnellaan ja milloin ei. Kuitenkin aikuisenkin tarpeet ovat aivan yhtä tärkeitä, vaikka aikuisella onkin ehkä enemmän kykyä säännöstellä tarpeitaan ja näin ollen kykyä joustaa. (k3/22)

Mäkin ajattelen, että vaistovanhemmuus näkyy selkeiden läheisyydessä. Lasta siis pidetään lähellä, niin henkisesti kuin fyysisestikin. Kantaen, nukkumalla lähekkäin, kunnes lapsi kokee itsenäistyneensä fyysisestä kosketuksesta jolloin läheisyys siirtyy keskusteluyhteyteen ja luottavaiseen suhteeseen. (k3/11)

Tätä vastoin esimerkiksi aggressiivisuus rajataan automaattisesti vaiston ulkopuolelle, jolloin näkemys ihmisluonnosta on myös moraalinen näkemys ”ihmisiksi olemisesta”:

Entä, jos nämä "vaistot" ovatkin oman lapsuuden traumaista peräisin olevia automaattistumisia? Kärjistetysti: vaikka esim. lyöminen tai huutaminen tapahtuisi hyvinkin vaistomaisesti, ei kai sitä voi pitää vaistovanhemmuutena?! (k3/16)

Läheisyyden asteesta kaikki äidit eivät kuitenkaan ole samaa mieltä. Silloin, kun tiivis läheisyys rakentuu vastakohtaksi toisen kunnioittamiselle ja autonomialle, sille täytyy asettaa rajansa:

Toisaalta ehkä katson asiaa ihan eri näkökulmasta, itse en koskaan voisi sanoa tuntevani lapseni läpikotaisin. Loukkaantuisin itse aivan hirveästi, jos joku sanoisi tuntevansa minut täysin. Minulle lapseni on oma pieni suuri persoonansa, arvoitus, jota yritän koko ajan ratkaista, tietäen, etten koskaan tule siinä onnistumaan. Päivästä toiseen yllätyn - "noinko rohkeasti hän meni juttelemaan isolle pojalle?" "joko hän osaa tuollaista?" "tämä tilanne olikin sitten hänelle jännittävä, jännä juttu!" Tässä on varmaan jokin käsitteellinen ja filosofinen ero, koska vaikka toivon aina ymmärtäväni lastani paremmin, en edes haluaisi tuntea häntä aivan täysin, ja minusta meidän näkeminen yhtenä henkilönä (vastasyntyneisyysajan, 1-2 kk) jälkeen, on jotenkin lapsen kannalta ahdistava. (k19/18)

Läheisyys voi kuitenkin myös johtaa nimenomaan lapsen kunnioittamiseen:

Nyt koen, että minä tunnen hänet todella läpikotaisin ja osaan kasvattaa häntä paremmin, kun meillä on tuo symbioosi takanamme. Koen vahvemmin, että hän on minusta lähtöisin ja näen hänet enemmän ihmisenä kuin mitä osasin lapsista ennen ajatella. (k19/16)

Läheisyyden periaatteen mukaisesti vaistovanhemmuus määrittyikin hyvin paljon perheen sisäisenä asiana. Tällaisena se antaa myös perheille syytä itseluottamukseen:

Sitäpaitsi kaikki vanhemmat ja lapset ovat paitsi yksilöitä, myös muodostavat keskenään aivan erilaisia suhteita. Kaikki ei toimi kaikilla. (k3/13)

Vaistovanhemmuus näinollen olisikin sitä, että jokainen perhe oppii luottamaan kykyynsä olla viisas kasvattaja ja toimimaan luonnollisesti oman lapsensa tarpeiden tyydyttämiseksi. (k3/25)

2.3 Tieteellisyyden diskurssi

Vaikka vaistovanhemmuus tuntuu olevan äideille hyvin tunnepohjainen ja henkilökohtainen asia, sitä perustellaan usein myös tieteen löydöksillä. Olen nimennyt tieteeseen vetoavan puhettavan tieteellistämisen diskurssiksi, josta on erotettavissa ainakin evoluutiobiologiaan, antropologiaan ja psykologiaan liittyvät diskurssit. Kyse on usein tieteenalojen popularisoiduista sovellutuksista, mutta osittain diskursseissa viitataan myös alojen asiantuntijoiden julkaistuihin teoksiin.

2.3.1 Evoluutiobiologia

Evoluutiobiologia on biologian ala, joka tutkii elollista luontoa evoluutioteorian valossa. Sinänsä ajatus myös ihmisestä evoluution tuloksena on jo laajalti hyväksytty, mutta se on myös synnyttänyt monia eri oppialoja, joista osa on jo hylätty, osalla on ollut traagisia poliittisia seurauksia, ja osasta kiistellään edelleen. Evoluutiobiologian soveltaminen ihmistieteissä herättää usein tunteikasta keskustelua, koska termit aiheuttavat helposti sekaannusta, ja keskustelijoiden tiedot ovat usein puutteellisia joko ihmistieteissä tai biologiassa. (Ylikoski & Kokkonen 2009, 17, 36–37, 49.) Vaistovanhemmuusfoorumilla evoluutiobiologiaa sovelletaan ihmiseen vaihtelevasti miettimällä sitä, mikä on ihmiselle terveellistä ottaen huomioon lajimme syntyhistoria. Evoluutiobiologiaan viitataan monenlaisissa spekulatiivisissakin pohdinnoissa, joissa ihmiselle terveellisiä ja luonnollisia asioita perustellaan lajimme lähtökohdista tai eläinmaailmasta käsin:

Ihmislapsen kuuluu olla kannettu, tämä on helposti pääteltävissä ihmisen biologista alkuperää pohtien! (k4/2)

Mitä sit tulee näihin himo- ja lakopäiviin, ainakin koirilla tuntuu olevan luontaista pitää joskus paastopäiviä. Miksei sitten ihmisellä? (k8/2)

Evoluutiobiologian diskurssi näkyy keskusteluissa myös äitien luottamuksena joidenkin asioiden tarkoituksenmukaisuudesta ihmisen elämässä ja käyttäytymisessä. Uhman käsite nähdään tässä mielessä epäloogisena, kun taas äitimisen onneen viitataan epäsuoremmin ”elintärkeänä `palkintona`”:

Eikö tuo "lapsi koettaa rajojaan" ole hieman logiikan vastaista? Evoluutiopsykologialla voi perustella vaikka mitä, tiedän sen, mutta kuitenkin mieleeni hiipii ajatus. Eikö luonnonvalinta olisi suosinut sellaisia perheitä, joissa lapset tottelevat ja kuuntelevat aikuisia? Uhmakohtauksen saanut lapsi hankaloittaa perheen elämää. (k10/12)

Äitinä sanoisin vielä, että vauvan erityinen kiintymys äitiin on äidille elintärkeä "palkinto" siitä, että äiti imettää, heräilee, valvoo, on herkkänä vauvan tarpeille jatkuvasti. Onhan hyvin rasittavaa ja pelottavaakin, että vauva on niin riippuvainen minusta, mutta alkuaikojen symbioottinen olotila voi olla myös ihanaa ja palkitsevaa, täynnä ennen tuntematonta onnea. (k19/14)

Ajatus luonnonvalinnasta ei silti ole pelkästään luottavaisuutta luonnollisina pidettyjä asioita kohtaan, vaan aihe johdattaa äidit pohtimaan myös luonnon raadollisuutta:

Tuossa luonnonmukaisuudessa minulla muuten tökkää se ajatus (tai en tiedä tökkääkö, mutta mietityttää), että - ja tätä ei saisi sanoa ääneen - luonnonmukaista on, että aika suuri osa lapsista kuolee. Esimerkiksi tuohon imetysasiaan, luonnossa, jos lapsi saa vakavia oireita kaikesta äidin syömästä, ei äiti suinkaan lähde luomukauppaan ostamaan toiselta puolelta maapalloa kuljetettua lampaanlihaa ja kvinoaa syödäkseen, vaan lapsi yksinkertaisesti kuihtuu pois, ellei siedäty. En ole varma, miten käy lapselle, joka vain huutaa sylissä eikä rauhoitu (neurologinen sairaus), ronttaako äiti häntä koko vauvaiän läpi huutavana ja karjuvana, vai jättääkö metsään pois vihollisia houkuttelemasta. Jos synnytyksessä menee jotain pieleen, äidille ja lapselle vaan käy huonosti. Ja niin edelleen. (k3/21)

Keskustelija tarkentaa vielä, ettei tarkoita kommentillaan arvostella taipumustamme rakastaa lapsiamme ”yli kaiken” ja tehdä heidän eteensä kaiken voitavamme, vaan nimenomaan muistuttaa luonnon karusta puolesta. Esimerkiksi otetaan myös imetyksessä koetut hankaluudet, joiden kohdalla luonnollisuuteen voi suhtautua monella tapaa:

Mutta sitten on paljon näitä äitejä, jotka taistelevat puolikuolleena suihkutissisyyden, riittämättömän maidon tai allergioiden kanssa ja silloin tullaan jo sen kysymyksen äärelle, että onko kaikenlainen "pumppaa maitoa pois ennen imetyksen aloittamista" -ohjeet enää niin kovin luonnonmukaisia? Lapsi karjuu kurkku suorana, milloin

vatsakipua ja milloin nälkää ja äiti kokeilee hätää kärsien kaikkea mahdollista, jotta saisi vauvan perustarpeet tyydytettyä. Minusta se ei nykypäivänä olekaan tarpeen, tämän kaltainen luonnollisuus. (k3/25)

Evoluutiobiologinen diskurssi toimiikin vaistovanhemmuudessa kahtalaisesti: sen kautta voidaan rakentaa luottamusta luonnollisina pidettyjen asioiden terveellisyyteen ihmiselle, mutta toisaalta se tarjoaa myös kriittisen näkökulman luonnollista kohtaan. Tärkeysjärjestys paljastuu luonnon raadollisuudesta puhuttaessa: vaistoa seurataan vain siihen saakka, mihin se edistää ihmisyksilöiden ja perheiden etua.

2.3.2 Antropologinen diskurssi

Myös antropologialla tieteenalana voidaan katsoa olevan juurensa evoluutiobiologiassa (Ylikoski & Kokkonen 2009, 35). Nykyään evolutionismi ja vieraiden kulttuurien tutkiminen ihmiskunnan evoluution selvittämiseksi on kuitenkin pitkälti hylätty, ja tilalle ovat tulleet monisyisemmät teoriat ja kulttuurirelativismi (esim. Erikssen 2004, 29, 39–42). Länsimaisessa ajattelussa on kuitenkin pitkät juuret ”meidän” peilaamisesta ”toisiin”, minkä kautta milloin jalot ja milloin epäjalot ”villit” ovat saaneet edustaa sivilisaation vastakohtaa riippuen siitä, mitä puolta ”meistä” on tahdottu korostaa. Tästä muodostunut diskurssi vaikuttaa kulttuurissamme edelleen, vaikka ajatusmallia on jo pitkään kritisoitu, ja tieteen parissa se on periaatteessa hylätty. (Hall 1999, 122, 128, 132.) ”Meidän ja muiden” diskurssi pulpahtaa esiin myös vaistovanhempien luonnollisuuden etsimisessä, jolloin helposti vedotaan ”alkuperäiskulttuureihin” tai ”luonnonkansoihin” olettaen ihmisten niiden keskuudessa elävän luonnollisemmin ja lajinmukaisemmin:

Toivottavasti joku alkuperäiskulttuurien tuntija korjaa, jos olen väärässä, mutta olen antanut itseni ymmärtää, että erilaisten virstanpylväiden ja "saavutusten" juhliminen olisi melkoisen universaalia. Olipa sitten kyse kontrolloimattomista asioista (tytöllä alkaa kuukautiset tai poika tulee tiettyyn ikään) tai varsinaisista "onnistumisista" (vaikkapa jonkun ns. miehuuskokeen läpäiseminen tai hyvä saalis metsältä). Onko näin?

Tältä pohjalta ajattelisin, että vanhemman vilpittömän ilahtunut huudahdus "Hyvä! Hienoa!" olisi enemmänkin spontaani ja luonnollinen reaktio lapsensa edistysaskeleisiin, kuin useinkaan yritys manipuloida häntä. (k14/1)

Näin myös monet vaistovanhemmuuden käytäntöjen ajatellaan olevan peräisin eksoottisista paikoista, kuten vaikkapa liinassa kantaminen Afrikasta:

Neuvolalääkäri kommentoi 4-kk käynnillä, että lapselle luonnollinen paikka on lattialla, jossa voi harjoitella ryömimistä. Yritin varovasti kertoa että meillä lasta pidetään sylissä, sohvalla vieressä tai liinassa koska on julmetun kylmät lattiat. Hän totesi että villaista päälle ja lattialle vaan. Kai kannettu lapsikin oppii liikkumaan? Muutenhan Afrikka ja moni muu maanosa olisi täynnä kävelykyvyttömiä aikuisia... Vai? (k4/1)

Yksi vaistovanhemmuuden klassikkoteoksista, Jean Liedloffin *The Continuum Concept* (1977) on myös luokiteltu antropologiseksi kuvaukseksi eteläamerikkalaisten Yequanintiaanien lastenhoitotavoista. Tästä on useaan otteeseen puhetta myös vaistovanhemmuusfoorumin juttutuvassa:

Continuum Concept sai minut kunnolla ymmärtämään miten tällainen "vapaa kasvatus" voi toimia. Yequana-yhteisössä ei sallittu esim väkivaltaa tai lapsilta aikuisten pompottelua. Se vain tuotiin esiin eri tavalla, kun mitä on ollut jonkun aikaa tapana suomessa. (k10/12)

Vieraan ihannointi huomataan keskusteluissa kuitenkin myös asioiden yksinkertaistamiseksi, joka voi olla naiiviudessaan jopa huvittavaa:

Huomaan usein, että itsekin helposti ihannoin ja romantisoin muiden, ”luonnollisempien” kulttuurien tapoja tehdä asioita, siis esim. imetystä vaikka viiteen vuoteen saakka tai jatkuvaa kantamista ensimmäiset kuusi kuukautta. Tosiasia lienee, että monissa kulttuureissa ei vain ole vaihtoehtoja: äiti hoitaa muita lapsia, kantaa vettä ja puita, tekee ruokaa, siivoaa, pesee pyykkiä jne, joten lapsi ei voi olla muualla kuin liinassa. Jos lapsi laitettaisiin maahan, hän joutuisi olemaa siinä yksin, kun taas meillä on mahdollisuus antaa lapsen olla lattialla ja SAMALLA viettää aikaa hänen kanssaan. (k4/11)

En ole todellakaan kantanut lasta hänen jokaikisillä päiväunillaan emmekä ole pitäneet balilaista maahankosketusseremoniaa puolivuotiaana, vaan tyttö on todellakin kellinyt lattialla jopa MOBILEN alla toisinaan! 🗨️ (k3/5)

Diskurssi tunnustetaan myös helpoksi ja jopa haitalliseksi tavaksi markkinoida vaistovanhemmuuden ideologiaa:

Minusta vaistovanhemmuuteen ja siihen liittyviin asioihin on liitetty kamalasti hypetystä ja myös paineiden luomista. Esimerkkeinä vaikkapa jostain lukemani juttu vvv:stä, jossa eskimoäiti ihmetteli, miten kukaan voi olla niin tyhmä, ettei ymmärrä lapsensa vessahätäviestejä. (k5/6)

Myös antropologinen diskurssi siis toimii vaistovanhemmuuden keskusteluissa kahdella tapaa: se tarjoaa romanttisen ajatuksen ”jalosta villistä”, joka itsessään on osa luontoa ja näin ollen myös elävä esimerkki vaistovanhemmuudesta ja sen toimivuudesta. Toisaalta diskurssi myös tunnustetaan romanttiseksi harhaksi ja jopa ideologian

markkinointikeinoksi. Se antaa äideille myös välineen tunnistaa itsessään tämä perin länsimainen tapa romantisoida ”toinen”, ja diskurssi kääntyykin siten itseironiaksi:

Joo, minäkin sain kaikista lapsentahtisuushehkutusjutuista sen käsityksen, että kun vauvaa vain hoitaa tietyllä tavalla, niin se ei itke, kitise, ole kärttyinen tai mitään muutakaan negatiivista. Ah niitä ruusuisia juttuja kaiken maailman Afrikan heimoista, joissa lapset ovat rauhallisuuden perikuvia eivätkä inahdakaan, vaikka mikä olisi. (k20/5)

2.3.3 Psykologinen diskurssi

Aineiston psykologisessa diskurssissa on eniten esillä kaksi psykologian teoriaa: kiintymyssuhdeteoria ja temperamentit, joiden käyttöä ja vaikutusta seuraavaksi tarkastelen. Näiden lisäksi myös esimerkiksi osa vaistovanhempien suosimasta kasvatuskirjallisuudesta on psykologien kirjoittamaa, joten niihin viittaamista voitaneen pitää myös osana psykologista diskurssia (esim. Hunt 2001; Gordon 2000[1970]). Yleisesti ottaen psykologinen diskurssi näyttäisi koostuvan sellaisista aineksista, jotka tukevat luvussa 2.2 esitettyjä näkökulmia lapsen viisaudesta, kulttuurikriittisyydestä ja läheisyydestä.

Kiintymyssuhdeteorian on alun perin kehittänyt etologiasta kiinnostunut psykoanalyttikko John Bowlby. Hän vertasi ihmislapsen kiintymistä hoitajaansa eläinmaailmasta tuttuun ilmiöön, jossa poikasen kiinnittyminen emoonsa tapahtuu tietyssä kehityksen vaiheessa ja on ratkaisevan tärkeää poikasen koko elämälle. Tätä kautta hän päätteli, että myös ihmisen varhainen kiintyminen/kiinnittyminen ensisijaiseen hoitajaansa vaikuttaa yksilön elämään laajalti ja pitkällä aikavälillä. Nykyään kiintymyssuhdeteoria onkin jo laajalti hyväksytty osa kehityspsykologian alaa, ja pohjana siis myös vaistovanhemmuutta lähellä olevalle kiintymysvanhemmuuden käsitteelle. (Bowlby 1988; Keltikangas-Järvinen 2004, 183–187; Sears & Sears 2001)

Kiintymyssuhdeteoria mainitaan myös vaistovanhemmuusfoorumien tietolaarissa koko ideologian pohjaksi, mutta yllättäen juttutuvan keskusteluissa se mainitaan enää harvakseltaan. Tämän en kuitenkaan usko tarkoittavan sitä, että keskustelijat olisivat hylänneet teorian, vaan pikemminkin vaistovanhempien kesken siinä ei ehkä enää ole kovin paljon keskusteltavaa. Teoria on otettu omaksi, ja se saattaa vilahtaa puheessa kuin ohimennen:

En osaa ajatella, että tyttöäni hoitaneet perheenjäseneni olisivat nekään pelkkiä hoitajia jotka mekaanisesti vaihtavat vaippoja tai tarjoavat kellon mukaan ruokaa. Olen halunnut alusta asti, että tytöllä on kiintymyssuhteita myös muihin aikuisiin kuin minuun. (k19/12)

Kiintymyssuhdeteorian yhteydessä puhutaan ihmisen kohdalla myös turvallisesta tai turvattomasta kiintymyssuhteesta sen mukaan, kuinka hyvin lapsen ja hoitajan välinen vuorovaikutus toimii ja missä määrin lapsen tarpeisiin vastataan. Näistä varhaisista kokemuksista ajatellaan syntyvän luottamus, jonka lapsi siirtää vähitellen koskemaan myös muita ihmisiä. (Sinkkonen 2001, 52.) Vastaavasti myös vaistovanhemmat puhuvat vuorovaikutuksesta, lapsen tarpeista ja luottamuksesta mainitsematta kuitenkaan itse teoriaa (luvut 2.2.1 ja 2.2.3).

Kiintymyssuhteen seurauksien sanotaan olevan laajat ja näkyvän mm. siinä, kuinka ihminen kykenee selviytymään elämänsä kriiseistä, kuinka hän suhtautuu toisiin ihmisiin ja tulkitsee ympäröivää maailmaa. Tämän yhteydessä käytetään käsitettä perusturvallisuus. (Keltikangas-Järvinen 2004, 184–187.) Tämä termi on esillä myös vaistovanhemmuusfoorumilla, jossa se toimii vasta-argumenttina neuvolle antaa vauvan vain itkeä. Samalla se myös puoltaa lapsen viisauden näkökulmaa. Vauva ei itke turhaan, vaan kyse on perusturvallisuuden rakentumisesta:

Mutta, missään nimessä pientä vauvaa ei saa jättää yksin sänkyyn huutamaan, ja itse kun olen tällainen väkääjä niin varmasti tuosta nuputtaisin neuvolan tädille. Kyselisin että onko hän tietoinen kuinka perusturvallisuuden tunne kehittyy yms... (k15/2)

Temperamentilla psykologiassa puolestaan tarkoitetaan ihmisen synnynäisiä persoonallisia ominaisuuksia, joilla on biologinen pohja, ja jotka säilyvät suhteellisen pysyvinä läpi elämän. Arkikielessä termi ymmärretään usein suppeasti räiskähtelevyydeksi tai impulsiivisuudeksi, mutta tieteellisenä käsitteenä myös esimerkiksi rauhallisuus on yksi temperamenttipiirre. (Keltikangas-Järvinen 2004, 36–44.) Vaistovanhemmuusfoorumilla termi on käytössä vaihtelevasti molemmissa merkityksissään. Arkikielisesti viitataan temperamentin määrään: ”Meilläkin ovat molemmat tosi temperamenttisia ja erityisesti vauvana kovin tyytymättömiä” (tyyni1/6). Lähempänä tieteellistä merkitystä temperamentin käsite on puhuttaessa monenlaisista temperamenteista selityksenä ihmisten välisille eroille:

Ja kun soppaan lisätään se, että vauvat ovat alusta asti yksilöitä omine temperamentteineen, miten voisikaan olla täysin oikeaa ja täysin väärää näissä vivahdeasioissa? (k3/8)

Joka tapauksessa temperamentti ihmisen luontaisena ominaisuutena on hyväksytty foorumilla yhtä itsestään selvästi kuin kiintymyssuhteen käsitekin, eikä sitä sinänsä erityisemmin problematisoida.

Temperamenttiin liittyvä keskustelu kuitenkin tarjoaa oman osansa myös vaistovanhempien kulttuurikritiikkiin, sillä jo sen tieteellisessä versiossa todetaan kulttuurimme, syystä tai ilman, suosivan joitakin temperamenttipiirteitä ja pitävän toisia vaikeina. Myös yhteiskunnallisten instituutioiden, kuten koulun, kerrotaan kasaavan yksilöille omia odotuksiaan, jotka vastaavat joitakin temperamenttipiirteitä paremmin kuin toisia. (Keltikangas-Järvinen 2004, 236–318.) Tämä vastaa myös vaistovanhempien kokemuksia valtavirtakulttuurista, vaikka viittaukset temperamenttiteoriaan eivät enää olisikaan aivan selkeitä:

Mua kans kummastuttaa se, miksi hitaasti lämpenevää luonnetta (hitaasti lämpenevyys on yksi temperamenttipiirre; Keltikangas-Järvinen 2004, 163) pidetään jotenkin epätoivottavana ja huonona. Joillain on kamala into saada hitaasti lämpenevä lapsi sellaseks, että olis heti joka tilanteessa kuin kotonaan. (k9/11, sulkeet HR)

Viittausta varsinaiseen teoriaan ei myöskään välttämättä edes tarvita, vaan esimerkiksi ihmisen luontaiset unirytmrit otetaan sellaisenaan myös ihan kokemuspohjalta. Ottaen huomioon, että myös ihmisen biologinen unirytmri luetaan teoriakirjallisuudessa yhdeksi temperamenttia määrääväksi tekijäksi, käy seuraava esimerkki malliksi yhteiskunnan odotusten ja temperamenttipiirteiden yhteentörmäyksestä:

Nykyään oletetaan automaattisesti, että kaikki ihmiset ovat samanlaisia ja nukkumaan meno ja uniaika pitäisi olla joku tietty tuntimäärä vuorokaudessa. Mutta näinhän asia ei suinkaan ole.

— —

Tämä on siis hyvin pieni otanta lapsista, mutta tällä kokemuksellani mä voisin vaikka jopa väittää, että paineet lapsen ja aikuisenkin tiettyyn rytmittämiseen tulevat kyllä yhteiskunnasta. Lapsentahtinen kasvatus tässäkin asiassa ei tuota millään tavalla epäonnistuneita tuloksia. Selvää on, että aamuhäämisten perusteella, meidän esikoinen ja vanhin tytär voisivat hyvin sopeutua jo oman rytmensäkin perusteella peruskouluun, mutta toinen poika ei sopeutuisi aikaisiin aamuhäätöksiin millään. Hänen luontainen rytmensä ja tasapainonsa horjuisi pahasti ja hän olisi pääsääntöisesti väsynyt ja pahantuulinen aamuisin, kenties koko päivän. (k10/35)

2.4 Käytännön vaistovanhemmuutta

Siitä huolimatta, että aineistossani etsitään vaistovanhemmuuden periaatteita ja ominta olemusta monelta kannalta lähestyen ja ennakko-oletuksia kyseenalaistaen, jää kuva vaistovanhemmuudesta kuitenkin vajaaksi ilman kertomuksia käytännön elämästä ja arjesta lasten kanssa. Seuraaviin lukuihin olen poiminut joitakin esimerkkejä siitä, millaisena käytännön vaistovanhemmuus näyttäytyy analysoimieni keskustelujen pohjalta. Ymmärrettävästi ongelmat puhuttavat foorumilla enemmän kuin tasaisesti sujuva arki, joten seuraavien lukujenkin lähtökohdat ovat jossakin määrin vaistovanhempien kuvaamissa ongelmissa ja ristiriidoissa. Samalla ne kuitenkin kuvaavat myös vaistovanhemmuuden ideologian tarjoamaa monimuotoisuutta käytännön ratkaisuihin.

2.4.1 Mikä sopii yhdelle, ei sovi toiselle

Aineistossani ollaan siis jokseenkin yksimielisiä siitä, ettei käytäntöjen toteuttamista voida lopulta pitää vaistovanhemmuuden kriteerinä, vaan niitä on sovellettava vain siinä määrin, missä ne tuntuvat sopivan perheen elämään. Käytännön elämän kuvauksien kautta jokaiseen vaistovanhemmuuden käytäntöön liittyy myös problemaattisempi ulottuvuus, jonka vuoksi toisaalta koko käytännön voidaan kertoa jääneen pois käytöstä, tai ainakin sen kerrotaan aiheuttavan hankaluuksia ja päänvaivaa. Esimerkkinä kantaminen ja imetys:

Masentaa, kun aina saa lukea, kuinka kannettu vauva on iloinen ja tyytyväinen – meidänkin vauvamme rauhoittui ja nukahti kyllä alkuaikoina heti liinaan päästyään, mutta kasvettuaan hieman alkoi usein protestoida liinailua. Ei siis mitään auvoista onnellisuutta. Toiseksi kantamisen eduksi mainitaan se, että liike ja rytmi muistuttavat vauvaa kohtuajasta ja rauhoittavat vauvaa. Kävelettekö te siis jatkuvasti kodissanne huoneesta toiseen? Mitä ylipäättään teette kotona, kun vauva on liinassa? Eihän kotitöitäkään loputtomiin riitä! 😊 (k5/1)

Viidestä lapsesta en ole onnistunut imettämään kuin pisimmillään kolme kuukautta ja senkin aivan helvetillisten taistelujen kanssa. Olen kokeillut jokaisen lapsen kanssa, milloin rintakumit, syöttöasennot, lypsämiset, nenäsuihkeet, istunut vauva sylissä tissi suussa tunnista toiseen, koettanut pitää pitempiä välejä ja lyhyempiä välejä, juonut olutta ja erilaisia tee-laatuja, saunonut... hyvä etten ruvannut uhraamaan jo jumalille, että olisin kyennyt kokemaan onnistuneen ja pitkän imetyksen edes kerran elämässäni. 😞 Ja lopulta... oli pakko turvautua korvikkeisiin,

koska yksinkertaisesti ei maitoa vaan tullut riittävästi vaan lapsien painot vain laskivat laskemistaan. (k3/25)

Toisaalta keskusteluihin mahtuu kuitenkin myös tyytyväisyyttä omiin ratkaisuihin. Seuraavissa katkelmissa toisenlaisia muistoja kantamisesta ja sormiruokailuun liitettyjä iloja:

En usko, että yksikään kantoliinaileva kävelee kaikki päivät. 🇹🇼 Itse muistan pienen vauvan kanssa istuneeni tietokoneella, kahvilassa, pianon ääressä; seisoneeni tiskaamassa, pyykkiä levittämässä, hautajaisissa arkun laskemisessa... Lapsi yleensä tyytyväisenä. Istuessani saatoinkin kyllä puolihuomaamattani hytkyä, samoin paikalla seistessäni (vrt. se automaatio, kun pienen vauvan äiti/isä hytkyttää tyhjiä rattaita, ostoskärryjä jne. 😊). Ekan puolen vuoden aikana harrastin nonstop-hytkymistä, muistelen jälkepäin. 😊 Tai sitten lauloin. (k5/2)

Meillä on juuri tuollainen ennakkoluuloton kaikkea kokeileva herkuttelija (joka esimerkiksi nauttii kasvissushista kovasti...). Juuri äsken puoliso kertoi että olivat köllötelleet sängyllä kun oli yhtäkkiä tullut oudon hiljaista ja siten alkanut kuulua maiskutus. Lapsi oli löytänyt patjan raosta edellisen flunssan jäljiltä jääneen kivan nahistuneen / kuivuneen sipulin palan 😊 (k8/42)

Käytännöt siis vaihtelevatkin kirjoittajasta toiseen, eikä keskusteluissa ole tapana kovinkaan paljon tai voimallisesti kommentoida toisten tekemiä ratkaisuja. Monenlaisten käytännön toteutuksien ei myöskään tarvitse aina olla ylitsepääsemättömiä ongelmia, vaan myös kevyemmät perusteet riittävät vaikkapa vaunuissa nukuttamiseen tai vessahätäviestinnän unohtamiseen. Merkillepantavaa kuitenkin on se, kuinka näitä ratkaisuja silti mieluusti puolustellaan vaistovanhemmuuden termein:

[E]simerkiksi aamuisin saan nukkua kaksi tuntia **ihan rauhassa** kun vanhempainvapaalla oleva puoliso ja vauva nousee edeltä, vauva jatkaa unia (kauhistuksen kanahäkki) vaunuissa ja puoliso hakkaa halkoja vieressä. Kun vauva sitten herää, tulevat sisään tissittelemään hyvin levänneen ja iloisen mamman luo. (k3/3, sulkeet alkuperäiset)

Kantoliina on, mutta välillä on ihan liinattomiakin päiviä, kun en vaan jaksa. Haluan välillä hetken omaa aikaa (eli nukutan sänkyyn, en liinaan), selkää särkee, tai en muuten vaan jaksa. Laitan lapsen usein lattialle, kun siinä viihtyy, ja teen itse jotain muuta rästihommaa sillaaikaa. Muutenkin luistan vähän ja kaikesta, koska koen että itselleni on tärkeää saada välillä pieniä irtiottoja, vaikka mulla ne ovatkin tyyliin ompelen pari saumaa sillä aikaa kun lapsi leikkii lattialla. En kylläkään tykkää olla lapsesta erossa: kävin pari päivää sitten tutun luona lainaamassa juhlaliinaa, ja sinne tullessani totesin vaan että oon

ensimmäistä kertaa elämässä liikkeellä ilman lasta 😊 (k3/1, sulkeet alkuperäiset)

Vaistonvaraisesti haluan mieluummin höpsötellä ja hupsutella vauvan kanssa sylissä tai lattialla, yrittämättä mieltä, tarkoittaako joku pikkuähkäisy tai vasemman käden heilutus nyt vessahätää ja pitääkö lähteä potalle tai lavuaarille, jos siis vauva on sinänsä tyytyväisen oloinen. Mutta toisaalta tiedostan, että loppuikäni en voi jatkaa tätä "jutellaan tässä mukavia, tehkoon tarpeensa vaippaan" -meininkiä, vaan jossain vaiheessa täytyy alkaa kuitenkin. Ja sitten taas yhdeltä puolen, en jaksaa uskoa, että minulla olisi seitsenvuotiasta vaipoissa, jos siis lapsi saa muuten olla terve. (k3/14)

Nämä arkisen elämän kuvaukset voikin nähdä suorana lisänä henkilökohtaisen ajatustyön ja läheisyyden logiikan diskursseihin, joissa korostetaan ideologian henkilökohtaista sisäistämistä. Tätä kautta vaistovanhemmillä on siis myös perusteluja jättää joitakin käytäntöjä vähemmälle tai kokonaan toteuttamatta. Joka tapauksessa vaistovanhemmuuden käytännöillä on kuitenkin jonkinlainen oletusarvo, mikä on nähtävissä nimenomaan siinä, että tässä ympäristössä esimerkiksi vessahätäviestinnän pois jättämistä mieluusti perustellaan.

2.4.2 Odottelua ja analysointia

Ongelmien ollessa puheena keskusteluissa ehdotetaan useimmiten ensimmäiseksi selitykseksi ohimenevää kautta, jolloin äidin tehtäväksi jää pitkämielinen odottelu:

Baby-led-weaning mukaan tällainen syömättömyys- ja himoruokailupäivien vaihtelu sekä suosikkiruokakaudet on normaalia, mutta raastaa tämä kyllä niin mieltä!

--

On vaan niin hiton paljon helpommin sanottu kuin tehty, että pitää ottaa rennosti ja olla stressaamatta. Miten voin olla stressaamatta lapseni kasvusta, ravinnosta, hyvinvoinnista? (k8/1)

Olen ajatellut, että tämä on ohimenevä vaihe, johon löytyy ratkaisu ihan itsestään ja luonnollisesti niin kuin moniin ns. ongelmiin on löytynyt. (k7/1)

[K]ahdeksan vuotiaille tuntuu olevan joku väliaikaisen valehtelun kausi, jolloin vähän kokeillaan juksutella aikuista, milloin leikillään ja milloin tosissaan. (k12/3)

Kaikkein selkeimmin vaistovanhemmuus näyttäytyy erilaisiin kausiin sopeutumisenä vvv-päiväkirjassa, jossa hyvin sujumisen ja pottalakkoilun kaudet ovat tuttuja niin

kirjoittajalle itselleen kuin päiväkirjaa kommentoiville äideillekin. Odottelu ei aina myöskään näyttäydy kovin helppona tehtävänä:

Mutta mihin meidän viestit on kadonneet?!?!? Mä oon ihan pulassa kun mitään ei irtoa ja pissoja tulee sinne sun tänne. Tänään pidettiin likalla kertista ihan tarkotuksella pitkään, että tuleeko mitään kitinää tai vinkkausta niin ei... Hirvee iso pissaa vaippa 😊 (pk7/?)

Teidän tytöllä taitaa olla menovaihe päällä, vai? Voisko olla ettei oikein malta keskittyä vessailuun, kun olisi kaikkea muuta kivaa ja uutta?
--

Mutta varmasti teillä viestintä lähtee taas toimimaan! Meilläkin on ollut selviä taukoja, ja revin tukkaa päästä kotona kun päivässä saattaa kaikki pissat mennä vaippaan. Onneksi ainakin vielä toistaiseksi tyttö on aloittanut viestinnän uudestaan, kun jokin uusi ja kiinnostava juttu on "nähty". Niitä vaan koko ajan tulee lisää 😊

No niin nyt meillä on täysi lakko päällä! Mitä tässä pitäis tehdä? Kauhee huuto alkaa kun laitetaan vaippaa jalkaan, vessassa kiemurrellaan ja huudetaan. Ainoastaan aamupissa tulee rauhassa. Mä olen ihan valmis pitään ton lapsen vaipoissa vaikka 6v asti jos tällänen meluaminen jatkuu. (pk8/4)

Meillä on käytetty jo monta päivää samaa kestovaippaa yöllä, kun ei se koskaan kastu. Öisin ollaan käyty muutaman kerran vessassa ja jatkettu unia pissan jälkeen. Uudet harkkahousut on myös kovassa käytössä ja nekin kastuu harvakseltaan 😊 Nyt täytyy iloita tämä hetki ja ootella meneekö ohi vai jatkuuko suunta tällaisena 😊 (pk11/10)

Meillä menee ihan kivasti. Usein menee vain yksi vaippa päivässä jos ollaan kotosalla. (pk12/2)

Kausien ajattelemisesta huolimatta äidit kuitenkin myös pohtivat keskusteluissaan paljon ongelmien mahdollisia muita syitä ja ratkaisujakin. Vastauksena ongelmaan voi olla yksinkertainen käytännön vinkki, mutta toisinaan vaikeudet saavat äidit pohtimaan asioita aivan perin pohjin. Toisinaan keskustelijat ovat myös melkoisen avoimia jopa omista virheistään:

Tänne kirjoittamisesta näyttää olevan teiltä saatujen loistavien vinkkien lisäksi se apu, että tulee enemmän ajatelleeksi asioita itsekkin ja ehkä siten keksittyä ratkaisuja... 😊

Kyllästyin siis itsekkin siihen jatkuvaan itkeskelyyn liinassa ja päätin muuttaa jotain. Jätin pojan kätet ensimmäistä kertaa liinan ulkopuolelle ja iskin käteen lelun, jota imeskellä. Se toimi 😊 (k5/7)

Oon tässä miettinyt noita meidän kakkavaippoja ja testasin tässä itse, että miksi vauva kakkaa mahallaan olleessaan. Makasin siis itse mahallani ja testasin kakkaamista 😊 en siis toki kakannut, mutta tajusin että siinähan

saa hyvin ähistyä kun masu painaa lattiaan niin saa voimaa siitä.

Tää kuulostaa hullun puheelta mä tiedän, mutta piti mun kokeilla kun en tajunnu miks tyttö kakkaa yhtäkkiä housuunsa. (pk5/9)

Miksi minulla on niin suuria vaikeuksia luottaa lapsentahtisen sormiruokailun loogisuuteen, kun mulla ei ole ollut mitään ongelmia mennä valtavirran kulttuuria vastaan esimerkiksi vessahätäviestinnän, perhepedin, taaperoimetyksen tai kantoliinailun kanssa? – –

No ainakin teen väärin siinä, etten tarjoa riittävän usein enkä riittävän monipuolisesti. – – Minä en vaan jaksa!!! Oon ite ihan toivoton, uusavuton, voileipä-suklaapatukka-pizza-valmisruoka-tapoihin juurtunut ysäriteini! (k8/1)

Neljänneksi, joudun kohtaamaan tässä kaikki lapsentekoa edeltäneet huonot elämäntapani, uusavuttomuuteni, huonon itsetunnon ja minäpystyvyyden tunnot kodinhengettäryyteen liittyen sekä laiskuuteni kaiken kaikkiaan. – –

Kuudenneksi tässä on tämä roolitus- ja sosiaalisten odotusten asettamisnäkökulma. – – Pelkäsin lapsen olevan nirso jo ennen kuin hän oli syönyt ensimmäistäkään suupalaa mitään kiinteitä, koska minä olen ollut se perheen "sihtikurkku". (k8/38)

Vaistovanhempien näkemä vaiva ja alttius pistää itsensä likoon näyttävätkin mielestäni toisinaan myös melkoiselta innostukselta ja varmuudelta ideologiaa kohtaan. Samalla ongelmista puhuminen liittyy myös diskurssiin luonnosta lapsen viisautena, jonka mukaan lapsi itse pitää sisällään kasvun ja kehityksen avaimet, ja vanhempien tehtäväksi jää vain tämän kasvun turvaaminen. Luottamus ja sivusta seuraaminen eivät kuitenkaan ole helppoja tehtäviä, vaan ne näyttäytyvät usein myös vaistovanhemmuuden vaikeutena.

2.4.3 Kohtaamisia ulkopuolen kanssa

Vaistovanhemmuusfoorumilla on oma osionsa otsikolla ”Ympäristön asenteet”, mikä jo sinällään kertoo siitä, että vaistovanhempien kohtaamiset asiaan perehtymättömien kanssa eivät ehkä aina ole mutkattomia. Analysoimissani keskusteluissa vaistovanhemmat kertovat neuvolan ja lähipiirinsä epäilevästä suhtautumisesta ideologiaan. Esimerkiksi neuvolassa voi olla hankala puhua ongelmista tai arjesta ylipäänsäkin, jos terveydenhoitaja pitää valtavirtaisia tapoja ainoina mahdollisina ja vaistovanhemmuuden käytäntöjä jopa ongelmien syynä:

Olen tässä miettinyt että mikä on neuvolan tarkoitus? Ainakaan meidän kohdalla tarkoitus ei ole selvinnyt 😞

Väännetty kättä on seuraavista:

Perhepeti ja nukuttaminen: Täti ivallisesti hymisteli kerrottuaani meidän iltakukkumisista ja nukahtamisongelmista, että tuo onkin yleinen ongelma ensimmäisen lapsen kanssa, kun annetaan periksi ja on vielä jaksamista lapsen vaateisiin vastata. Että nyt vaan laitatte sen omaan sänkyyn, kyllähän se siellä huutaa mutta ajan kanssa helpottaa.

Sormiruokailu: Sosetta ehdottomasti kun 6kk tulee mittariin, ei ottanut kuuleviin korviinsa puhetta mistään muusta. Mutta hänellä onkin 30-vuoden kokemus 😞 Imetyksestä on väiteltä myös.

Vessailusta en ole edes viitinyt mainita. Miksi juuri meidän kohdalle on sattunut tällainen täti? Olen vakavasti miettinyt että lopettaisin neuvolassa käymisen, kun sieltä saa aina pahan mielen. Onneksi suhtautuminen liinailuun on ollut positiivista, samoin kestoiluun. (k15/1)

Yhtä lailla selkeitä näkemyksiä siitä, kuinka äidin tulisi toimia, voi olla myös vaistovanhempien omassa lähipiirissä. Mielikuvan hallitsevuudesta kertoo myös se, että neuvoja annetaan silloinkin, kun äidin mielestä tilanteessa ei ole mitään ongelmaa:

Kahvipöytään olin varannut tytölle omia eväitä, mutta tytön nauttiessa rauhassa luumun palastaan isäni vaimo kommentoi sitä, miten työnnän tytölle liikaa ruokaa kerralla suuhun, mitä en tietenkään tehnyt, vaan tyttö söi itse sormiruokaillen. Sitten, kun tyttö vähän yskäisi syödessään, sanottiin, että olen selvästi tukehduuttamassa lapseni. Kyllä, juuri sehän on tarkoitukseni. Isäni vaimo kertoi, kuinka hän itse antaisi ruuan ihan pieninä palasina, ettei lapsi varmasti tukehtuisi ja sanoi myös kaivaneensa liian isoja palasia lapsenlapsensa suusta pois. Totesin tähän vain, että syömistä täytyy harjoitella ja että pienet palaset syötettyinä voivat aiheuttaa suuremman tukehtumisvaaran kuin isot lohkot itse syöden. --

Lisäksi tytölle kehoitettiin hankkimaan hyppykiikku ja kyseltiin, missä tutti on. Lattialla viihtyminen koettiin positiivisemmaksi asiaksi kuin sylissä kantaminen ja muutenkin ihmeteltiin kuinka jaksan kantaa tyttöä (k16/1)

Äitejä voi häiritä ulkopuolisten kohtaamisessa myös se, kuinka nämä suhtautuvat lapsiin. Toiset kertovat ristiriitojen olevan jopa niin häiritseviä, että mieluummin valitsevat sosiaalisen piirinsä ideologian mukaan:

Mulla alkaa olee oikeasti vaikeeta olla muitten ihmisten kanssa tuon tytön kanssa kun en halua noita kehuja & kannustamisia tytölle ja sen lisäksi tietenkin kieltäminen ja sellanen turha auttaminen. Aion hakeutua enemmänkin muitten vaistovanhemmuusperheiden seuraan koska alkaa jo ahdistaa muitten suhtautuminen tyttöön. Perheen kanssa voin asiasta jonkun verran puhua, mutta en mä ihan kaikille pysty alkua selittämään tätä. (k14/8)

Kaikki ulkopuoliset eivät kuitenkaan osoittaudu näin epäileviksi, vaan keskusteluissa kerrotaan myös positiivisesta kiinnostuksesta ja mukavista yllätyksistä. Seuraavissa esimerkeissä äitien kohtaamaa kiinnostusta vessahätäviestintään niin lähipiirin kuin neuvolankin suunnalta:

Sitten muuten sellanen ihana uutinen, että mulla on ystävä joka on henkeen ja vereen kestovaippoja vastaan, minkä hänelle suon täysin ja ymmärrän hänen valintansa, mutta mä sainkin hänet vessattaan lastaan 😊😊😊. Heillä on 8vko vanha vauveli, joka on ollut kättysä ja ehdotin ystävälle, että kokeilee vessatusta, kun meillä se helpotti vatsakipuulua ja muutenkin kitinää. Eilen sitten törmättiin kaupassa ja hän kertoi kuinka oli käynyt vauvan kanssa ensimmäistä kertaa lavauari kakalla 😊😊. Vähän mä olen iloinen! Täytyypä tässä seuraila miten homma etenee. (pk7/7)

Mainitsin siis terveydenhoitajalle meidän pottailuharjoittelusta ja hän oli siitä oikein mielissään. Kertoi toimineensa itsekin niin kolmen lapsensa kohdalla. Kysyin sitten, kuinka vanhana hänen lapsensa ovat päässeet vaipoista eroon ja hän kertoi, että alle kaksivuotiaina. Ihan mukava sattuma tuo. Voimme ehkä jakaa kokemuksia myöhemmin. Sormiruokailusta th vain kysyi, että riisunko tytön sitten syödessä alasti vai kuinka toimin. (k15/16)

Mahdollisen arvostelun pelon ja ulkopuolelta tulevien mallien kerrotaan kuitenkin myös aiheuttavan sekavia tunteita ja epäilyksiä omaa ideologiaa kohtaan. Hermostusta aiheuttavat esimerkiksi leimautumisen pelko ja kaikista vaistovanhemmuuden käytäntöjen perusteluista huolimatta myös lapsen terveys:

Sori jos kuulostetaan tosi likaselta perheeltä... meillä pissailaan ja kaikkailaan minne sattuu. (pk8/1)

Pari kertaa ollaan syöty ulkona kiinteiden aloitustaipaleella ja silloin miehen kanssa vähän juteltiin, että saattaahan sitä jotkut ajatella, että on siinä vanhemmat kun antaa tuolla tavalla sotkea. Sielläkin ruokailun lopussa siivoilin enimmäkseen (näkyvät) jämet lattialta jne. (k8/39)

Mutta sitten typeränä menin vertailemaan miten muiden 8 kk ikäiset syövät. Pienet tytöt ja pojat vetelevät monta purkkia päivässä soseita! Alkoi kalvaa epäluulo. (k8/19)

Toisaalta kritisoidessaan kulttuuria, jonka keskellä elävät, vaistovanhemmat tietävät myös kuinka ulkopuolen omia puhetapoja ja kriteereitä voidaan käyttää vaistovanhemmuuden perusteluna. Vaikka siis vessahätäviestinnän pelätään kuulostavan likaiselta jopa toistenkin vessahätäviestijöiden mielestä, siisteyttä voidaan silti käyttää myös touhun perusteluna:

Kauhistelini eilen miehelle, että mieti niitä tuhanisa aikuisia ihmisiä, jotka tekevät tämän kakkavaipan vaihdon päivittäin... aika ällöä. (pk2/8)

Toisaalta myöskään helppoutta ei sinällään voida pitää vaistovanhemmuuden tavoitteena, mutta eräänlaisena voittona se kuitenkin mainitaan silloin, kun ero ulkopuoleen on vaistovanhemmuuden hyväksi. Seuraavassa esimerkissä tämä havainnollistuu siinä, kuinka saksienkäyttöharjoituksista tullut sotku kuitataan hymiöllä, mutta soseruokailun aiheuttama erillinen vaiva esitetään lähes mahdottomana:

(Pohditaan syitä siihen, miksi lapsien ei anneta valtavirtakulttuurissa tehdä asioita itse, HR) Ehkä osittain siksi, kun lapsen omista kokeiluista saattaa tulla alkuun aika paljon sotkua? 😊 Meidän kaksivuotiaamme harjoitteli eilen ensimmäistä kertaa saksien käyttöä (vahdin visusti vierestä, onneksi ipana on temperamentiltaan rauhallinen - vaan pitääpä käydä ostamassa sellaiset lasten turvasakset) ja kyllä sitä paperisilppua nyhdettiin villamatosta irti sitten illalla. 😊

— —
Ehkä se hoppukin on joillain syynä minä ite -kauden aiheuttamaan ahdistukseen. Varmaan työpäivän jälkeen lasta päiväkodista hakiessa ei paljon jaksaisi odotella, kun lapsi pukee housuja kymmenen minuuttia.

— —
Yksi esimerkki minä ite -vaiheen hyvistä puolista on mun mielestä se, että lapsi oppii syömään itse -> minä saan esim. aamupalalla heräillä rauhassa kahvikuppini ääressä, kun vain järjestän lapselle syötävää nenän eteen! Mulla ei riittäisi energia siihen, että vielä 2-veellä olisi muusta perheestä poikkeavat ruokailuajat, jolloin hänelle pitäisi lusikalla syöttää lapsen omia erillisiä ruokia! Huh. (k9/8)

Seuraavassa luvussa keskitynkin puolestaan siihen, millaisia kriittisiä arvioita vaistovanhemmat itse esittävät näkemästään, kuulemastaan ja olettamastaan valtavirtakulttuurista.

3 ÄITIYDEN INSTITUUTIO KULTTUURIKRITIIKIN KOHTEENA

Diskurssi vaistosta ihmisen sisäisenä tietona ja tunteena antaa vaistovanhemmuusfoorumin keskusteluissa pohjan ympäröivän lastenhoitokulttuurin kriittiselle arvioinnille (luku 2.2). Tieteellisyyden diskurssin huomioiden kulttuuri kokonaisuudessaan ei kuitenkaan ole se, mitä kritisoidaan, vaan kritiikin kohteena on äitiyteen ja lastenhoitoon liittyvät totunnaiset tavat ja käsitykset. Olen tulkinut kritiikin kohteena olevan ulottuvuuden *äitiyden instituutioksi*; keskusteluissa tähän viitataan valtavirtakulttuurina tai yleisinä tapoina. Myös nämä ovat konstruktioita, joita muodostetaan vaistovanhempien keskinäisissä keskusteluissa.

Äitiyden instituution käsite on peräisin yhdysvaltalaisen runoilija-feministin Adrienne Richin teoksesta *Of Womn Born: Motherhood as Experience and institution* (1986). Siinä hän erottaa äitiyden kokemuksen, joka sinällään voi rikastuttaa naisen elämää, äitiyden instituutiosta, joka muuttuu kahleeksi, koska patriarkaatti pyrkii hallitsemaan lapsia äitien kautta. Vaistovanhemmuuden ideologian lähtökohdat eivät ole julkilausutusti feminismissä, saati sitten että foorumilla puhuttaisiin patriarkaatista, mutta ristiriita äidin sisäisen tiedon ja valtavirtakulttuurin käsitysten välillä muistuttaa silti Richin teesiä. Keskusteluissa konstruoidussa valtavirtakulttuurissa on myös piirteitä patriarkaatista, jonka Rich sanoo irrottaneen itsensä naisesta ja ruumiillisuudesta ”tullen samalla kvantifioinnin, abstraktion ja vallanhalun kuolemankulttuuriksi” (mts. 284–285). Tätä vastoin analysoimieni keskustelujen äidit konstruoivat omaa äitiyttään nimenomaan omistaan ja lapsen lähtökohdista kumpuavaksi toiminnaksi. Vaistovanhempien konstruoima äitiyden instituutio on ennen kaikkea sosiaalinen instituutio siinä mielessä, että sitä pitävät yllä kulttuuriset tavat ja asenteet. Tehoa tämä instituutio saa kuitenkin myös markkinavoimilta ja yhteiskunnan virallisilta asiantuntijoilta.

3.1 Negatiivinen lapsikuva

Aineistossani valtavirtakulttuuria kritisoidaan negatiivisesta lapsikuvasta (k18/8). Seuraavissa luvuissa olen ottanut esimerkiksi foorumilla käydyt keskustelut lasten aikuislähtöisestä itsenäistämisestä, uhman käsitteestä sekä johdonmukaisuudesta

kasvatusihanteena. Jokaisessa näistä keskusteluista valtavirtakulttuuriin liitetään negatiivisia käsityksiä lasten kapasiteetista oppia ja ymmärtää asioita omatoimisesti. Tämä on tietenkin vastoin vaistovanhempien omaa ihmisluonnon konstruktia, jossa monenlainen viisaus on lähtöisin lapsesta itsestään. Vaistovanhemmuuden näkökulmaa puolustellaan myös tieteellisyyden diskurssilla, jolloin ainakin uhman ja itsenäistämisen ajatukset näyttävät jo aikansa eläneiltä. Valtavirtakulttuuria kritisoidaankin nähdäkseni siitä, että negatiivinen lapsikuva johtaa konstruoidun ihmisluonnon kannalta ”nurinkurisiin” odotuksiin:

Itsekin oon monesti miettiny miten nurinkurista se on, että just niissä asioissa vaaditaan itsenäisyyttä ja etäisyyttä, missä luonnollisempaa olis läheisyys, ja niissä asioissa, missä luonnollisempaa olis lapsen toimia itsenäisesti, aikuinen ottaakin tehtävän itselleen. (k18/14)

Olen nimennyt näissä keskusteluissa valtavirtakulttuuriin liitetyt negatiiviset lasten ominaisuudet uhmakkuudeksi, ripustautuvuudeksi ja vajavaisuudeksi. Näiden voi myös ajatella olevan patriarkaatille ominaista abstraktia ajattelua, joka kieltäytyy katsomasta lähetä ja ottamasta huomioon asioiden monimutkaiset yhteydet (ks. Ruddick 93–97). Vaistovanhempien näkökulmasta läheltä katsominen taas on juuri avain ratkaisuun: lapsen pyrkimys läheisyyteen tai toisaalta uhmalta näyttävä eripura ovat merkkejä lapsen todellisista tarpeista, jolloin rajojen asettamisen tai johdonmukaisen kasvatuksen vaatimus ovat kaukana todellisesta ymmärtämisestä.

3.1.1 Uhmakkuus

Uhman käsite on herättänyt vaistovanhemmuusfoorumilla pitkän keskustelun, jossa aihetta käsitellään monipuolisesti ja rönsyilevästikin. Tähän lukuun poimimani ajatukset eivät edusta kaikkien keskustelijoiden näkemystä, vaan pikemminkin pyrin seuraamaan esitettyä kulttuurikritiikkiä (keskustelun erimielisyyksistä enemmän luvussa 4.2.2) Kaiken kaikkiaan voidaan kuitenkin sanoa, että uhmakkuuteen lapsen luontaisena ominaisuutena ei forumilla uskota, vaan lasten ja aikuisten välisiin ristiriitatilanteisiin löydetään monia muita selittäviä tekijöitä.

Yhtenä suurena selittäväenä tekijänä ”uhmalle” pidetään aikuisten tapaa tehdä ja päättää asioita lapsen puolesta. Tämän yhteydessä valtavirtakulttuuriin liitetään kaksi lasta koskeva väärinymmärrystä: Ensinnäkin lasta turhaan pidetään kyvyttömänä ottamaan

vastuuta itseensä liittyvistä asioista, jolloin nämä asiat hoidetaan hänen puolestaan. Tämän jälkeen lapsi alkaa taistella luontaisten oikeuksiensa puolesta, mutta se tulkitaankin uhmakkuudeksi. Vaistovanhempien omin sanoin:

Kyse on siis siitä, että lapsella tulee olla oikeus säädellä biologisia toimintojaan (ruoka, uni, vessahätä, jne), eli määrittää minkä verran tahtoo syödä, milloin on väsynyt, onko tarve käydä vessassa, jne. – lapsi haluaa olla itsenäinen, lapsella on voimakas tarve itse kontrolloida tarpeitaan, ja jos lapselta vie pois oikeuden omien perustarpeidensa kontrollointiin, lapsi taistelee vastaan, tai hakee muita asioita joita kontrolloida, eli tulee helposti erilaisia konfliktitilanteita vähän joka asiassa. (k10/14)

Olikohan se Jesper Juulin Viisas lapsesi, jossa oli oivasti tätä uhmaikäasia selitetty. En ihan ulkoa muista, mutta jotenkin niin, että "uhmaikä" on sitä, kun lapsi alkaa itsenäistyä, osoittaa omaa tahtoa, ja aikuinen vastaa uhmalla. Eli se ei ole lapsi, joka uhmaa, vaan aikuinen 😊 (k10/4)

Lapsen vastuu omista asioistaan ei vaistovanhempienkaan keskusteluissa silti tarkoita että hänet jätettäisiin yksin tekemään päätöksiä ja kärsimään seurauksista, vaan seurana ja tukena oleminen kerrotaan edelleen aikuisen tehtäväksi:

Toki en jätä tyttöä yksin pellolle; voin opastaa ja auttaa päätöksenteossa. Voin kertoa, että puuro on kuumaa. Tai että kakka on likaista. Ja niin edespäin. (k10/7)

Toki minäkin varjelen lastani todella vakavilta vaaroilta (k10/37)

Vaistovanhempien konstruoimassa valtavirtakulttuurissa se, että lapsi ei heti kykene tekemään hyvää päätöstä tulkitaan siis helposti lapsen kyvyttömyydeksi näissä asioissa. Vaistovanhempien omaa näkemystä taas konstruoidaan sen kautta, että vanhemman tehtävä on ”auttaa lasta kykenemään”:

Itse ajattelisin että jos on asia johon lapsi ei kykene, mun tehtävä on auttaa lasta kykenemään, eikä toimia lapsen puolesta siksi koska minä kykenen. Monesti sitä ehkä liian yksoikoisesti ajattelee että lapsi ei osaa jotain asiaa. Tuohon liittyenhan on joku viisas joskus kehittänyt vyöhykeajatuksen (oliko tämä se Vygotskyn lähikehityksen vyöhyke - malli vai mikä lie), eli on asioita joita lapsi osaa, asioita joita lapsi osaa, kun saa tukea, ja asioita joita lapsi ei osaa (mihin ei ole vielä kapasiteettiakaan). Musta tuntuu että liian helposti asioita viskataan sinne viimeiseen laariin, mikä toki on lyhyellä tähtämellä helpompaa. (k10/18, sulkeet alkuperäiset)

Vaistovanhempien mukaan parasta auttamista onkin kieltojen ja käskyjen sijaan antaa lapsen tehdä ja kokeilla itse:

Sanompa vielä sanasen tuosta tumppujen käsiin laittamisesta... minäkin olen lähtenyt muutaman kerran lapsen kanssa ulos ilman tumppuja ja lakkia. Lapsi kun ei ole vaihtoehtoista huolimatta suostunut pukemaan niitä päälleen. Tumput ja hatun olen kuitenkin sujauttanut taskuun ja kun lapsi alkaa valittamaan käsien kylmyyttä, olen ehdottanut että laitettaisiinko kuitenkin nämä hanskat ja hattu päälle kun ne pitävät pienet sormet ja korvat lämpimänä. Kummasti on siinä tilanteessa jo tumppuisetkin alkaneet kelpaamaan. Kyllä lapsi oppii kokemuksen kautta siinä missä aikuinenkin, on lapsen väheksymistä olettaa jotain muuta. (k10/35)

Lapsen luokittelu uhmakkaaksi koetaan myös hierarkiaa korostavaksi tavaksi ohittaa lapsen kiukku ja paha mieli. Tällöin aikuisen ei tarvitse edes yrittää ymmärtää:

Uhma ylipäättään sanana on mielestäni negatiivinen, ja sillä on jo odotus että lapsi tahallaan olisi hankala ja inhottava. (k10/2)

Siihen sisältyy niin paljon sellaista negatiivista "tuhma lapsi, uhmaa Viisaiden Vanhempien ohjeita" -tunnetta. (k10/5)

Kaksivuotiaana lapsen oma tahto toki herää ja lapsi tahtoo tehdä kaikenlaista itse, mutta ovatko uhmakohdat kuitenkin vältettävissä, kun vanhempi malttaa laskeutua lapsen tasolle ja pyrkiä ymmärtämään, mitä lapsi yrittää kertoa? Sillä eikö lapsi joka raivokohtauksellaan yritä kertoa jotakin, johon sanat eivät luonnollisesti vielä riitä? (k10/1)

3.1.2 Ripustautuvuus

Ripustautuvuutta lapsen ominaisuutena ei suoraan foorumilla mainita; sen sijaan vaistovanhemmat puhuvat valtavirtakulttuurisesta tavasta itsenäistää lapsia aikuislähtöisesti, jolloin lapsen – etenkin henkinen – riippuvuus aikuisesta näyttää vain huonolta tavalta. Valtavirtakulttuuriin siis liitetään pyrkimys itsenäistää lapset aikuislähtöisesti sen sijaan että heidän odotettaisiin kasvavan ja itsenäistyvän oman luontonsa mukaisesti:

Mulla tulee toisinaan mieleen lasten itsenäistyminen. Nykymeininki kun tuntuu olevan se, että lasta pyritään itsenäistämään mahdollisimman pienenä. Mistä kummasta on lähtöisin käsitys siitä, että lapsi täytyy itsenäistää? Hitaasti lämpenevää lasta saatetaan painostaa olemaan reipas ja menemään muiden kanssa leikkimään, olemaan iso. Jotkut antavat pienen vauvan "tuntemattomien" (vauvalle) tuttavien syliin ihan vain sillä, että täytyyhän sitä oppia olemaan muidenkin kuin omien vanhempien kanssa. On niitä, jotka siirtävät lapsen omaan sänkyyn ja/tai omaan huoneeseen ihan vain sillä, kun pitäähän sitä oppia nukkumaan omassa huoneessa. Miksi ihmeessä ajatellana että lasta täytyy

itsenäistää, kun käsittääkseni asia on niin, että lapsi tarvitsee turvallisen vanhemman läheisyyttä, jne. itsenäistyäkseen, lasta ei varta vasten tarvitse pyrkiä itsenäistämään. (k9/1)

Kulttuurissamme elää hyvin vahvana käsitys lapsen itsenäistämisestä. Pelätään, että lapsi "oppii" tarvitsemaan äitiensä, ja häneltä pitää kieltää mahdollisimman paljon, ettei hän opi näille huonoille tavoille. (k9/2)

Vaistovanhempien näkökulmasta tällaista itsenäistämistä ei tarvita, sillä se, mikä voi näyttää ripustautuvuudelta, onkin heidän näkökulmastaan luontaisten tarpeiden täyttämistä. Kun tarpeet aikanaan tulevat täytetyiksi, lapsi siis myös itsenäistyy omatoimisesti. Seuraavissa esimerkeissä valtavirtakulttuuriseksi miellettyä näkemystä – ja jopa ylpeyden aihetta – vastustetaan sekä sisäisen tiedon ja tunteen että tieteellisyyden diskurssin kautta:

Mun on vaikea suhtautua neutraalisti ja ajatella, että kukin tavallansa, kun puhutaan esimerkiksi vastasyntyneen unijärjestelyistä. Se, että joku kykenee jättämään vastasyntyneen, siis ihan muutaman päivän ikäisen vauvan, yksin omaan huoneeseen, omaan sänkyyn koko yöksi... Eih. Se on väärin, siitä ei vaa pääse suuntaan eikä toiseen. Sydän oikein huutaa kun kuulen jonkun oikein kehuskelevan sillä, miten heidän lapsensa on nukkunut *omassa* sängyssään heti ensimmäisestä yöstä asti. Minunkin lapseni nukkuu omassa sängyssänsä. Se on meidän yhteinen sänky, nääs. Tunnen pienen lapsen tarpeen olla äitinsä lähellä niin vahvasti... Myös pienet keskoset tai sairaat vauvat jotka eivät yksinkertaisesti voi olla äitinsä kanssa tekee pahaa, mutta että joku äiti omasta halustaan jättää pienen yksin...? Ei ymmärrä, ei. (k9/2)

Tuohon vaiheeseen päästään vain perusturvallisuuden kautta, ja tuo turvallisuuden tunne tulee lapselle kun hän on saanut vauvana ja saa edelleen tarpeensa tyydytetyiksi läheisen aikuisen avulla. Lapsi siis uskaltaa tutkia, olla itsenäinen ja kyllä, lopulta myös nukkua omassa huoneessa, kun hän on koko ajan tiennyt, että vanhemman syliin saa tulla aina kun haluaa ja hänen vieressään saa syödä, nukkua, olla ja helliä niin paljon kuin haluaa. Siitä lapsi oppii olevansa arvokas, oppii luottamaan itseensä ja myös luottamaan toisiin ihmisiin ja pitämään maailmaa peruspositiivisena paikkana. (k9/3)

Itsenäistämisen ajatus koetaan nurinkuriseksi myös uhman käsitteen yhteydessä esille tulleen ajatuksen kanssa siitä, että valtavirtakulttuurissa lapsen ei lopulta kuitenkaan anneta toimia itsenäisesti sellaisissa asioissa, joissa hän itse tuntisi olevansa valmis tai ainakin tahtoisu yrittää. Esimerkiksi vaistovanhemmuusperheissä harrastettu sormiruokailu esitetään lapsen luontaisena itsenäisyytenä:

Yksi esimerkki minä ite -vaiheen hyvistä puolista on mun mielestä se, että lapsi oppii syömään itse -> minä saan esim. aamupalalla heräillä rauhassa kahvikuppini ääressä, kun vain järjestän lapselle syötävää

nenän eteen! 😊 Olen ollut ihan ihmeissäni kuullessani, että joitakin 2-vuotiaita syötetään vielä ihan yleisesti. Mun mielestä ruokailuasiassa "itsenäistyminen" on nimenomaan positiivinen ja toivottava juttu. (k9/7)

Ajatus ripustautuvuudesta lasten luontaisena ominaisuutena saa myös eräässä puheenvuorossa historiallisen taustan, mikä on edelleen omiaan murentamaan siltä uskottavuutta. Miesten mainitseminen tämän ajatuksen alkulähteenä myös liittyy asenteen vahvasti patriarkaattiin, ja irralleen äitien kokemuksen kautta saavuttamasta tiedosta:

Tällä itsenäistämällä, jotta itsenäistyisi on historialliset juurensa 1700-luvun lopun ja 1800-luvun varhaisessa kasvatustieteessä ja psykologiassa, joka oli kaiken tuon ajan tieteen tapaan Euroopassa vielä hyvin uskonnollisväritteistä. Esimerkiksi perisyntin uskottiin asuvan lapsessa ja se piti hänestä pieksää ja kurilla ja järjestyksellä ajaa pois. – – Ajateltiin, että kovassa maailmassa pärjää vain karaistunut, ankaralla fyysiselläkin kurilla kasvanut lapsi, jolle on selkeästi osoitettu mikä on oikein ja mikä väärin. – –

Tätä ajattelua, kuten kaikkea tiedettä, kehittivät pääosin miehet. Naiset eli äidit koettiin suurena uhkana tälle tavoitteelle karaistamisen ja kurin kautta itsenäistämistä. (k9/3)

Vaistovanhempien puhuessa omista kokemuksistaan ripustautuvuuden pelko osoittautuu aiheettomaksi. Näissä kertomuksissa lapset tutustuvat maailmaan parhaiten omaan tahtiinsa ilman aikuisten taholta tulevaa opettamista tai painostamista:

Tästä itsenäistämistä vielä sen verran, että meillä tosiaan oli tämä nuorin poika sellainen ujo piimä, ettei oikein suostunut neuvolan tätinkään ehdotuksiin. Kurkki vain ujosti jalan takaa. No lääkkeeksi tähän meille PONNEKKAASTI tarjottiin sitä, että poika olisi viisasta viedä johonkin päiväkerhoon, jossa sitten saisi opetella sosiaalisuutta. Mä vähän häkellyin tästä, koska olen ehdottomasti sitä mieltä, että ei se pakottamalla ujous parane. Eipä menty kerhoon, hiekkalaatikolla ja puistoissakin sai ottaa ihan omaan tahtiinsa kontaktia muihin lapsiin tai olla ottamatta. Vieraille ei tarvinnut sanoa päivää, eikä tarvinnut väkisin rakentaa kontaktia lapseen. Mikä on lopputulos? Meillä poika jo nykyään ihan omatoimisesti "voittaa" oman ujoutensa toistuvasti. (k9/10, korostus alkuperäinen)

3.1.3 Vajavaisuus

Vaistovanhemmat kritisoivat valtavirtakulttuuria useassa keskustelussa ylipäänsäkin siitä, että lapsen ajatellaan tarvitsevan aikuisen voimakasta ohjausta. Nimeän tämän piirteen vajavaisuudeksi erotteluna sille viisaudelle, joka vaistovanhemmuuden

ideologian mukaisessa ihmisen luonnon konstruktiossa on lapsessa luonnostaan. Esimerkkinä tässä on edellisen luvun uhmaikää koskevan keskustelun lisäksi lyhyt ja yksimielisempi keskustelu johdonmukaisuudesta. Rajojen osalta foorumilla otetaan esille näkemys, jonka mukaan

osaksi ´uhma´ on myös vanhempien kokeilua. Lapsi kokeilee pitävätkö vanhempien asettamat rajat eli voiko heihin luottaa. Voiko lapsi turvallisesti mielin näyttää kaikkia tunteitaan? – – Vanhemman tehtävä on myös tuottaa pettymyksiä, ja elää lapsen tukena hänen käsitellessään pettymysten aiheuttamia tunteita. (k10/3)

Toiset keskustelijat kuitenkin liittävät tämän näkemyksen pikemminkin valtavirtakulttuuriseen kasvatustapaan (k10/10). Aihe herättää siis keskustelijoissa erimielisyyttä, mutta samalla rajojen käsitettä pohditaan tarkemmin tavalla, joka osoittaa ulkoapäin istutetun viisauden ja lapsen sisäisen viisauden välisen eron. Erimielisyyden tulkitsemisesta kirjoitan tarkemmin luvussa 4.2.2, ja tässä tyydyn vain mainitsemaan, että seuran keskustelun kulttuurikriittisempää linjaa, jossa myös osa foorumilla esitetyistä näkemyksistä liitetään valtavirtakulttuuriin.

Lapsen sisäistä viisautta korostavat keskustelijat uskovat myös rajojen kohdalla lapsen kykyyn oppia asioita itsekseen ja luontevien tilanteiden kautta. Tällöin lapselle asetettuja rajoja ei voi puolustella pettymyksiä tarpeellisuudella, sillä jo elämä itsessään pitää niistä huolen:

Vanhemman tehtävä ei ole aina miellyttää lasta, siitä olen hyvinkin samaa mieltä. Sen sijaan olen myös hyvin varma siitä, että vanhemman tehtävä ei ole tuottaa lapselle pettymyksiä. Pettymyksiä tulee jos on tullakseen, mutta niitä ei missään nimessä pidä vartavasten lapselle tuottaa. Siitähän lapsi oppii, että isä/äiti haluaa minulle pahaa, haluaa tuottaa pettymyksen. Sen sijaan se, että ei palvele lastansa ja paapo häntä jokaisen oikun mukaisesti ei tarkoita, että tarkoituksenomaisesti tuottaisi lapsellensa pettymyksiä 😊 Se tarkoittaa sitä, että ei ruve työkseen miellyttämään lasta. (k10/12)

Mutta se mun mielestä oli kirjassa varsin oivasti kirjoitettu, että niitä pettymyksiähan tulee vastaan joka tapauksessa, vaikka pääosin antaisikin lapsen toimia itse. Ja jotenkin mukavasti Kohn oli muotoillut sen, että ei tarvita jatkuvia pettymyksiä lapsuudessa siihen, että osaisi aikuisena käsitellä pettymyksiä. (k10/28)

Toisaalta lapsen kyvyttömyys oppia sanomisista tulkitaan konstruoidussa valtavirtakulttuurissa kyvyttömyydeksi oppia ylipäättään, vaikka vaistovanhempien näkökulmasta kyse on vain erilaisesta tavasta lähestyä asioita:

Kun tosiaan se perinteinen tapa ajatella asia, on se, että lasta pitää kieltää, tulee asettaa rajat jne. Sitten huokaillaan, "kun ei se usko, vaan tekee sitä samaa asiaa seitsemännen kerran, vaikka oon koittanu kieltää". Valtavirtaohjeena olis todennäköisesti lisää "johdonmukaisuutta", laittaa lapsi jäähyllle, tai kyseiseen asiaan liittyvä tavara jäähyllle, jne. Mutta jos lasta yrittää vain tyyliä kieltää, ja evätään mahdollisuus toistaa asiaa moneen kertaan, niin samalla lapselta evätään mahdollisuus käsitellä asiaa sellaisella tavalla kuin lapsi sitä tarvitsisi. Musta on hassua ajatella että lapsi oppisi jonkun asian sillä, kun siitä sanotaan. Ja hassua ajatella, että lapsi oppisi siitä kun sanotaan sen kymmenennen kerran. Mun ajatusmaailmassa lapsi oppii tekemällä. (k10/14)

Vaistovanhemmat eivät kuitenkaan hylkää rajojen ajatusta kokonaan, vaan tekevät tarkennuksen siihen, mistä syystä niitä asetetaan. Tällöin niitä ei aseteta lapsen vuoksi, vaan esimerkiksi siksi, että myös aikuisilla on omat tarpeensa:

Kyse ei ole siitä, että aikuisen minun mielestäni täytyisi asettaa rajoja lapselle kasvatuksellisista syistä, vaan siitä, että jokaisen perheenjäsenen tarpeet, siis myös minun, on otettava huomioon - ja minä tarvitsen latautuakseni hiukan "omaa aikaa" iltaisin. (k10/37)

Lapsen kasvuun tarvittavien rajojen ajatukseen liittyy nähdäkseni läheisesti myös johdonmukaisuus, jota vaistovanhemmat eräässä toisessa keskustelussa kummastelevat. Valtavirtakulttuuriin liitetty johdonmukaisuus on itsestään selvästi hyvänä pidetty kasvatustapa, joka koskee pieniä asioita ja on ristiriidassa aitouden ja rehellisyyden kanssa:

Mulla aina tulee jotenkin epämielinen olo, kun puhutaan johdonmukaisuudesta jonkinlaisena itsestäänselvänä tosi tärkeänä kasvatustapahtumana. Kun mun mielestä tärkeintä on aitous ja rehellisyys – –

Mä en usko, että johdonmukaisuus (sellaisessa muodossa, että esim. sisällä ei saa juosta, ja tästä ei ikinä tehdä poikkeusta) lisää lapsen turvallisuutta, niinkuin usein sanotaan perusteluksi. (k11/3)

Vaistovanhempien käsityksissä johdonmukaisuus koskee mieluummin suurempia linjoja. Sen lisäksi, että valtavirtakulttuurinen johdonmukaisuus kuulostaa koirankasvatukselta (k11/1), sitä pidetään myös lapsen luonnollisen älykkyyden ja tilannetajun aliarviointina:

"Ongelma" tulee mun mielestä siitä, että pieni lapsi on tosi hyvä aistimaan sellaisiakin aikuisen tuntemuksia, joita aikuinen ei välttämättä edes itse tiedosta, saati sitten sellaisia joita aikuinen vaivoin pystyy pitämään piilossa. Kun usein kuule niitä tilanteita, että "yritin äkäisellä naamalla kieltää lasta, mutta eihän siitä meinannut tulla mitään, kun näky nauratti niin paljon" tms. Jos joku tilanne on aikuisen mielestä

hauska ja vaikka aikuinen onnistuksikin mielestään pitämään sen piilossa ja toruu lasta, niin lapsi kuitenkin todennäköisesti aistii aikuisen todellisen mielentilan. Eikö se ole lapselle vaan enemmän sekavaa? (k11/1)

Lapset on älykkäitä, uskon että he ymmärtävät perustellut epäjohtonmukaisuudet koska niinhän maailma toimii - joskus on sallittua tehdä jotain, ja joskus se on epätoivottavaa käyttäytymistä. Ennakointi ja perustelut auttaa tässä (älä juokse, sillä äitiä pelottaa että lattialla olevalle vauvalle käy jotain) (k11/4)

Kyllähän ihminen (vanhempi myös) toimii ylipäänsä aika johdonmukaisesti kun isoja linjoja miettii (moraalia, eettisiä ratkaisuja tai vaikka sanatonta viestintää), ja kyllähän se lapselle välittyy. Ja onhan sekin tavallaan johdonmukaista, jos meillä aina toisinaan voidaan poiketa säännöistä jos tilanne jostakin syystä sitä vaatii, tai jos se tekisi kaikki onnellisimmiksi sillä hetkellä. Oma kokemukseni on, että meidän 1v 9kk jo kyllä ymmärtää, että vaikka joskus on ruokailtu olohuoneen matolla, niin yleensä ruokailupaikka on kuitenkin se ruokapöytä. 😊 (k11/3)

Koska vaistovanhemmat eivät itse usko lapsen vajavaisuuteen, vaan luottavat lapsen sisäsyntyisiin kykyihin, he myös pitävät omaa aktiivista rooliaan suhteellisen pienenä ja hienovaraisena auttamisena:

Mutta jos on lapsen kanssa kotona, niin *minusta* on mielekkäämpää käyttää vaikka vähän enempi aikaa siihen, että lapsi tunnistaa väsymyksensä, kuin pitää kiinni tietyistä kellonajoista. Usein puhutaan lasten kohdalla rutiinien tärkeydestä, miten on tärkeää että nukkumaan mennään tietyllä kellonlyömällä, jne. Mun ajatusmaailmassa tuo on samalla tavalla nurinkurista, kuin se, että perinteinen tapa opastaa lapsi käymään potalla on se, että ensin opetellaan "istumaan potalla", eli istuskellaan vaikka kirjaa lukemassa vaikkei mitään tulisikaan. Eikö olisi loogisempaa ensin auttaa lasta tunnistamaan vessahätänsä? Samoin nukkumisen kanssa musta on tärkeämpää oppia tunnistamaan väsymyksensä, kuin oppia menemään sänkyyn makaamaan. (k10/14)

3.2 Äitimyytti

Äitimyytin sanotaan olevan yksi kulttuurissamme toimiva alitajuinen malli ja rakenne, joka rajoittaa naisia ja takaa miehisen vallan. Käsitteen on ottanut ensimmäisenä käyttöön Riitta Auvinen. Hänen mukaansa äitimyytissä epäitsenäisen ja helposti hallittavan pyhän äidin rooli on nostettu ihanteeksi, joka edustaa kulttuuria, kun taas huono nainen, huora, on luontonsa vietävissä. Jyrkkä kahtiajako naistyyppien välillä aiheuttaa sen, että "[k]un poikkeaminen annetusta ihanteesta johtaa leimautumiseen

pahimmalla mahdollisella tavalla, voidaan sanoa, että nainen on ylistämällä alistettu”. (Auvinen 1979, 186.) Myytin kautta naiset myös hyötyvät kärsimyksestä, joten ”[l]uonnollisesti naiset itse ovat ensimmäisinä käyttämässä hyväkseen äitiyden rasitteista johtuvaa sädekehää ja sen tuomia oikeuksia” (mts. 187). Seuraavassa kaaviossa Auvinen (mts. 185) on eritellyt näitä hyvän ja huonon naisen ominaisuuksia elämän eri kentillä:

Viitekehys		
	alistuvuus	alistumattomuus
kosmologinen	äiti	huora
transsendentaalinen	pyhä	maallinen
seksuaalinen	epäaktiivinen	aktiivinen
taloudellinen	elätettävä	elättävä
juridinen	suojattu	lainsuojaton
uskonnollinen	Jeesus-morsian	syntinen Eeva
etiologinen	ihmisen alkuperä haikara	naisen kohtu
biologinen	syntymä kivulias	luonnollinen
status	saatu	hankittu
identiteetti	pieni, heikko	vahva, pelottava
psykologinen	tyytyväinen	vieraantunut
sosiologinen	epäitsenäinen	itsenäinen
koulutuksellinen	erilainen	samanlainen
poliittinen	yhdessä	yksin
imaginaarinen	enkeli	paholainen, noita
edustuksellinen	kulttuuri	luonto
orgastinen	kyky	halu, tahto
määrittelydimensio	maskuliininen	ei-maskuliininen

Auvisen jälkeen äitimyyttä on tarkastellut ainakin Hannele Koivunen (1995), joka pureutuu nimenomaan kristillisen naiskuvan kaksijakoisuuteen. Ehkä vähemmän analyttisesti käsitettä käytetään kuvaamaan myös äitiin kohdistettuja kulttuurisia odotuksia ja ihanneäitiä (esim. Helakisa 1991; Cacciatore & Janhunen 2008). Raisa Cacciatoren ja Kristiina Janhusen (2008, 12) mukaan vanhat käsitykset äitiydestä ovat – perhepoliittisista päätöksistä ja äitiyttä jakavista innovaatioista huolimatta – edelleen voimissaan. Myös vaistovanhempien keskusteluissa monet yllä olevan taulukon teemat ovat edelleen läsnä: valtavirtakulttuuriin liitetään ainakin syntymään ja luontoon liittyviä äitimyytin mukaisia käsityksiä ja myös määrittelydimension osalta viitataan pikemmin maskuliiniseen kuin äitien omaehtoiseen määrittelyyn.

3.2.1 Ruumis äidin luontona

Äitimyytin hyvä äiti on henkinen olento: hän on pyhä Jeesus-morsian ja edustaa kulttuuria, kun taas huora on maallinen, syntinen Eeva ja edustaa luontoa. Hannele Koivunen (1995, 93–109) jäljittää äitimyytin ja naiskielteisyyden juuret kristinuskon muokkaamassa kulttuurissamme juutalaisuuteen, jota leimaa vahva patriarkalisuus. Näiden uskontojen yhteisessä luomiskertomuksessa käärmeeen houkutteleva nainen maistaa kiellettyä hedelmää ja antaa sitä myös miehelle, Aadamille. Tämän seurauksena ihminen karkotetaan paratiisista, ja naisen ruumiista tulee hänen vankilansa:

Minä teen suuriksi sinun raskautesi vaivat, ja kivulla sinä olet synnyttävä lapsesi. Kuitenkin tunnet halua mieheesi, ja hän pitää sinua vallassaan. (I Moos. 3:6)

Koivusen (1995, 100) mukaan esimerkiksi suuri kristillinen ajattelija Augustinus on pitänyt syntiinlankeemuskertomusta todellisena historiallisena tapahtumana. Täten myös kuvaus Aadamista ja Eevasta on otettu kertomuksena biologisesta sukupuolesta, josta moraalinen malli sosiaaliselle sukupuolelle on johdettu. ”Se on luonut syvän ja lähtemättömän perustan koko kristillisen maailman kuvaan naiseudesta ja seksuaalisuudesta”, Koivunen (1995, 99) toteaa.

Ruumiillisuudesta neuvottelu on aina ollut myös tärkeä osa feminismiä. Toisaalta naisruumis on voitu nähdä esteenä, joka täytyy ylittää, mutta toisaalta sitä on pidetty myös positiivisena voimavarana. (Palin 1996.) Vaistovanhemmuudessa ruumiillisuutta ja etenkin naisruumista pidetään arvossa, joten ruumiin ylittämisen näkökulma liitetäänkin konstruoituun valtavirtakulttuuriin. Asenteet käyvät selkeästi ilmi puhuttaessa esimerkiksi imetyksestä ja synnyttämisestä.

Imetyksen kohdalla äidit kertovat törmänneensä ristiriitaiseen asenoitumiseen, jossa imetystä periaatteessa pidetään hyvänä ja kannustettavana asiana, mutta lopulta siihen ei kuitenkaan aivan kokonaan uskota. Jopa alan ammattilaiset aivan automaattisesti tarjoavat vaihtoehtoa, jossa naisen ruumis pettää eikä täytäkään tehtäväänsä loppuun asti:

Jo ensimmäiset neuvolakäynnit ärsytti, kun ensimmäisenä aina kysyttiin onko maitoa riittänyt... jotenkin tuo asian esittämistapa on sellainen, että se jo valmiiksi kyseenalaistaa maidon "riittävyden", pöh. (k15/8)

Sama täällä!! Ja kun käytiin läpi vauvan hoitoa kokonaisuudessaan, täti

puhui koko ajan kuinka kiinteiden lisäksi annetaan sitten korviketta. Tiedustelin asiasta:
Maito kuulema "vain loppuu" joiltakin. Minusta on huolestuttavaa että kokemattomille äideille annetaan tällainen kuva, joka ei lainkaan pidä paikkaansa. (k15/9)

Imetysasenteisiin vaikuttavat voimakkaasti myös käsitykset naisruumiin perimmäisistä tehtävistä. Maskuliinisessa määrittelydimensiossa nainen ruumiineen on ennen kaikkea miestä varten, ja tästä johdettuna myös naisen rinnat ovat imetyksen ajan vain lainassa miehen lapsella. Rakennelman rikkominen paljastaa sen asettamat rajat, ja erityisen räikeästi asenteita paljastaa tilanne, jossa nainen imettää jonkun toisen lasta. Naisruumiin kulttuurinen määrittely ajaa valtavirtakulttuurissa tällöin käytännöllisyyden ja lapsen edun ohi. Esitettyjen perustelujen heppoisuus on omiaan alleviivaamaan asenteen epäloogisuutta:

Me ollaan saatu kuulla miten sairaita me ollaan, kun imetetään (kääk!) toisen lasta! Ajatella nyt. Useimmiten vedotaan tauteihin, ja kyllä on vaarallista, ajatella ny jos mun lapsi saa tädiltänsä vaikka HIVn 😊:D

On tuota tyttöstä yksi toinenkin nainen imettänyt kerran, muutama kuukausi sitten kun oltiin maakuntamatkailemassa ja mä halusin käydä saunassa. – Oli kiva saunareissu, ei tarvinnu stressata 😊
Ristiinimetyksestä saa yllättävän paljon kakkaa niskaan, imetys on seksualisoitu ja mystifioitu ihan tajuttoman pitkälle. Ne tissit on sitä lapsen ruokkimista varten ja pitääkö aina olla niin tarkka siitä, kuka on kenenki lapsi...? Pulloa kyllä antaa kuka tahansa kenelle tahansa, vaikka lapsellehan luonnollisempi on rinta 😊 (k17/3)

Sairaalan henkilökunnalla ainakin luulisi olevan aiheesta asiantuntijatietaoa, mutta nämä eivät ota vaihtoehtoa kuuleviin korviinsakaan:

Siskoa painostettiin antamaan nuorimmaiselleen korviketta kun ei ensimmäisenä viikkona paino noussut tarpeeksi. Sisko sanoi siihen, että hänellä on sisko joka imettää ennen kun mitään korvikkeita ruvetaan antamaan. Sairaala henkilökunta ei ollut tajunnu 😊 Ja oli siskollakin tarpeeksi maitoa, ihan "varmuuden vuoksi" olivat halunneet korviketta antaa. Ihme touhua... (k17/3)

Synnytyksen kivuliaisuus taas on, raamatunlauseenkin pohjalta, äitimyytin ydintä, joka tuottaa Auvisen analyysissä naiselle myös kunniaa. Täten luonnollinen ja miellyttävä syntymä on isävaltaisen yhteiskunnan vastainen. (Auvinen 1979, 187.) Valtavirtakulttuuriin liitetäänkin asenne, jossa synnytys nähdään ennen kaikkea naiselle tuottamiensa vaikeuksien kautta. Tällöin lääkkeet, teknologia ja näihin perehtynyt sairaalahenkilökunta pyrkivät auttamaan äitiä ja vauvaa ruumiillisuuden tuottamien

ongelmien kanssa. Tätä vastoin vaistovanhemmuus-äitien kertomuksissa synnyttävän äidin ruumis juuri on paras tiedonlähde tapahtumien kulusta, joten sitä täytyy kuunnella eikä vaientaa. Äidin ihon kerrotaan myös olevan paras paikka vastasyntyneelle pienokaiselle, vaikka sairaalassa heidät mielellään pian erotettaisiinkin äidistä mittauksia ja asiantuntevaa tarkastusta varten. Seuraavissa katkelmissa äidit kertovat siitä, minkä tahtoisivat omissa synnytyskokemuksissaan muuttaa:

- vauva pestiin liian pian (olisin halunnut odottaa esim. kotiin asti jos nyt valitsisin)
- vauva vietiin lastenlääkärin tarkastettavaksi pian syntymän jälkeen ja erotettiin minusta yli tunniksi ilman muuta syytä kuin "varmuuden vuoksi" - nyt vaatisin että lääkäri tulee katsomaan jois kerran tahtoo mutta vauvaa ei viedä
- vauvalle oltiin "opettamassa" rinnalle eikä annettu itse etsiä ja opetella myöhemminkään (k6/1)
- käyrillä kylkimakuulla kidutuksen (en tietämättömyyttäni vaatinut ensin kokeilemaan muussa asennossa)
- kuuntelematta jäämisen, kun asentovirhe alkoi aiheuttaa kipua supistusten väliä ("lapsi siellä vaan painaa", sanoi kolme eri kättilöä ja kului 4 tuntia, ennen kuin asentovirhe todettiin, jolloin oli liian myöhäistä auttaa asiaa ns. asentoterapialla)
-
- vauvaani ei myöskään piikitettäisi, pestäisi tai punnittäisi tuntikausiin synnytyksen jälkeen, pukemaan en häntä suostuisi kuin kotiinlähtiessä, jatkuva kenguruhoito ja ihokontakti on tarjolla seuraavalle vauvalle!
- haluaisin polikliinisen synnytyksen, eli seuraavan kanssa lähden kotiin heti kun vauvan ja oma vointini sen sallii = mieluusti jo 6 tunnin päästä
- haluaisin muuttaa myös saamani imetysohjauksen, joskaan seuraavan kanssa en enää tarvitse ohjeita henkilökunnalta, olen itse kouluttanut itseni omaksi imetysohjaajakseni 😊 (k6/7)

Adrienne Rich (1986) kuvaa synnytyksen medikalisaatiota osana äitiyden instituution syntyä ja naisen vieraannuttamisena omasta ruumiistaan. Aktiiviseen synnytykseen kuuluvan lääkkeistä kieltäytymisen ei siis ole tarkoitus lisätä naisen passiivisen kärsimyksen määrää synnytyksen aikana, vaan tarjota mahdollisuus tulla sinuiksi ruumiinsa kanssa. Lääkkeiden vieraannuttavaa vaikutusta kuvaa hyvin seuraava katkelma, jossa kaikki on periaatteessa mennyt ihan hyvin, mutta kokemus on jäänyt puuttumaan:

Epiduraalin jättäisin pois, ja oksitosiinitipan (kättilö ylipuhui epiduraaliin, jotta kestäisin oksitosiinin, ja tyhmänä ja naiivina luulin oksitosiinin olevan tarpeellista).

Ei tuosta epiduraalista mitään haittaa ollut, ponnistusvaihe meni hyvin ja vauva oli erittäin virkeä, sekä toivuin synnytyksestä tosi äkkiä ja istuskelin jo sairaalassa ilman että sattui yhtään eikä tullut repeämän

repeämää. Mutta siitä jäi laadullisesti vähän samanlainen harmistus kuin jos olisi odottanut jotain hyvää leffaa viikkokausia, varannut naposteltavaa ja rauhoittanut illan elokuvan katseluun - ja sitten nukahtaisi juuri ennen jänniä kohtia. (k6/11)

Vaistovanhemmille ruumis siis on suuri osa heidän äitiyytään. Naisruumis ei kuitenkaan heidän kokemuksissaan ole vankila ja kärsimyksen lähde, vaan elämää tuottava voima, jonka kokeminen on elämys. Vaistovanhempien mukaan äitimyyttä ei rikota sulkemalla pois naisruumiin kokemukset, vaan antamalla niille niiden ansaitsema arvo:

Useatkin ihmiset ovat nykyään ilmoittautuneet "äitimyytin rikkojiksi" - tällöin on yleensä ollut enemmän tai vähemmän kyse "naisen vapauttamisesta biologiastaan". Monikin kirjoittaja kuvittelee tekevänsä suuren palveluksen naisille tällä taistelullaan. (k19/20)

Ensinnäkin koen, ettei feminismi ole sitä, että naiset käyttäytyvät mahdollisimman sukupuolinuetraalisti tai pyrkisivät vain saamaan niitä oikeuksia mitä aiemmin on ollut vain miehillä. Feminismiin kuuluu minun osaltani olennaisesti se, että (myös) naisellisuutta arvostetaan. Äitiys on iso osa naisellisuutta; raskaus, synnytys ja imetys ovat asioita joihin vain naiset kykenevät. Siksi niiden vähättely ei mielestäni kuulu feminismiin. Minä vahvana naisena koen oikeudekseni synnyttää haluamallani tavalla ja imetys on mielestäni vapauttavaa, ei kahlitsevaa. (k19/3)

3.2.2 "Kurjuuseetos"

Muutamassa aineiston keskustelussa valtavirtakulttuuriseen äitiyteen liitetään myös tapa hahmottaa vanhemmuutta ylipäänsäkin kärsimyksen kautta. Tällöin olennaiseksi kärsimystä tuottavaksi asiaksi nousee mm. vanhempien oman vapaa-ajan puute.

Vaistovanhemmat itse puolestaan korostavat lasten mukanaan tuomaa onnea:

Olen parina päivänä lukenut lehdistä laajempiakin pohdintoja vanhempien suhtautumisesta lapseen. Esim. HS:n kolumnissa pohdittiin tänään, miten vanhemmat aina valittavat lapsistaan: lasten takia ei saa nukuttua, on aina väsynyt, ei ole vapaa-aikaa jne. Itselleni tuollainen lapsikokemus on aina ollut vieras: mun mielestä keskeisintä lapsen kanssa eläessä on aina ollut se valtava ilo ja onni, jota lapsi tuottaa. Suomalaisessa kulttuurissa ei ehkä ole totuttu korostamaan iloa, vaan helpommin esille puskee se kriittisyys ja valittaminen... valitettavasti. (k9/7)

[O]len itsekin aivan tympääntynyt tuohon kurjuuseetokseen! Miten mies on törppö ja kamala ja kaikesta väärää mieltä ja miten lapset ovat niin rasittavia kun niitä pitää vain "viihdyttää" eivätkä yhtään viihdy yksin jne.! Minulle tulee kauhean kiusaantunut ja ahdistunut olo tuollaisen

kuuntelemisesta. Se vain, harmi kyllä, tuntuu olevan se yleisin puhetapa. (k17/10)

Voin ainakin itse sanoa vilpittömästi eläväni elämäni onnellisinta aikaa, olevani äärettömän onnellinen mun pienestä perheestä ja meidän elämästä yhdessä. En kaipaa tästä mihinkään pois, en jumppaan (jos ei vauvaa voi ottaa mukaan) enkä kavereiden kanssa kahville (jos ei voi mennä vauvan kanssa). (k17/9, sulkeet alkuperäisiä)

Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö foorumilla puhuttaisi myös äitiyden vaikeudesta. Ero valtavirtakulttuuriin liitettyyn ”kurjuuseetokseen” on kuitenkin siinä, että vaikeuksista puhuessaan vaistovanhemmukset ottavat yleensä vastuun itselleen:

Joskus pahimpaan eroahdistus tms. aikaan tyttö jaksoi olla minusta erossa noin puoli tuntia. Minä kuitenkin olen luonteeltani sellainen, että tarvitsen päivittäin sellaista aikaa suhteellisen rusnaastikin, kun kukaan ei ns. roiku perseessä kiinni eikä vaadi mitään eikä edes puhu mitään. Siksi minulla oli aluksi aika rankkaa välillä. (k17/22)

Äitimyytin kannalta valtavirtakulttuurissa yleinen ”kurjuuseetos” voisi näyttää vieraantuneisuudelta psykologisessa viitekehysessä. Samalla vaistovanhempien korostama tyytyväisyys voitaisiin tulkita alistuneen naisen asemaan tyytymisenä. Auvisen (1979, 187) näkemyksessä alistetun naisen tyytyväisyys kuitenkin johtuu siitä, että hän on sisäistänyt vallitsevan kulttuurin ja toimii sopusoinnussa sen kanssa. Vaistovanhempien konstruoimassa valtavirtakulttuurissa valittaminen on kuitenkin jo osa kulttuuria, ja korostettua tyytyväisyyttä voidaan lukea vastapuheena tälle. Tyytyväisyys sisältää jopa siemenen syvempään kulttuurikritiikkiin:

Minua on helpottanut ajatus siitä, että olemme (tai siis olimme, nythän tyttö on jo "iso" 😊) yksikkö, emme kaksi eri ihmistä. – – Näen hengähdystaukojen kulttuurin sikäli ongelmallisena, että se korostaa äidin ja vauvan erillisyyttä. Olen kokenut turvallisenä ajatuksen siitä, että minä en "hajoa" vaikka olisin lapseni kanssa pitemmänkin aikaa 24/7. Silloin kun on tuntunut raskaalta olen pyrkinyt muuttamaan omia toimintatapoja ja keksimään uusia tapoja toteuttaa omia halujani ja tyydyttää tarpeitani sen sijaan, että olisin ottanut hengähdystauon lapsesta. Minä olen kokenut sen ehdottomasti elämäni helpottaneeksi seikaksi. (k19/16)

Eeva Jokinen (1996) on tutkinut väsymys-diskurssin yleisyyttä suomalaisten äitien kirjoituksissa. Kaks´ plus-lehden lukijapalstojen puolesta hän ottaa esille jo vuoden 1985, jolloin ”väsyneen ja uupuneen äidin tarinasta tulee miltei tyypillisin lukijakirje” (mts. 122-124). Edellisenä vuonna samaisessa lehdessä on ilmestynyt artikkeli, jossa asiantuntija kehottaa äitejä ryhtymään mm. tunnetyöhön ja äitimyytin purkamiseen.

Jokisen mukaan ”portti teemalle ’äiti tarvitsee ystäviä, kokemusten jakamista ja omaa aikaa’ on avautunut” (mts. 122). Artikkelit ja lukijakirjeet heijastelevat aikansa äitikäsitteitä ja tuntemuksia, mutta mielenkiintoista on väsymyksen tunnustamiseen ja äitimyytin purkamiseen kehottaminen samassa yhteydessä.

Vaistovanhempien esityksessä valtavirtakulttuurinen ”kurjuuseetos” ei kuitenkaan johda konkreettisiin toimiin äitiyden hyväksi, vaan se näyttäytyy lähinnä ponnettomana puhetapana. Tätä vastoin keskustelijat itse korostavat mieluummin omaa aktiivista rooliaan perheessä:

Ei siinä mitään, saahan sitä ilman muuta ne negatiivisetkin tuntemuksensa tuoda esiin, ei pidä esittää hymyilevää, ilosta pursuavaa äitiä jos ei siltä tunnu. Mutta silti mietityttää onko se joidenkin elämä tosiaan koko ajan niin negatiivista. (k9/8)

Jotenkin kun itselle on ihan itsestänselvyys se, että ensinnäkin KUNNIOITAN puolisoani ja lastani niin paljon, että näen heidät hyvinä ja puhun heistä hyvää enkä suinkaan mollaa heitä selän takana jokaiselle vastaantulijalle. Toiseksi oma mieleni pysyy parempana, kun ajattelen asioista positiivisesti ja levitän positiivisuutta ympäristöönikin. Kolmanneksi: itsehän minä puolisoni olen valinnut (ja myöskin ehkäisyn pois jättänyt), ja fiksusti olenkin valinnut, joten en minä oikeasti edes keksisi oikeata valittamisen aihetta. 🍷 (k17/10)

Pikemminkin valituksen ja kärsimyksestä puhumisen yleisyys johtaa vaistovanhempien kertomuksissa siihen, että perheestä nauttimista ei valtavirtakulttuurissa oikein hyväksytä, vaan äiti joutuu jopa puolustelemaan viihtymistään:

Meillä ei lapsi ole ollut hoidossa ja eipä tule pitkiin aikoihin menemäänkään. Painostusta on kyllä ollut joka puolelta.. pitäisi mennä kuulemma tuulettumaan! Mitä se nyt sitten tarkoittaaakaan?! (k17/15)

Meillä ei ole käytännön syistä ollut mahdollista, että likka ois voinu olla kenenkään muun kuin minun tai isänsä hoidossa - - Se on ollut siunaus, koska ei ole tarvinnut perustella kenellekään sitä, miten en todellisuudessa haluaisikaan antaa lastani kenellekään hoitoon! (k17/17)

3.2.3 Äidin monet roolit

Jo edellä esitettyjä näkemyksiä ruumiinsa ja perheensä vuoksi kärsivästä äidistä voidaan lukea äitiyden instituution rooliodotuksina. Roolit ovat sosiologisessa teoriassa sääntöjä, jotka kertovat ”miten ihmisen pitää ryhmässään käyttäytyä eri asemassa ja eri tehtävissä” (Saaristo & Jokinen 2004, 75). Ne liittyvät ihmisten välisen

vuorovaikutuksen totunnaistumiseen ja institutionalisoitumiseen; toisin sanoen roolit ovat ihmisten tekemiä tyypittelyjä omastaan ja toisten asemasta ja siihen kuuluvasta toiminnasta. Tällöin ihmisiä ei enää arvioida pelkästään omista lähtökohdistaan käsin, vaan yhdestä asemasta: esimerkiksi asiakkaana, johtajana, ystävänä tai aviopuolisona. (Saaristo & Jokinen 2004, 75–76.) Äidin roolikin on siis periaatteessa yksi asema, josta käsin naista voi tarkastella. Kuitenkin tähän yhteen asemaan liittyy myös hämmästyttävän paljon erilaisia katsantokantoja ja ristiriitaisiakin odotuksia. Kristiina Berg (2008) on tutkinut näitä odotuksia tarkastelemalla rinnan sekä sosiaalialan ammattilaisten että median puhetta äitiydestä.

Vaistovanhemmuusfoorumin keskusteluissa viitataan niin ikään hyvin monenlaisiin äitiyteen liittyviin odotuksiin. Edellisissä luvuissa esitetyt roolit ovat aineistossa esillä spontaanisti useaan otteeseen ja ne rakentavat kuvaa äitiydestä kärsimyksen kautta. Tästä roolista poikkeaminen puolestaan koetaan ongelmalliseksi:

Mutta ei sitä oikein edes uskalla sanoa ääneen, että raskauteni oli helppo, vauvani on enimmäkseen tyytyväinen, tai että en ole kokenut äitiyttä mitenkään kohtuuttoman rasittavana. Sehän kuullostaisi suorastaan valehtelulta tai vähintäänkin syylistäisi niitä joilla on vaikeampaa. (k19/28)

Puhuessamme foorumilla ”äitimyytistä” minun aloitteestani esille nousee edellisten lukujen teemojen lisäksi myös kuva epäinhimillisen jaksavasta äidistä. Tämä voi toisaalta tarkoittaa kokonaan lapsille ja kodille omistautuvaa ”kodinhengetärtä” tai toisaalta viimeisen päälle itseään huoltavaa ja toteuttavaa naista, jonka elämässä äitiys ei juuri näy:

Mulle äitimyytti tarkoittaa sitä, että äiti on juuri sellainen kodinhengetär, joka toisella kädellä vaivaa pullataikinaa ja toisella lohduttelee lastaan. Sellainen epäinhimillinen olento, joka hymyää lempeästi, on kärsivällinen, jaksaa aina kuunnella lastensa huolia eikä hermostu. Sellainen äiti, joka on tavallaan menettänyt osan omasta minuudestaan, joka ei ikinä huuda: ”Mä en jaks teitä!” Neitsyt Maria, puhdas, pehmoinen, lämmin ja rauhallinen. Sellainen äiti, jollainen mä en ole ja jollaista musta tuskin koskaan tuleekaan. 😊

Äitimyytti on tietenkin muuttumassa, nykyään myyttiin kuuluu se että synnytyksen jälkeen vatsa on parissa päivässä taas timminä ja baariin tai töihin voi lähteä vaikka viikon päästä. Nykyään ihailaan superäitejä, jotka hoitavat näppärästi perheen ja huippu-uran, harrastavat viinejä ja kulttuuria ja juoksevat joka vuosi maratonin. (k19/26)

Bergin (2008, 170) tutkimuksessa äitiyden kulttuurisista odotuksista muodostuu neljä ulottuvuutta, joiden kohdalla mediapuhe ja ammattilaispuhe vetävät äitejä usein eri suuntiin. Yllä olevassa katkelmassa mainitut odotukset viittaavat ulottuvuuteen lapselle omistautuva – itseään toteuttava, jossa lapselle omistautumisen näkökulma on Bergin (mts, 150) aineistossa tyypillinen sosiaalialan ammattilaisille ja itsensä toteuttamisen päätä puoltaa media. Toisaalta puheenvuorossa on myös näkyvillä äitiyden ulottuvuudet akselilla ikiaikainen – ajassa muuttuva. Huomattavaa esimerkissä kuitenkin on se, ettei ”ikiaikaisuus” tässä puheenvuorossa viittaa vaistovanhempien suosimaan evoluutio-perspektiiviin (luku 2.3.1), vaan pikemminkin kristillisen kulttuurin alkulähteille. Vaikka vaistovanhemmat toisaalla korostavat omaa viihtymistään perheensä parissa, tässä yhteydessä jaksavan äidin rooli kuitenkin selkeästi kyseenalaistetaan:

Mutta saa kai vaistovanhempikin joskus väsyä? Saa kai hän olla iloinen siitä, että joku toinen ottaa lapsen vähäksi aikaa syliin, vaihtaa sen vaipat ja nukuttaa? (k19/26)

Toisaalta äitimyytti liitetään aineistossani myös äidin ensisijaisuuteen lapsen hoitajana. Vaistovanhemmat eivät ole yksimielisiä siitä, onko pikkuvauvan hoito vain äidin tehtävä ja millainen rooli esimerkiksi lapsen isällä siinä on. Ydinperhejärjestelmä saa tässä yhteydessä myös kritiikkiä:

Mun mielestä vaistovanhemmuus ei oikein sovi länsimaiseen ydinperhejärjestelmään juuri sen takia, että yksi tai kaksi ihmistä joutuvat joka hetkessä olemaan lapsen kanssa niin tiiviisti. Lapselle vaistovanhemmuus on mun mielestä parasta, oli ympäröivä yhteiskunta millainen tahansa, mutta vanhemmille tilanne voi olla rasittava. Vaistovanhemmuus toimisi paremmin sellaisessa yhteisössä, jossa vanhemmuuden taakkaa on jakamassa muitakin ihmisiä. Kun lasten hoito on kollektiivisempaa, kukaan ei rasitu liikaa. (k19/26)

Isät ovat muuten nykyaikana joutuneet heille usein aika vieraaseen eikä ihan omimmalta tuntuvaan tilanteeseen: kun elämme neljän seinän sisällä ydinperheinä, tuoreen äidin elämästä puuttuvat toiset naiset, jotka ennen olivat luontevasti "se toinen, joka voi ottaa ohjat hetkeksi". Äidit kasaavat sen vuoksi paljon odotuksia isille, jotka ehkä toivoisivat toisenlaista isyyttä. (k19/14)

Ainakin omat lapseni (sekä 2 v että vauva) tuntuvat jotenkin selkeästi rauhoittuvan, ja...öööö..."harmonisoituvan", kun ollaan isossa porukassa, jossa heitä viihdyttää milloin kukakin, ympärillä on meno ja meininkiä, minä olen paikalla, mutten välttämättä kuitenkaan fyysisesti kiinni lapsissa, vaan saatan touhuilla jotain muuta. (k19/27)

Bergin termein aiheessa liikutaan akselilla äitiyttä jakava – itsenäinen. Hänen aineistossaan sekä ammattilaispuhe että media tukevat molemmat omalla tavallaan

itsenäisen äidin ihannetta, jossa väliaikainen apu on sallittua, mutta kokonaisvastuu lapsesta ja asioiden järjestämisestä on silti äidillä. Kuitenkin tasa-arvoisen vanhemmuuden nimissä äitejä voidaan myös syyllistää liiasta vastuun kantamisesta ja siitä, etteivät he jaa sitä miesten kanssa. (Berg 2008, 164, 168.) Vaistovanhempien kaavailemassa ideaalitulanteessa vastuuta voisi kuitenkin jakaa luontevasti muutenkin kuin isän tai ammattilaisten kanssa ja poistumalla itse paikalta. Foorumilla puhutaan yhteisöllisyydestä, joka toisaalta helpottaa, mutta voi myös olla tottumattomalle suomalaiselle vaikeaa:

Kun olimme lomalla miehen kotimaassa lapsen ollessa noin 4 kk, auttavia käsiä oli paljon paikalla. Minun oli aluksi vaikea antaa lasta muille, koska olin tottunut "omistamaan" vauvan yksin. Erityisen tiukkaa teki se, että käly sai monesti vauvan nukahtamaan paremmin kuin minä. Koin tämän lapsen suunnalta osoitukseksi siitä, etten ole hyvä äiti, että joku muu tietää paremmin kuin minä, miten lasta käsitellä.

--

Sitten ajattelin asiaa lapsen kannalta. Saattoihan se ollakin niin, että esikoisen äitinä olin vielä kokemattomampi kuin kahden lapsen äiti ja useamman täti, joka on elänyt koko ikänsä kulttuurissa, jossa vuoron perään hoidetaan toisten lapsia. Eikö minun olisi pitänyt olla iloinen siitä, että joku osasi auttaa, kun en saanut yliväsnyttä vauvaa nukahtamaan? Iloinen ensinnäkin lapsen puolesta ja myös itseni: välttyin turhulta stressiltä. Muutenkin koin, että tuolla reissulla opin paljon yhteisöllisyydestä ja yhteisöllisestä lastenhoidosta. (k19/26)

Vielä yksi Bergin hahmottelema kulttuuristen odotusten akseli liikkuu välillä odotuksia toteuttava – omaehtoinen. Tällöin kyse on yhtäältä kulttuurisiin odotuksiin vastaavasta äitiydestä ja toisaalta – eritoten mediapuheessa suositusta – omaehtoisesta ja tietoisesti äidin henkilökohtaista identiteettiä rakentavasta äitiydestä, joka edellyttää jatkuvaa oman aseman reflektointia ja kulttuuristen odotusten tiedostamista, jotta omia toiveita voisi peilata näitä vasten. (mts, 160–161.) Luvussa 4 käsittelen vaistovanhemmuden omaehtoisuutta enemmänkin, mutta tässä kohtaa huomionarvoista on, että paradoksaalisesti siis myös äidin omaehtoisuus voi olla kulttuurinen odotus.

Lopulta äitejä eri suuntiin vetävien kulttuuristen odotusten pohjalta on enää kovin vaikeaa kuvitella sellaista äitiyttä, joka ei aina jotenkin rikkoo ja toisaalta myös noudattelisi näitä odotuksia. Berg (mts, 170) kuvaakin hahmottelemiaan eri suuntiin vetäviä äitiyden ulottuvuuksia köysitikkäiksi, joita jokainen kiipeää tarttumalla parhaaksi katsomaansa kohtaan. Tällöin ”ulottuvuuksien molemmissa ääripäissä äitiyttä uhkaa epäonnistuminen mutta eri suunnista katsottuna tasapainoinen kohta näyttää

sijoittuvan lähes aina epätarkoituksenmukaisesti ja virheellisesti” (mts, 149). Äidit siis ovatkin monista kantaa ottavista tahoista huolimatta tasapainoilussaan lopulta yksin. Myös vaistovanhemmat tunnistavat keskusteluissaan näitä äitiyteen liitettyjä ristiriitaisia odotuksia, mutta ideologia ei kuitenkaan tarjoa kysymyksiin yksiselitteistä vastausta. Vaistovanhempien kertomuksissa äitiyteen liittyy suomalaisessa kulttuurissa paljon myös sellaisia paineita, jotka eivät suoranaisesti ole johdettavissa lasten hyvinvoinnista, vaan niitä luovat omalta osaltaan esimerkiksi ydinperhejärjestelmä ja äitiin liitetyt odotukset muilta elämäniloilta.

3.3 Työn merkitykset

Aineistossani esitetään jonkin verran kritiikkiä myös suomalaista työn ja vapaa-ajan erottelua kohtaan. Auvisen mukaan äitien jakaminen keinotekoisesti kotiäiteihin ja ansioäiteihin on myös yksi tapa toteuttaa äitimyyttä (Auvinen 1979, 189–190). Vaistovanhemmuusfoorumilla tämä ristiriita tunnistetaan edelleen osaksi 2000-luvun suomalaista äitiyskulttuuria. Valinnan vaikeus koskettaa myös vaistovanhempia:

Jotenkin mun suhtautuminen päivähoitoon on tosi ristiriitaista. Toisaalta arvostan ihan feministiseltä kannalta sitä, että naiset Suomessa ovat vapaita tekemään palkkatyötä. Ei tarvitse mennä edes EU:n ulkopuolelle, kun on jo paljon sellaisia maita joissa yhteiskuntarakenne on kotona olevien äitien varassa. Ihmisillä pitäisi olla oikeus ja mahdollisuus järjestää elämänsä niin kuin he itse haluavat. Toisaalta on sydäntäsärkevää että niinkin pienet ihmiset, jotka eivät edes osaa puhua tai kävellä, erotetaan emostaan ja viedään vieraiden hoitoon. Itse en kestäisi sitä oman lapseni kohdalla, kun se riipii lehmien (vasikoiden) ja muiden kotieläintenkin osalta jo julmetusti. En siis mistään hinnasta julkisesti asettuisi näiden "äitien paikka on kotona"-puhujien taakse, vaikka ihan salaa sydämessäni olenkin vähän sitä mieltä. (k17/9)

Ratkaisuna ongelmaan esitetään yhteiskunnallisia muutoksia, mutta myös yksilötason valintoja:

Mielestäni naisten tulisi ajaa ihan toisenlaista, inhimillisempää yhteiskuntaa - siinä palkkatyö olisi vain pienessä sivuosassa eikä veisi pääosaa ihmisten hereilläoloajasta. Työpaikkoja ja kaikkia muitakin paikkoja muutettaisiin niin, että niihin voisi enimmäkseen ottaa lapsen mukaan. Arvot eivät minusta ole yhteiskunnassa kohdallaan esim. silloin, kun työssä käyviltä ihmisiltä jää omille lapsille aikaa pari tuntia iltaisin.

--

Minun mielestäni vanhempien paikka on enimmäkseen lastensa lähellä ja lasten paikka enimmäkseen muualla kuin laitoksissa. Se ei välttämättä

aina toteudu perinteisenä kotiäitiytenä, vaikka edelleenkin muita vaihtoehtoja on tarjolla liian vähän. (k19/2)

Itse teen tällä hetkellä kahta työtä ja opiskelen täysipäiväisesti 😊👶 lapsi on siis "koti"hoidossa.

--

Teen mielelläni matalemmalla palkalla töitä lapseni kanssa jos toinen vaihtoehto on hieman korkeampi palkka ja lapsi hoidossa. (k19/3)

Eeva Jokinen kirjoittaa työelämän kotitöistymisestä nykyisessä suomalaisessa arjessa. Tällä hän tarkoittaa työelämän pirstoutumista yhä uudelleen aloitettaviin projekteihin, työn sitoutumista työntekijän persoonaan ja työntekijän loputonta joustoa eri tehtäviin. Työ on ajasta ja paikasta riippumatonta. Tällaisessa työelämässä ”perheenäitimäinen taipuisuus” on valttia ja samalla se on myös paikka sekä elämyksille että loppuun palamiselle. (Jokinen 2005, 70–73.) Tämä tuntuu siis sopivan ainakin osalle vaistovanhemmista. Lasten ottaminen mukaan töihin on myös vaistovanhemmuuden ideologian mukaista siinä mielessä, että järjestelyn esitetään olevan hyväksi myös lapsille:

Ei minun mielestäni tee lapsellekaan hyvää vain olla kotona, kulkea koti/leikkipuisto akselia, vaan lastenkin on hyvä tottua maailman menoon ja mieluiten oman äitinsä tai isänsä kanssa. – –Lasten tulisi saada olla elämän keskellä joutumatta kuitenkaan sen keskipisteeksi. – – Mielestäni tämä järjestely valmentaa lasta paljon paremmin oikeaan elämään kuin eristäminen päiväkodin "lastenmaailmaan" 45h/viikko. (k19/3)

Kaiken kaikkiaan keskustelijat eivät kuitenkaan ota kantaa toistensa ratkaisuihin työelämän suhteen, ja foorumille on myöhemmin ilmestynyt esimerkiksi oma keskustelunsa päivähoidosta. Työelämä esitetäänkin mieluummin henkilökohtaisena valintana kuin tasa-arvotekona:

Toki jos parisuhteessa osapuolet eivät koe perinteisiä mies/nainen jakoja omikseen niin näitä voi muuttaa, mutta ei siinä mitään vikaa ole jos nainen haluaakin olla kotiäiti, nauttia perheestään ja tehdä tärkeitä uusintamistyötä. (k19/7)

Asetan vahvasti kyseenalaiseksi esim. taloudellisen riippumattomuuden käsitteen - minusta se on keksitty tekemään naisista(kin) palkkatyön orjia

--

Kotiäiti ei siis välttämättä "vain" kökötä kotona lastensa kanssa, ja vaikka kököttäisikin, hän on siinä samalla vähintäänkin perustavanlaatuinen yhteiskunnallinen vaikuttaja kasvattaessaan uutta sukupolvea. (k19/2)

Työn pohdinta analysoimissani keskusteluissa ulottuu myös kotitöihin ja yleensäkin asennoitumiseen työntekoa kohtaan. Seuraavissa katkelmissa keskustelijat kertovat ajatuksiaan yhden vaistovanhemmuuden klassikkoteoksen (Jean Liedloff: *The Continuum Concept* [1977]) lukemisen jälkeen. Asenne ennen tämän lukemista liitetään valtavirtakulttuuriin, kun taas kirjassa kuvattu malli mielletään enemmän ihmisluontoa vastaavaksi. Valtavirtakulttuurissa siis työntöön näkeminen pakon kautta ja sen jyrkkä erottelu vapaa-ajasta vaikuttaa myös äitiyteen ja kotitöihin:

[M]utta mä olen huomannu muutoksia siinä miten suhtaudun kotihommien tekemiseen. Aiemmin kun ne on ollu vaan sellanen "pakko", jotka nyt vaan joskus "pitää" tehdä, yleensä vasta sit kun ei mikään muu auta, eli tiskit laitetaan koneeseen sit kun ei pöydälle enää mahdu lisää astioita jne. Nyt mä olen huomannu useana päivänä hyöriväni ihan muuten vaan siivoamassa, vieväni tavaroita paikoilleen jne. (mä kun olen sellanen, että tavarat jää yleensä siihen missä niitä on viimeks tarvittu..) (k18/11)

Länsimaalainen kulttuuri kovasti arvostaa ns vapaa-aikaa, mutta jos ajattelee minkälaisesta ympäristöstä ihminen on lähtöisin, niin olemme ohjelmoituja tekemään "töitä" käytännössä kokoajan. Jos jättäisimme liiat jaottelut pois siitä mikä on työtä ja mikä huvia, uskoisin, että onnellisuus lisääntyisi 😊 Hyvin surullisena seuran vierestä miten moni äiti yrittää tehdä kaikki kotityöt nopsaa silloin kun lapsi/lapset nukkuvat tai ovat muiden hoidettavina. Moni yrittää saada lasta puoliväkinen leikkimään itsekseen jotta voisi tehdä kotityöt mahdollisimman tehokkaasti pois alta. Sen jälkeen vietetään ns laatuaikaa lapsen kanssa. Sitten ihmetellään miksi vanhempi lapsi, teini-ikäinen ja myöhemmin uusavuton nuori aikuinen vihaa kaikkia kotitöitä. Varmaan siksi, että vanhemmat ovat näyttäneet esimerkkiä! (k18/13)

Puheena oleva kirja kertoo Etelä-Amerikan yequana-intiaanien lastenhoitokulttuurista, ja myös siinä esitetty asenne työntekoa kohtaan näyttää sopivan vaistovanhempien ihanteeksi: Liedloffin (1977, 9–12) mukaan yequanat eivät juuri erottele työtä muusta olemisesta, vaan tekevät asioita mielellään ja ottavat lapsetkin mukaan touhuun seuraamaan ja oppimaan omasta aloitteestaan. Ilman erittelyn tuomaa pakon tuntua ihmisten kerrotaan olevan vapaita nauttimaan työstään, mutta länsimaisen kulttuurin jaotteluineen kerrotaan pilaavan tämän ilon.

3.4 Toimijat

Yllä esitetyistä asenteista lapsia, äitejä ja työtä kohtaan tulee instituutio, kun ne saavat yleisen hyväksynnän ja legitimaation yhteiskunnassa. Tällaista vähintään

puolivirallistettua asemaa kuvatuille näkemyksille konstruoidaan aineistossani sen kautta, että myös esimerkiksi virallisten aisantuntijatahojen kerrotaan olevan taipuvaisia tukemaan niitä. Myös markkinavoimilla kerrotaan olevan oma lusikkansa sopassa, jossa äitiyden kokemus helposti hukkuu kaiken muun alle. Syyttömiä eivät silti ole myöskään äidit itse, vaan instituutiota toistetaan ja uusinnetaan myös arkisissa puheissa ja teoissa perheiden sisällä, naapurustoissa ja kaikkialla missä äidit ja lapset liikkuvat. Asenteiden vaarallisuus käy ilmi vaistovanhempien viitatessa itsekin kielen dynaamiseen ulottuvuuteen ja määrittelyjen määräävyyteen.

3.4.1 Asiantuntijat

Vaistovanhempien konstruoimassa äitiyden instituutiossa monet äitiyteen ja lastenhoitoon liittyvät asiantuntijatahot ruokkivat negatiivista lapsikuvaa ja äitimyytin mukaista ajatusta äitiydestä kärsimyksenä. Tämä ei ole ainoa, mitä näistä asiantuntijoista kerrotaan, vaan äidit puhuvat myös esimerkiksi neuvolassa kohtaamistaan mukavista terveydenhoitajista. Tässä kuitenkin keskityn tarkastelemaan sitä foorumilla aika yleistäkin puhetapaa, jossa asiantuntijat liitetään äitiyden instituution tukipilareiksi. Tämä näkemys asiantuntijoihin on selkeästi näkyvillä esimerkiksi vaistovanhempien synnytyspuheissa, joissa erityisesti sairaalan henkilökunta esitetään negatiivisen naisruumiin kuvan tuottajina (luku 3.2.1). Toisaalta asiantuntijoihin liitetään myös epäpätevyyden leima, jolloin heidän kauttaan ei puhu niinkään yhteiskunnan, tai ainakaan tieteen, näkökulma, vaan heidän henkilökohtainen asenteensa. Tieteellisyyden diskurssia käyttäen vaistovanhemmuus pääsee tällöin loistamaan:

Terveydenhuollon ammattilaisten lapsiin liittyvä tietotaito on suurelta osin traditioon, ei tieteeseen tukeutuvaa. Lääkärit ja neuvolahoitajat Suomessa saavat koulutuksessaan tuskin lainkaan tai vain hyvin vähän tieteellistä tietoa lapsen kehityksestä ja erilaisten hoitotapojen vaikutuksesta niihin. Hyvin, hyvin monet ohjeet ja käytännöt sairaaloissa ja neuvoloissa perustuvat vain kyseenalaistamatta toistettuihin rutiineihin sekä kaupallisia intressejään puolustavien yritysten lobbaukseen. Kuten tätini, ammatiltaan neuvolaterveydenhoitaja, asian ilmaisi "yksi laivaseminaari ja kaikki suositukset menee uusiksi". Jos tieteellistä - tai kvasitieteellistä - tietoa tarjotaan, se on mekaanisen ihmiskuvan pohjalta luotua rajoittunutta lääketieteellistä tietoa, jossa ei ole pohjana holistinen käsitys ihmisestä psyykkisenä, fyysisenä ja psykologisenä kokonaisuutena. Aivan liioiteltua olisi toivoa

monitieteellistä tietoa, jossa evoluutiobiologia, antropologia ja kasvatustiede pääsisivät vaikuttamaan lääketieteen ohella.

Summa summarum - jos kohtaa tässä kuvatuksen terveydenhuollon ammattilaisen, joka antaa auktoriteettina ohjeita, kannattaa kysyä MIKSI ja vaatia tietoonsa myös lähteitä, joihin tieto perustuu. Oikeasti asiansa tunteva lääkäri tai hoitaja pystyy tuossa tilanteessa perustelemaan ja tekemään kunnan lähdeviittaukset sekä opastamaan tiedon lähteille, jos asiakasta kiinnostaa itse lukea. Tämä kyseinen ammattilainen (joka on antanut toiselle äidille ohjeen pitää lasta lattialla) olisi luultavasti vedonnut yleisluontoisesti ja ympärivuorokautisesti vuosikausien kokemukseensa ja ammattilaisuuteensa, silloin voi itse kukin tehdä johtopäätökset tiedon luotettavuudesta.

(k4/7, sulkeet HR)

Asiantuntijoiden käyttämiksi sanktioiksi voidaan tulkita esimerkiksi psykologin paheksunta pitkään imettäviä äitejä kohtaan tai neuvolaterveydenhoitajan raportoitu ivallisuus:

(Psykologi) **Keijo Tahkokallio** kommentoi Iltalehden viikonloppuliitteessä pitkää imetystä seuraavanlaisesti:

"Äidinmaito on kiistatta vauvalle hyvää ravintoa, mutta voidaan kysyä, kuinka pitkään se on ylivertaista muihin ravintolähteisiin verrattuna. -- En esimerkiksi ilahtuisi, jos saisin aikuisena kuulla, että vielä nelivuotiaana lutskuttelin äitini tissiä. Jokin kohtuus tolkuttomuudessakin kannattaa pitää. Erittäin pitkän imetyksen henkiset ja fyysiset hyödyt ovat vähintään kyseenalaisia. --"

En saanut tästä kovinkaan lapsentahtista saatikka edes lapsimyönteistä kuvaa Tahkokalliosta. (k10/12, lihavointi alkuperäinen, sulkeet ja lyhennys H. R.)

Täti ivallisesti hymisteli kerrottua meidän iltakukkumisista ja nukahtamisongelmista (k15/1)

Lapsiin liittyviä negatiivisia käsityksiä ruokkivat vaistovanhempien kertomuksissa niin ikään esimerkiksi kasvatuksen ammattilaiset ja neuvolan henkilökunta. Seuraavissa esimerkeissä ammattilaiset konstruoivat lapsen ripustautuvuutta ja vajavaisuutta:

Ei ole kovinkaan tavatonta kuulla kasvatuksen ammattilaiselta, että lapselle ei tavitse välttämättä perustella asiaa, pelkkä "koska minä sanon" riittää. Sama ei taitaisi toimia aikuisen kanssa? Aikuiselle on hyvä oppia kantapään kautta, mutta lapsen pitää uskoa vanhempansa kokemuksiin ja luottaa sokeasti siihen, että vanhemmalla on kaikesta niin paljon parempi käsitys. (k12/3)

Kyllä meilläkin neuvolan täti totesi, kun heti sisään tultua vaihdettiin pissavaippa, että meillä on vähän liian hyvä palvelu, oppii vaatimaan...

Niin mitä? Että perustarpeet on tyydytetty? Ja sehän on vauvassa/ihtimisessä ylipäättään paha asia... (k15/5)

Ammattilaiset myös tarjoavat ”kurjuuseetosta” ja lasten väsyttävyyttä automaattisena vaihtoehtona kaikille. Tästä on myös lyhyt matka liikana pidetystä läheisyydestä syyllistämiseen:

Tämä muuten on jotenkin ammattikasvattajiltakin tuleva odote, että lapsi on vaikea ja väsyttävä. Neuvolassa on usein kysytty ihan rutiinisti, että onko teillä miehen kanssa tilaisuutta päästä välillä vähän kahden kesken "tuulettumaan". Johon minä olen aina vastannut että: "miksi?" Näistä kysymyksistä sitten on kummunnut mielenkiintoisia keskusteluja. Lähtökohtaisesti jo ajatellaan, että jos vanhemmat eivät koskaan pääse lapsistaan eroon, niin he väsyvät ja heistä tulee jotenkin huonompia vanhempia. (k9/10)

Siitä huolimatta että vaistovanhemmat itse kertovat epäilevästä suhtautumisestaan asiantuntijoiden neuvoihin ja kommentteihin, he kuitenkin pitävät näiden tahojen esittämiä lausahduksia vaarallisina valtavirtakulttuuria ajatellen:

Ikävä asia vaan on se, että on paljon niitäkin vanhempia, jotka noudattavat kirjaimellisesti neuvolasta saatuja neuvoja, eivätkä osaa kyseenalaistaa niitä lainkaan, erinäisiin asioihin pyydetään "neuvolasta lupa" jne. 😊 Jotkut oikeasti pitävät neuvolaa jonain ylimpänä auktoriteettina vauvaan liittyvissä asioissa. (k15/8)

3.4.2 Markkinat

Vaistovanhemmuusfoorumilla on keskustelu otsikolla ”Vähempi parempi (anti-materialismia)”, jonka aloittaja kertoo kyllästyneensä lastenhoitotuotteiden ja lelujen ylitarjontaan sekä niiden mainontaan ”ehdottomina vauvaperheessä” tai ”kehittävinä”. Samalla aloittaja itse kertoo pärjäävänsä mieluiten vähemmällä ja suosivansa tavaroita, joiden käyttöikä kestää vauvaiän ylikin. (k21/1.) Näille ajatuksille löytyy forumilla kannattajia, ja äidit innostuvat keskustelusiikeessä tekemään listoja tavaroista, joita ovat (ja eivät ole) itse lapsilleen ostaneet. Eräs keskustelija listaa turhia tavaroita seuraavasti:

Vauvaperheille mainostetaan joitakin ihan käsittämättömän typeriä asioita, kuten hajunpitäviä vaipparoskiksia jotka käärivät joka vaipan muovikelmuun, soivia pottia, täriseviä vauvakeinuja, konttauskipäriä, toinen toistaan hirveämpiä ja meluisampia muovileluja, jotka muka "kehittävät" vauvaa... Niitä asteen tavallisempia asioita, joita me emme ole vauvan kanssa tarvinneet, ovat mm. tutti, pinnasänky, puhdistuspyyhkeet, lelukaari... (k21/10)

Monet tavarat ovatkin vaistovanhemmuusperheissä yksinkertaisesti turhia: Pinnasänkyä ei tarvita, jos vauva nukkuu vanhempiansa kanssa yhteisessä vuoteessa. Vaipparalli on pienempää, jos vessahätäviestintä toimii. Vaunut ja babysitterit jäävät käyttämättä, jos lapsi kulkee kannettuna sekä sisällä että ulkona. Myös (vauvan) leluja ja muita viihdykkeeksi – tai jopa kehityksen edistämiseksi – tarkoitettuja esineitä tarvitaan vähemmän, jos lapselle ajatellaan olevan parasta viihdettä ja oppia kulkea äitinsä mukana tämän toimia seurailen ja niihin osallistuenkin. Lastenhoitotarvikkeista oikeastaan vain kantoliina ja ergonomiset kantoreput näyttävät saavan vaistovanhempien täyden hyväksynnän.

Turhat tavarat tietenkin kuormittavat taloutta ja ympäristöä, mikä mainitaankin ketjussa muutamaan otteeseen ”antimaterialismin” syyksi. Ympäristönsuojelu ei kuitenkaan enää varsinaisesti liity vaistovanhemmuuden ytimeen, josta eräs ylläpitäjä mainitsee:

Pitää vielä tähän ketjuun kommentoida, ettei ole **pakko** olla antimaterialisti, jotain tiettyä poliittista tai uskonnollista vakaumusta tai mitään muutakaan ollakseen näissä AP-jutuissa¹ aktiivinen. Ettei vaan uusille palstalaisille tule mieleen, että meillä on joku kulutuskriittinen vasemmisto-vihreä vakaumus pääsyvaatimuksena 😊 (k21/16, korostus alkuperäinen)

Näinpä myös tämän ketjun vaistovanhemmat tunnustavat toisinaan heltyvänsä kauniiden vaatteiden, kestovaippojen, kantoliinojen tai nostalgisten lelujen kohdalla myös heräteostoksiin. Tasapainoilu aatteiden ja markkinoiden välissä näyttäytyy myös vaikeana ja antaa aiheen sekä kulttuurikritiikkiin että itseironiaan:

Täällä ilmoittautuu yksi wannabe-antimaterialisti, joka kuitenkin välillä antautuu lapsuuden nostalgian ja 1980-luvun lapsiin kohdistuneen materialismiaivopesun (muka-)uhrina intoutumaan leluista ja vauvatarvikkeista 😞

— —

Lelujen suhteen sekosin kyllä tämän ensimmäisen äitiysjoulun alla ihan kokonaan. (k21/5)

Markkinoitavien tavaroiden suhde vaistovanhemmuuteen ei kuitenkaan jää pelkästään ympäristöaatteiden tasalle, mihin tässä ketjussa kuitenkin saadaan vihjeitä ainoastaan seuraavan tapaisissa ilmaisuissa:

¹ AP on lyhenne englanninkielisestä termistä *attachment parenting*, joka on suomennettu *kiintymysvanhemmuudeksi* (Sears&Sears 2008). Termiä käytetään toisinaan synonyymina vaistovanhemmuudelle, mutta voi siis viitata myös samansuuntaisiin ajatuksiin foorumin ulkopuolellakin.

Ollaan myös saatu tuttipulloja lahjaksi, kuten myös tuttikuumemittari. Ja sitten enemmän ja vähemmän hienovaraisia muistutteluja siitä, miten peukalonimijää on paljon vaikeampi vieroittaa kuin tutinimijää. No, tyttömme on hardcore-tissinimijä enkä aio vieroittaa! 😊 (vähempi1/5)

Miks sen vauvan jotain lelua pitäis tuijottaa ja ihastella kun voi katella äitiänsä ja hymyillä? (k21/7)

Itse asiassa hyvin monet lastenhoitotarvikkeet on kehitetty, jotta pieni lapsi viihtyisi paremmin ilman syliä, kanniskelua ja rintaa. Tämä asia selkenee eräässä toisessa ketjussa, jossa puhutaan lasten nukkumisongelmista. Aiemmin tässä ketjussa äidit puhuvat lasten yövieroituksesta (rinnasta), ja jotkut kertovat vastoin odotuksiaan saaneensa apua siitä, että lapsi on oppinut nukkumaan ilman yöimetystä (tarkalleen ottaen vieroitus on vastoin BLW:n henkeä, ja keskustelun tähän puoleen palaan vielä luvussa 4.2.1). Eräs keskusteluun kirjoittava äiti kertoo heidän perheensä nukkumiskäytännöistä, jotka ovat ajan oloon jatkuvasti vaikeutuneet sekä lapsen nukahtamisen että unessa pysymisen osalta:

Aika alkuvaiheessa aloin nukuttaa häntä sisällä rattaissa, kun se niissä niin näppärästi kävi. En tiedä, toimisinko nyt niin, sillä rattaissa nukuttamisesta on ollut vaikea päästä eroon ja se on välillä ollut todella työlästä, kun varsinkin vauvan kasvaessa, on nukuttaminen muuttanut luontoaan niin, että tyttöä on pitänyt pitää unen tilassa heijaillen rattaita ja samalla itse koittaa nukkua. (k7/19)

Nyt äiti kertoo olevansa todella väsynyt ja jo pelkäävänsä öitä herätyksineen, joihin kuuluu rattaiden tai babysitterin heilutusta, tuttia, imetystä ja valvomista. Hän kertoo myös tuloksetta kokeilleensa tassutusta¹ ja rauhoittavaa kamomillateetä. Tämä äiti saakin mm. seuraavia, nähdäkseni vaistovanhemmuuden juurille palauttavia ohjeita:

Jos laatisit vaikkapa jonkun ohjelman ilman mitään kommervenkkejä - siis ei sitteriä, vaunuja, tuttia tms tavaroita - ja päättäisit sitoutua siihen vaikkapa neljäksi vuorokaudeksi. Keskittyisitte nukkumiseen ja unen laadun parantamiseen, mahdollisimman vähän siihen kuulumatonta ohjelmaa

--

Päivisin yrittäisin kerran nukkua lapsen kanssa ja muut mahdolliset kerrat nukuttaisin liinassa tai repussa tai sylissä.

--

en ole kokenut hyväksi, että lapsen nukuttamisessa tai muutenkaan lapsen hoidossa tavara on pääosassa. Sen takia en ole halunnut totuttaa

¹ ”Tassutus” on nykyisin usein suositeltu lapsiystävällinen unikoulu, jolla pyritään saamaan lapsi uneen ilman rintaa ja näin myös nukkumaan pidempiä jaksoja heräämättä. (Soininen 2004.)

omaa lastani mm tuttiin, vaippoihin, vaunuissa nukuttamiseen tai sitterissä istumiseen. Halusin, että ainoa asia mihin hän oikeasti kiintyy ja tottuu on ihmiset - alussa siis minä, äiti. (k7/20)

Pian ongelmien kanssa paininut äiti palaakin ketjuun kiittämään tätä neuvojaa ja kertomaan kuulumisiaan:

Kirjoittaminen tänne oli avaintekijänä meidän parempiin öihin.

Lapsi alkoi melkein heti, kokeilun jälkeen nukahtaa sänkyyn, tai syliin tai liinaan. Oli jotenkin omaa hölmöyttäni, että olin ajatellut, ettei se niin voi onnistua.

Eikä siihen tarvita mitään kommervenkkejä, ei pukemista, heilutusta, rynkytystä (: vaan ihan tuttu unimelodia ja hienoinen patjan tärisyttäminen ehkä ensi alkuun ja läheisyyttä, mikä nyt ei ainakaan minulta pois ole.

Muutamia öitä on ollut, että tyttö ainakin puolet yöstä tissi suussa ja jotkut päiväunet sujuvat vain niin, mutta ei se toistaiseksi minua häiritse. Saan itse siinä aivan hyvin unta ja lepoa. (k7/25)

Tavarat näyttävätkin aiheuttaneen tämän kirjoittajan kohdalla kierteen, jossa väliaikainen helpotus on johtanut jälleen uusiin ongelmiin. Keskustelussa selitetään tätä ilmiötä sillä, että tavarat tulevat helposti äidin ja lapsen väliin täyttämättä paikkaa kuitenkin kokonaan:

Itsekin siis koen nurinkurisena ajatuksen, että lapsi saisi lohtua *esineestä*. Saadessaan lohtua äitinsä rinnoista lapsi toisaalta pitää rintoja esineenä, mutta toisaalta kasvaessaan liittyy ne tiukasti äitiin, jolloin kiintymys syntyy siis oikeastaan äitiin. Alussa vauvalle tärkein osa äitiä on tissit, mutta pikkuhiljaa vauvan näkemys avartuu ja äiti saa laajemman merkityksen. Tutti taas ei voi tarjota mitään muuta kuin imemistä. Se ei puhalla pipiä pois tai anna ruokaa jos nälkä yllättää 😊 Se siis jättää tarpeet tyydyttämättä, siirtäen niitä vain eteenpäin. Äiti (tai äidin korvaava henkilö, ylipäättänsä ihminen) sen sijaan tyydyttää tarpeet. Taaperolle saattaakin jo siis riittää se, että äiti makaa vierellä eikä sitä tissiä enää tarvita. Välineet taas ovat sen verran yksipuolisia, että niistä kasvaa helpommin ohi ja saattavat aiheuttaa pikemminkin turvattomuutta kuin turvallisuuden tunnetta. (k7/23)

Tässä on mielestäni myös selitys sille, miksi lastenhoitovälineistä kantoliinat ja -reput taas toisaalta saavat vaistovanhempien hyväksynnän ja jopa suosittelut: niiden ei ole tarkoitus väliaikaisesti korvata hoivaavaa ihmistä, vaan ne auttavat läheisyyden ylläpitämisessä. Monet muut välineet sen sijaan loitontavat lasta ja hoitajaa toisistaan.

3.4.3 Diskurssit käytännössä

Foucaultlaisessa mielessä diskurssit eivät ole pelkkiä merkkejä asioiden tarkoittamiseksi. Ennen kaikkea diskurssit ovat käytäntöjä ”jotka muotoilevat järjestelmällisesti kohteensa, joista puhuvat” (Foucault 2005 [1969], 69). Diskursseja käytännössä on nähtävissä vaistovanhempien omissa vaistoon ja ihmisen luontoon liittyvissä puheissa, kun ne toimivat pohjana vaistovanhemmuuden käytännön toteutukselle. Kulttuurikritiikissä vaistovanhemmat kuitenkin konstruoivat diskurssien yhteyttä käytäntöön myös valtavirtakulttuurin osalta, jossa lasten ääneen lausuttu ja lausumaton määrittely vaikuttaa vahvasti myös lapsiin itseensä. Diskurssia sanana ei keskusteluissa mainita, vaan tulkitsen ilmiötä, jota vaistovanhemmuus-tyylisessä kasvatuskirjallisuudessa kutsutaan esimerkiksi lapsen yhteistyöhaluksi (Juul 1995, 40–89). Käytännössä sitä kuvataan foorumilla näin:

Mä olen jo aiemmin miettinyt sitä, miten se sanonta nyt menee, se että "sano lapselle miten tuhma hän on, niin hän taatusti käyttäytyykin niin" (ei se nyt ihan noin mene, mutta sinne päin, en muista sitä kunnolla). Liedloffkin kirjottaa samasta, että lapsi toimii niinkuin hänen odotetaan toimivan (mikä on täysin eri asia kuin tehdä niinkuin sanotaan). Meidän kulttuurissa kun on varsin negatiivinen lapsikuva, niin onko se sitten ihmekään että lapset "käyttäytyy negatiivisesti", hehän tekevät vain niinkun heidän oletetaan tekevän.. (k18/8)

Vaistovanhemmat siis ikään kuin harrastavat foorumilla omaa diskurssianalyysiään siitä, mitä ovat ympärillään kuulleet ja nähneet. Negatiivinen lapsikuva muuttuu käytännöksi esimerkiksi silloin, kun lapsia pyritään opettamaan aina tilaisuuden tullen:

Tämä liittyy vähän tuohon mitä just tänään kirjoitin joidenkin tyylistä puhua lapselle, että useammin ehkä pitäis ennen suunsa avaamista miettiä miten asian ilmaisisi aikuiselle tai miten suhtautuisi asiaan, jos kyseessä olisi aikuinen. Myös lapselle voi puhua ihmistä kunnioittaen. Kohnin kirjassa oli yks pieni esimerkki siitä, jos lapsi vaikkapa meinaa unohtaa sateenvarjon lähtiessään, saatetaan hänelle ruveta paasaamaan "montako kertaa siitä pitää sanoa, eikö se jo mene perille, että ..." kun taas jos kyseessä olisi aikuinen, saatettais sanoa vain "hei, tässä on sun sateenvarjos". (k10/36)

Vaistovanhemmuusfoorumilla verrataankin valtavirtakulttuurisia lapselle puhumisen tapoja usein siihen, kuinka vastaavassa tilanteessa toimittaisiin aikuisen kanssa. Tässä nähdään suuri ristiriita, ja esimerkiksi kuuntelemattomuutta ja leikin varjollakin valehtelua pidetään lapsen kannalta vähättelynä (esim. k12). Myös ylenpalttinen

vahtiminen ja varoittelu rakentavat kuvaa lapsesta kömpelönä, mikä sitten alkaakin toteuttaa itseään:

Kävin viime viikonloppuna tuttavaperheellä kylässä, siellä on saman ikäinen lapsi. Koko ajan lasta varoiteltiin jostain. (älä nouse siihen, tiput vielä, älä tee noin, nilkat menee, älä kiipeä sinne, älä hypi siellä kohta sattuu... jne) Ja itseasiassa hän ei kyllä varonutkaan. Tuntui vähän hassulta, kun en itse ole koskaan lähtenyt tuohon kohaamiseen. Toki pidän lasta silmällä ja oikeasti vaarallisista paikoista haen pois tai kiellän, mutta muuten kiipeilköön ja kokeilkoon. Ja harvoin tuo itseään mihinkään satuttaa vaikka vauhtia toisinaan riittääkin. (k10/30)

Diskursiivisuuden valossa myös hyvää tarkoittava lapsen kehuminen ja kannustaminen saattavat kääntyä toiminnaltaan päinvastaisiksi. Jos lapsen ajatellaan vajavaisuudessaan tarvitsevan kehuja ja kannustusta aikuisilta, tämä vajavaisuuden viesti voi myös välittyä kehussa lapselle itselleen:

Me on vaan opittu että kehua pitää, ja monessa tilanteessa jossa lapsi kaipaa pelkkää huomaamista, me kehutaan. Lapsi yleensä tuo piirustuksen äidille ihan vaan siksi että haluaa näyttää sitä, on tyytyväinen siihen mitä on tehnyt, haluaa ilahduttaa, näyttää että on ollut ikävä tms. Mutta kun äiti muutaman kerran kehuu miten hieno tai taitava piirustus se on niin oppiihan lapsi mitä häneltä odotetaan ja alkaa kiikuttaa niitä "eikös olekin hieno"-kommentilla. Siksi musta on hyvä opetella huomaamaan vaikka vaan kuvailemalla. Kuulostaa ihan erilaiselta sanoa "sun talossa on ovi ja savupiippukin" kuin vaan se "onpas hieno". Ja kun niitäkin kertoja voi olla ettei se piirustus lapsen mielestä nyt niin erityisen hieno olekaan, on vaikka yrittänyt piirtää jotain mikä ei ihan onnistunut. Sekin jää kuulematta jos heti säntää vaan kehumaan. (k14/2)

Aika usein aikuisen kehut lapselle ikäänkuin vahvistaa sellasta hierarkiaa. Aikuinen nostaa itsensä lapsen yläpuolelle. Englanniksi on sana condescending, mikäköhän se olis suomeks? Patronising on vähän samaa sarjaa. Siis jos vaikka minä saan hyvän numeron matematiikasta (suoritan aikuislukiota hoitovapaan ohella) ja matematiikan nero tokaisisi minulle, että olipa hieno saavutus! Niin kyllä mulle tulis vähän sellanen hassu olo, sellanen lapsenomainen... Että juu on varmaan todella hienoa tuollasen mielestä mun lukion kolmoskurssin suorittaminen, heh. Yhtä vaikeeta ku $1 + 1$ tuon tasoiselle. Ja samoin ajattelisin, että jos lasta kovasti kehuu sellasista aika pienistä asioista, niin eikö lapsellekin voi tulla samanlainen olo? Hämärästi muistan itse sellaisen olon. Olen juuri töhertänyt jotain tai tehnyt jotain mikä aikuisen silmissä on tietenkin helppo asia, ja saan siitä kehuja. Minulle tulee sellainen olo, että mitä nuo nyt yrittää... En siis pitänyt saavutusta itseni kannalta vähäisenä, **mutta** tuntui hassulta saada siitä kehuja sellaisilta joille se olisi ollut todella helppo nakki. (k14/6, alleviivaus ja lihavointi alkuperäisiä)

Valtavirtakulttuuriin konstruoitu negatiivinen lapsikuva ei siis ole pelkkää tyyliä käytöstä lasta kohtaan, vaan se myös käytännössä muokkaa lapsia ja rakentaa hierarkioita. Tällöin hyvääkään tarkoittavat eleet eivät ole riittäviä, vaan ne voivat jopa toimia tarkoitustaan vastaan; ainoa keino on ajatella lapsia kokonaan uudesta lähtökohdasta, ja tähän vaistovanhempien oma ihmisluonnon konstruktio tarjoaa nähdäkseni vaihtoehdon. Vastaavasti diskurssien todellisuutta muokkaavaan ulottuvuuteen viitataan nähdäkseni myös ”kurjuuseetoksen” ja työn vastenmielisyyden osalta, kun vaistovanhemmat toisaalta kieltäytyvät kärsijän osastaan ja toisaalta myös korostavat esimerkin vaikutusta kototöissä:

Jotenkin kun itselle on ihan itsestäänselvyys se, että ensinnäkin KUNNIOITAN puolisoani ja lastani niin paljon, että näen heidät hyvinä ja puhun heistä hyvää enkä suinkaan mollaa heitä selän takana jokaiselle vastaantulijalle. Toiseksi oma mieleni pysyy parempana, kun ajattelen asioista positiivisesti ja levitän positiivisuutta ympäristööni. (k17/10)

Sitten ihmetellään miksi vanhempi lapsi, teini-ikäinen ja myöhemmin uusavuton nuori aikuinen vihaa kaikkia kotitöitä. Varmaan siksi, että vanhemmat ovat näyttäneet esimerkkiä! (k18/13)

4 VASTAKULTTUURINEN ÄITIYS

Kulttuurikritiikin kautta vaistovanhemmat itse identifioituvat konstruoimansa valtavirtakulttuurin vastavoimaksi. Tulkitsenkin vaistovanhemmuuden vastakulttuuriksi Ken Goffmanin (2004) tekemän vastakulttuurin määritelmän mukaan. Hänen mukaansa vastakulttuuri sisältää aina seuraavat kolme ulottuvuutta:

- Vastakulttuuri asettaa etusijalle individualismin sosiaalisten konventioiden ja hallinnollisten rajoitteiden kustannuksella.
- Vastakulttuuri haastaa autoritaarisuuden sekä ilmeisissä että piilevissä muodoissa.
- Vastakulttuurit tukevat yksilöllistä ja sosiaalista muutosta. (mts., 29.)

Lisäksi Goffman luettelee vielä viisi muuta ulottuvuutta, jotka ovat vastakulttuureissa yleisiä, mutta eivät välttämättömiä:

- Läpimurrot ja radikaalit innovaatiot taiteessa, tieteessä, henkisyudessa, filosofiassa ja elämäntavassa.
- Monimuotoisuus.
- Avoin kommunikaatio ja syvälinen ihmisten välinen vuorovaikutus. Myös anteliaisuus ja demokraattinen välineiden jakaminen.
- Valtavirtakulttuurin tai samanaikaisten alakulttuurien taholta tuleva vaino.
- Karkottamien tai pois pudottautuminen. (mts., 33.)

Tässä määrittelyssä vastakulttuuri samaistetaankin enemmän vapaa-ajatteluun kuin sosiaaliseen liikehdintään; hallitsevassa asemassa ovat individualismi ja auktoriteettien kyseenalaistaminen, kun taas suhde muutokseen on ymmärrettävissä abstraktimmin ennen kaikkea jatkuvan muutoksen hyväksymisenä. (mts., 32.) Vastakulttuurisessa äitiydessä muutosta voikin ajatella ajettavan ennen kaikkea pitkällä aikavälillä ja alkaen arkisista valinnoista. Tarkastelen seuraavissa luvuissa vielä vaistovanhemmuuden ideologiaa Goffmanin luonnehtiman vapaa-ajattelun pohjalta sekä foorumilla tapahtuvaa vuorovaikutusta vaistovanhempien omaa identifikaatiota silmällä pitäen.

4.1 Individualistiset kasvatusihanteet

Kaiken perhekeskeisyyden jälkeen individualismi vaistovanhemmuuteen liitettynä saattaa kuulostaa yllättävältä. Goffmanin tarkoittama vastakulttuurinen individualismi ei kuitenkaan tarkoita itsekeskeisyyttä, vaan jaettua individualismia, jossa jokaisella on oikeus toteuttaa ja ilmaista itseään vapaasti. Kyse on syvästä itsensä etsimisestä ja oman

todellisen tahdon löytämisestä, mikä ei ole sama asia kuin yksinkertaisesti tehdä mitä milloinkin sattuu päähän pälkähtämään. (Goffman 2004, 30.) Tämä muistuttaa paljon vaistovanhempien suosittamaa itsetutkiskelua, jossa jokainen perhe ja yksilö voi löytää vaiston itsestään, mutta vasta syvän pohdinnan ja kulttuuristen tapojen kyseenalaistamisen jälkeen (luku 2.2.2). Tällöin vanhemmuuden ohjenuoraksi tulevat perheenjäsenten välinen läheisyys ja kunnioitus, ja esimerkiksi aggressiiviset taipumukset voidaan suoraan sulkea vaiston ulkopuolelle (luku 2.2.3). Tämän vuoksi lapset vaistovanhemmuusperheissä – aivan kuten ihmiset yleisemmin vastakulttuureissa – saavat toteuttaa itseään ja ilmaista individualismiaan vaikkapa syömällä hiekkaa tai valitsemalla itse kampauksensa. Yhteinen piste tälle vapaudelle niin vastakulttuureissa kuin vaistovanhemmuudessaakin laitetaan siihen, missä vapaus loukkaa jonkun toisen vapautta:

Vastakulttuurinen ajattelu kieltää vain sellaiset individualismin ilmaukset, jotka selkeästi alistavat toisia. (Goffman, 2004, 30)

[P]itä muistaa että jokaisen ihmisen vapaus ulottuu vain siihen asti kun se alkaa loukata jonkun muun vapautta. (k10/37)

Vaistovanhempien ideologiassa ihmisluonto on myös lapsen kykyä tietää oma parhaansa, minkä vuoksi turha rajoittamista pyritään välttämään. Ulkoa tuleva rajoittaminen voi viedä lasta kauemmaksi todellisesta tahdostaan: ”[l]apsi yrittää saada jonkunlaista valtaa pistämällä vastaan mitä ihmeellisimmissä asioissa, koska muissa hänen valtansa on viety” (k10/7). Toiset vaistovanhemmat kuvaavatkin kasvatustyyliään *vapaan kasvatuksen* käsitteellä (k10/12; k10/37).

Vastakulttuurisen vanhemmuustyylin sisällä katsotaan karsaasti myös lapsenkasvatusohjeita, jotka antavat ymmärtää samojen metodien toimivan jokaisen lapsen kohdalla. Individualismia tukeva kasvatustyyli puolestaan lähtee jokaisen lapsen yksilöllisistä tarpeista:

Mä olen ajatellut vaistovanhemmuuden niin, ettei se ole mikään materialistinen termi, joka kykenee antamaan vastaukset kaikkeen joltain tiettyä toimintamallia seuraamalla. Tarkoitan tällä sitä, että nykyään lastenkasvatuksen suositukset lähtee siitä olettamasta, että kaikki lapset ovat samanlaisia, esim. että kaikkien lapsien kehityksen tulee toteutua jonkun tietyn, ennalta määritellyn raamin mukaisesti, vaikka totuus on se, että jokainen lapsi on yksilö. Sitten jos lapsen kehitys ei kuljekaakaan niiden tiettyjen raamien sisällä, luokitellaan lapsi jotenkin erityislapseksi.

--

Isompien lasten kanssa asetumme sen lapsen tasolle miettimään millaisessa elämänvaiheessa hän on, millainen hän on persoonaltaan ja mitä HÄN erityisesti tarvitsee kasvaakseen tasapainoiseksi aikuiseksi, heittäen samalla romukoppaan kaikenlaiset tasapäistävät lastenkasvatusohjeet. (k3/25)

4.2 Auktoriteetteja vastaan

Tiukasti individualismiin liittyvänä vastakulttuurin piirteenä Goffman pitää tärkeänä myös autoritaarisuuden vastustamista. Tämä koskee sekä ilmeisiä auktoriteetteja, kuten valtiota tai uskontoa, että – vielä useammin – piileviä auktoriteetteja, kuten laajasti hyväksytyjä uskomuksia ja tapoja. Näitä auktoriteetteja ei kuitenkaan ole tarkoitus korvata uusilla, vaan vastakulttuurien tavoitteena on ihmisten alati kasvava vapaus. (Goffman 2004, 31.) Vaistovanhempien pyrkimys kyseenalaistaa ulkoiset auktoriteetit, kuten äitiyden instituution toimijat, lienee tullut jo esille. Vastustamisena voidaan pitää kiistelyä neuvolahenkilökunnan kanssa mutta yhtä hyvin myös silkkaa välinpitämättömyyttä auktoriteettina esiintyviä tahoja kohtaan. ”Toisesta korvasta sisään ja toisesta ulos” onkin usein toistettu neuvo epämieluisia neuvoja ja kommentteja kohtaan (esim. k16/2). Seuraavissa luvuissa käsittelen kuitenkin tarkemmin sitä, kuinka aineistossani toisaalta pyritään välttämään vastakulttuurin sisäisten auktoriteettien muodostumista, mutta toisaalta myös sitä, kuinka joitakin rajanvetoja joudutaan silti tekemään.

4.2.1 Sisäisten auktoriteettien vastustaminen

Jos haluaa lapselle opettaa että hänen tarpeillaan on merkitystä niin tärkeintä on näyttää esimerkkiä ja kuunnella myös omia tarpeitaan. (k3/22)

Viimeistään lapsen etu siis toimii perusteena myös vaistovanhemmuusfoorumien äitien omalle individualismille. Myöskään vaistovanhemmuuden konventioita ei siis voida pitää suoranaيسina auktoriteetteina ja pelkästään toimia niiden mukaan, vaan tärkeintä on ”olla itselleen uskollinen ja tehdä niin kuin oma sydän sanoo” (k3/14). Yhdellä tavalla tätä havainnollistetaan monimuotoisina ratkaisuin vaistovanhempien kertomuksissa käytännön elämästään (luku 2.4). Vaistovanhemmuuden monimuotoisuus näkyy myös siinä, että esimerkiksi yövaikeuksista kärsineet äidit

saavat rauhassa keskustella yövieroituksesta ja unikoulusta, vaikka se periaatteessa onkin BLW:n ajatusta vastaan ja lähellä esimerkiksi Searsien (2001, 123) varoittamaa vauvakoulutusta. Oman ratkaisunsa tehnyt äiti voi myös todeta yöimetyksen olleen jopa syynä univaikeuksiin, eivätkä muut keskustelijat pidä asianaan kommentoida näkemystä (k7/13).

Piilevämmäksi auktoriteetiksi vaistovanhemmuuden kaltaisessa kasvatustyyliässä konstruoidaan taas tapa mainostaa käytäntöjä ja vaieta niiden mahdollisesta epäonnistumisesta. Tämä taas johtaa helposti huonommuudentunteisiin silloin, kun kaikki ei sujukaan niin kuin on mainostettu. Vaikenemista ei kuitenkaan tahdota vaistovanhemmuusfoorumilla jatkaa, vaan aihe otetaan puheeksi puheeksi:

Minusta vaistovanhemmuuteen ja siihen liittyviin asioihin on liitetty kamalasti hypetystä ja myös paineiden luomista. Esimerkkeinä vaikkapa jostain lukemani juttu vvv:stä, jossa eskimoäiti ihmetteli, miten kukaan voi olla niin tyhmä, ettei ymmärrä lapsensa vessahätäviestejä. Kivasti sanottu. Tai nämä legendat siitä, miten perhepedissä vauvat nukkuvat rauhassa ja heräävät harvoin. Tai että jos vauvan viesteihin vastataan nopeasti, vauva on pelkkää päivänpaistetta ja perhosia 24/7. Sama juttu kantamisesta: kannettu vauva on onnellinen, tyytyväinen ja rauhallinen. Tai se aloituksessa mainittu esimerkki siitä, miten vauva liinassa voi tehdä mitä vain, vaikka käydä ravintolassa. Ja oikeastaan, jutuissa ei tietenkään suoraan sanota kirjaimellisesti välttämättä kuten kirjoitin yllä, ja silti lukijalle jää lopussa se mielikuva, että se juuri oli kirjoituksen viesti. (k5/6)

Joskus vaan häiritsee, että siihen, mitä sanotaan vaistovanhemmuudeksi liittyy myös paljon piilotettua suorittamista (k3/17)

Vastaavasti auktoriteetin asemaan ei päästetä myöskään foorumin keskusteluissa yleisesti hyväksytyjä kasvatusajatteliijoita, vaan myös heidän kirjoituksiaan voidaan ottaa esille kriittisessä valossa. Esimerkiksi seuraavassa aloituksessa, jossa siis viitataan Alfie Kohnin teokseen *Unconditional Parenting* (2005), kirjoittaja saa aikaan keskustelun, jossa aihetta käsitellään usealta kannalta:

Heti alkuun täytyy tosiaan sanoa, että kiinnostuin kovasti ajatuksena tuosta Kohnin kirjasta, mutta en tietenkään vielä ole sitä käsiini saanut. Tärkeitä ajatuksia, mutta ajattelin mielenkiinnosta herättää keskustelua tuosta kehumisesta ja kannustamisesta, joita tietyllä tavalla kehoitetaan varomaan.

--

En oikein osaa itse ymmärtää, miksi tällaista kehumista pitäisi erikseen "varoa" (k14/1)

Goffmanin mukaan vastakulttuurien sisäinen monimuotoisuus johtuukin juuri individualismista ja on täten yksi tärkeä lähes kaikille vastakulttuureille yhteinen piirre. Kovin yhtenäisen oloinen vastakulttuuri on hänen mukaansa joko joutunut popularisoinnin kohteeksi tai on alun perinkin ollut pelkkä alakulttuuri. Vastakulttuurinen monimuotoisuus ja konventioita karttava individualismi voi toisinaan olla jopa niin pitkälle vietyä, että vastakulttuurin edustajat kieltävät kuuluvansa mihinkään ryhmään – edes vastakulttuuriin. (Goffman 2004, 34.) Myöskään vaistovanhemmuusfoorumilla ei ole aivan tavatonta törmätä sellaisiin aktiivisiinkin keskustelijoihin, jotka pitävät näkökulmaansa ulkopuolisena:

[E]n missään nimessä sanoisi itseäni vaistovanhemmaksi tai miksiäkään muuksi kuin vanhemmaksi yleensä 😊. (k3/8)

4.2.2 Sittenkin sisäistä hegemoniaa?

Vaistovanhemmuusfoorumin keskusteleva ja salliva ilmapiiri saattaa turhauttaa jopa äidit itsensä:

[M]itä mieltä on vaistovanhemmuuskeskustelussa, jos edes päätermille ei anneta jotakuinkin selkeää määritelmää? Eikö voitaisi ajatella, että vaikka emme arvottaisi toistemme valintoja ja tapoja toimia, jotkin niistä kuitenkin kuuluvat selkeästi jonkin muun "vanhemmuustyylin" piiriin kuin vaistovanhemmuuden (esim. autoritatiivisen kasvatuksen), josta täällä on ensisijaisesti tarkoitus keskustella? (k3/16, sulkeet alkuperäiset)

Kommentti on paikallaan muistuttamaan edes jonkinlaisten määrittelyjen välttämättömyydestä, jotta keskustelu ylipäänsä olisi mielekästä. Vaistovanhemmuusfoorumilla nämä määrittelyt syntyvät ehkä ennemminkin keskustelujen painopisteissä kuin yksittäisissä väitteissä. Nämä ”painopisteet” ovat tietenkin tulkinnanvarainen asia, joten tätä lukua voineekin pitää myös omana yrityksenäni perustella keskusteluista tekemiäni tulkintoja.

Selkeimmin kysymys siitä, mitä kautta vaistovanhemmuus tulee määritellyksi, aukeaa uhmaikää koskevassa keskustelussa, jossa äidit innostuvat vaihtamaan näkemyksiään harvinaisen tiukkaan sävyyn. Periaatteessa keskustelijat ovat samaa mieltä siitä, että turha vastuun riistäminen lapselta on syynä uhmaksi kutsuttuun ilmiöön, mutta eräs keskustelija ottaa lisäksi jo alussa esille myös toisenlaisen näkemyksen:

Oma mielipiteeni on, että osaksi "uhma" on myös vanhempien kokeilua. Lapsi kokeilee pitävätkö vanhempien asettamat rajat eli voiko heihin luottaa. Voiko lapsi turvallisesti näyttää kaikkia tunteitaan? (k10/3)

Tämä ei kuitenkaan ole enää kaikkien mielestä vaistovanhemmuutta:

Tuo "vanhempien kokeilu" tai "rajojen" on pitkälti sitä mitä valtavirtajutuissa aiheesta kirjoitetaan (k10/10)

Keskustelu kääntyy yksittäisiin asioihin, mm. nukkumaanmenoon, syömiseen ja pukeutumiseen, joiden kohdalla osa keskustelijoista kokee tarpeelliseksi päättää asioita lapsen puolesta. Toiset taas luottavat yrityksen ja erehdyksen opettavan lasta näissäkin asioissa parhaiten. Eron esitetään ulottuvan myös pikkuseikkoja syvemmälle: toiset kokevat lapsen tarvitsevan ulkoa asetettuja rajoja kasvunsa ja kehityksensä tueksi, kun taas toisten mielestä jokaisen tulee määritellä vain itseään koskevat rajat, joita muiden tulee kunnioittaa.

Keskustelua käydään esimerkiksi kirjojen ja kirjoittajien kautta:

Minä en tiedä liittyykö tämä nyt ollenkaan enää vaistovanhemmuuteen, mutta luin Keijo Tahkokallion kirjoittaman kirjan "Kotipesän lämpöä etsimässä". Kolahti itselleni aika lujaa. Siinä puhuttiin juuri siitä, miten vanhemman tulee ottaa vastuu lapsen elämän kurjasta, eikä sysätä vastuuta lapselle. (k10/6)

Mainittu psykologi ei kuitenkaan edusta ajattelussaan sitä, mitä vaistovanhemmat pitävät tärkeänä. Hänen annetaan puhua itse puolestaan:

Keijo Tahkokallio kommentoi Iltalehden viikonloppuliitteessä pitkää imetystä seuraavanlaisesti:

"Äidinmaito on kiistatta vauvalle hyvää ravintoa, mutta voidaan kysyä, kuinka pitkään se on ylivertaista muihin ravintolähteisiin verrattuna. Ei se vuoden kuluttua synnytyksestä samanarvoista ole kuin ensi viikkoina. Ei ole tutkimuksia, joiden perusteella voitaisiin sanoa, milloin imetys on hyvä lopettaa. Nykyään on vallalla periaate, että imetys voi jatkua niin pitkään kuin se sekä äidistä että vauvasta mukavalta tuntuu. Itse olisin kuitenkin kriittisempi. En esimerkiksi ilahtuisi, jos saisin aikuisena kuulla, että vielä nelivuotiaana lutskuttelin äitini tisiä. Jokin kohtuus tolkuttomuudessakin kannattaa pitää. Erittäin pitkän imetyksen henkiset ja fyysiset hyödyt ovat vähintään kyseenalaisia. Alkuun äidinmaito on edullista, mutta jollei se riitä, toiseksi parasta on vastike. Ero ei ole kovin suuri. Annamme joka tapauksessa vauvalle parasta mahdollista."

En saanut tästä kovinkaan lapsentahtista saatikka edes lapsimyönteistä kuvaa Tahkokalliosta. (k10/12, korostus alkuperäinen)

Käy selväksi, ettei Keijo Tahkokallio kelpaa vaistovanhempien neuvojaksi. Foorumilla muutenkin esillä olevat teokset ajatuksineen eivät sitä vastoin saa vastustusta osakseen tässä keskustelussa:

Continuum Concept sai minut kunnolla ymmärtämään miten tällainen "vapaa kasvatus" voi toimia. Yequana-yhteisössä ei sallittu esim väkivaltaa tai lapsilta aikuisten pompottelua. Se vain tuotiin esiin eri tavalla, kun mitä on ollut jonkun aikaa tapana suomessa. (k10/12)

Mutta Kohn kirjoitti musta varsin osuvasti siitä, että aikuisen tulisi miettiä vielä uudemman kerran ennen kuin sanoo ei jostain asiasta. (k10/14)

Lisäksi asioita perustellaan molemmin puolin vielä logiikalla ja kokemuksella. Rajoja korostava linja osoittautuu ristiriitaiseksi läheisyyden logiikan kanssa:

[M]utta jos minä en päättäisi koska meillä esim. syödään tai mennään nukkumaan, lapsi ei malttaisi mikäli vastuu päätöksistä jäisi hänelle, ja lopputulos on huutava lapsi jolle ei mikään kelpaa. Nälkäisenä nukkumaan. Tai mitä hän haluaisi syödä. Vastaus olisi ksylitolpastilleja 😊 On siitäkin huudot kuultu, kun ruoka ei kelpaisi vaikka nälkä selvästi on, mutta käsi osoittaa kaapin suuntaan jossa niitä pastilleja pidetään. Toinen esimerkki on ulkoilu, kun lapsi ei haluaisi hanskoja käsiinsä. Niitä on nyt pitkin syksyä huudon kera väkipakolla laitettu, ettei kädet paleltuisi. --

Lapsi suuttuu, koska ei saa mitä haluaa. Minun tehtäväni vanhempana on joskus olla ikävä (lapsen mielestä) ja tehdä päätöksiä lapsen puolesta. Päivittäin. Huuto siitä seuraa joka kerta, raivarit aika usein. (k10/11)

Kohnko se oli joka sai minut ajattelemaan, että mitä on pahinta, mitä voisi tapahtua jos jätän kieltämättä, jos en puutukaan? Mietin noita lapasia viileällä ilmalla. Jos ulkona säät ovat n 5 plus asteen kelit, niin mitä on pahinta, mitä voi käydä, jos lapsi ei suostu pitämään rukkasia käsissään...? Hänelle tulee kylmä? Siitä vähän mielipahaa?--

Oliko se myös Kohn, joka mainitsi asioiden todellisista seuraamuksista? Miten lapsi oppii maailmasta, jos ei saa nähdä niitä todellisia seuraamuksia? Jos tyttö valvoo liikaa, niin hänelle tulee epämiellyttävä, yliväsynyt olo. Hän ei tee sitä kovinkaan usein vapaaehtoisesti, jostain kumman syystä. Jos taas valvomisen seuraamus olisi se, että minä yksinkertaisesti laitan hänet sänkyyn, niin mitä hän siitä oppii? --

Pitkän horisemisen jälkeen... Mun mietinnän ydin on edelleenkin vähän tällanen: Miksi lapsi ei missään nimessä voi tai saa kestää omien valintojensa seurauksia, mutta hänen oletetaan ymmärtävän äidin/isän hyväntahtoisuuden ja oikeat motiivit heidän välisessä konfliktitilanteessa? Miten se kypsytön pieni poikanen ymmärtää, että nyt ku äiti vie mua väkisin sänkyyn, niin se tarkoittaa vaa hyvää? (k10/19)

Keskustelu johtaa lopulta siihen, että rajoja eniten korostanut äiti päättää vetäytyä, ja vastapuolikin lieventää linjaansa:

En jatka tätä keskustelua sen enempää osaltani, mielipiteeni tullut varmaan selväksi kaikille, ja se ei ilmeisesti ole vaistovanhemmuutta jota tällä foorumilla käsitellään. Kiitos kuitenkin avartavasta keskustelusta 😊 (k10/21)

Eihän sitä taida mitään tiettyä määritelmää olla mikä on vaistovanhemmuutta, kun eihän se silloin olisi vaistovanhemmuutta, jos toimisi jonkun tietyn listan pohjalta 😊 Jokainen toki toimii niinkuin itse sydämessään parhaaksi näkee 😊 On varmasti paljon "vaistovanhempia", joille Kohnin ym. ajatukset on varsin vieraita. Ja kommentoi toki, jos tulee jotain mieleen. En mä ainakaan tarkoita kirjoittaa sillä että mä olisin jotenkin enemmän oikeassa kuin joku toinen, mä vaan kirjoitan asioita, joita mulla tulee ko. asioista mieleen. Musta tuntuu että näissä keskusteluissa hankaluutta tekee sekin, että kukin käsittää termit ym. omalla tavallaan. Esim. "kontrolli" saattaa eri ihmisten ajatuksissa näyttäytyä kovinkin erilaisena. (k10/22)

Tämän jälkeen keskustelua käydään taas sovittlevampaan sävyyn. Merkillepantavaa kuitenkin on, että pitkä keskustelu päättyy äitien positiivisiin kokemuksiin siitä, että ovat antaneet lastensa toimia vapaasti. Katson ”vapaan kasvatuksen” jossakin määrin jyränneen tässä keskustelussa rajoja korostavan linjan, vaikka molempia mielipiteitä esiintyy viimeiselle sivulle saakka. Keskustelijoiden mainitsemat lähteet ja heidän käyttämänsä ajatusrakennelmat paljastavat mielipiteen yhteneväisyyden tai epäyhteneväisyyden vaistovanhemmuuden muun ajatusmaailman kanssa. Hienoinen hegemoninen asema onkin nähdäkseni sellaisilla ajatusrakennelmilla, jotka parhaiten kulkevat linjassa konstruoidun läheisyyden logiikan kanssa, sekä noudattavat foorumilla yhteisesti hyväksytyjä tieteellisyyden diskurssin näkökulmia.

4.3 Kommunikaatio vastakulttuuri-identiteetin muodostuksessa

Goffmanin (2004, 34–35) mukaan avoin kommunikaatio on tärkeässä asemassa vastakulttuurisen yhteisön muodostumisessa. Paitsi vastakulttuurin toimimisen kannalta, vuorovaikutusta voi tarkastella myös kulttuuri-identiteetin rakentamisena. Fairclough puhuu identiteetin muodostuksen yhteydessä mm. tekstin dialogisuudesta, jonka kautta voidaan rakentaa sekä samankaltaisuutta että eroa toisiin teksteihin nähden. Dialogisuutta voi tutkia huomioimalla sen, millaisten äänien annetaan missäkin laajuudessa tulla tekstissä esille. Tällöin suorat lainaukset toimivat avoimuuden ja

dialogisuuden merkitsijöinä, kun taas ylimalkaiset oletukset kertovat vähäisestä dialogisuudesta. (Fairclough 2003, 61, 162.) Tässä mielessä vaistovanhempien keskinäinen avoin kommunikaatio rakentaa dialogisuutta foorumin keskustelijoiden välille, jolloin monenlaiset näkemykset voivat päästä esille. Luvussa 4.2.2 esitetty valtavirtakulttuuriseksi mielletty näkemys saa kuitenkin osakseen myös voimakasta vastustusta. Valtavirtakulttuuri suljetaankin usein keskustelujen ulkopuoleksi, jolloin sen oma ääni kuuluu vain valikoidusti tai vaistovanhempien omien yleisluontoisten arvioiden kautta. Poissulkeminen ei silti nähdäkseni ole totaalista, vaan toisinaan valtavirtakulttuuria pyritään myös ymmärtämään ja sen kautta pohditaan myös sitä, mikä vaistovanhempien omassa ideologiassa on olennaisinta.

4.3.1 Solidaarista ajatustenvaihtoa

Goffman (2004, 34–35) tarkoittaa avoimella kommunikaatiolla vastakulttuurin muodostumisessa sekä intellektuaalista keskustelua että tunneperäisempää vuorovaikutusta. Uhmaikä-keskustelun erimielisyyksistä huolimatta vaistovanhemmusfoorumille antaa leimansa mielestäni harvinaisenkin vapaa ilmapiiri. Vaistovanhemmusfoorumilla avoimen keskustelun ilmapiiriä voisi ensinnäkin sanoa rakennettavan keskustelijoiden keskinäisten solidaarisuuden ilmausten kautta: pelin henkeen ikään kuin kuuluu runsas hymiöiden käyttö ja omien sanomisten lieventäminen ”En tiedä, onko tämä nyt vain jotenkin minun omituisuuttani” (k7/20) tai ” Toki tilanne voi muuttua vaikka huomenna ja sitten tuun iloisesti perumaan kaikki nämä sanani. 😊” (k10/1) -tyyppisillä lausahduksilla.

Yleisesti ottaen vaistovanhemmat siis kantavat ehkä internet-foorumille epätyypillisenkin paljon vastuuta keskusteluilmapiirin mukavuudesta, mikä ei kuitenkaan tylsistytä keskustelua pelkäksi myötäilyksi. Luvussa 4.2.1 esittelinkin jo foorumilaisten taipumusta kyseenalaistaa myös sellaisia seikkoja, joiden esitetään jo tavallaan kuuluvan vaistovanhemmukseen. Nähdäkseni solidaarinen ilmapiiri mahdollistaakin keskustelijoiden oman mielipiteen esille tulon hienovaraisemmin ja kenenkään siitä loukkaantumatta. Esimerkiksi seuraava sivuhuomautus ei aloita väittelyä aiheesta, vaikka kirjoittaja selkeästi kyseenalaistaakin vaipattomuudesta puhumisen tapoja:

En tiedä sitten, helpottaako vessahätäviestintä/vaipattomuus myöhempää kuivaksi oppimista, mutta ei se, että "laiskuuttaan" antaa lapsen tehdä tarpeensa vaippaan, tarkoita, että joskus myöhemmin olisi sitten kova opettaminen edessä. (k3/16)

Tunneperäisessä mielessä vuorovaikutuksen merkitys korostuu ainakin silloin, kun keskustelijat kertovat ymmärtämättömästä lähipiiristään. Ainakin osalle äideistä foorumi näyttää olevan helppo tapa löytää ymmärtävää seuraa ja tukea silloin, kun esimerkiksi fyysinen lähipiiri suhtautuu vastakulttuuriin kielteisesti:

Pakko vähän purkautua tänne, kun jäi harmittamaan eilinen vierailu tytön ukin (isäni) ja varamummin (isäni vaimo) luona. (k16/1)

Voi hyvänen aika, minä täällä olen oikeasti ihan tippa linssissä, kun kerrankin, KERRANKIN, saa lukea jostain toisten äitien ajattelevan juuri niinkuin itse! (k17/17)

Intellektuaalisesta vuorovaikutuksesta ja teoreettisemmasta vaistovanhemmuuskeskustelusta uskon antaneeni paljon esimerkkejä jo pitkin tutkielmaa. Foorumin tietolaarissa, josta toisinaan ohjataan linkillä myös Kiintymysvanhemmuus ry:n nettisivujen referaatti-osioon, harrastetaan myös esimerkiksi kirjareferaatteja, jotta hankalasti saatavilla olevien lähdeosteiden ja vaikkapa englanninkielisen kirjallisuuden anti saataisiin kaikkien keskustelijoiden ulottuville. Vaistovanhemmat myös puhuvat omasta elämästään ja analysoivat esimerkiksi virheitään mielestäni toisinaan yllättävänkin avoimesti (luku 2.4.2). Intellektuaalista ja tunneperäistä vuorovaikutusta on tämän aiheen yhteydessä toisinaan hyvin hankalaa edes erottaa toisistaan, kun äitien kokemukset ja tuntemukset vaistovanhemmuuden käytännön elämästä ovat usein myös arvokasta tietoa aiheesta:

Olen lukenut äitien ihmettelyjä siitä, mitä he tekevät väärin, kun vauva ei viihdykään liinassa kuin tietyissä tilanteissa, tai kun vessahätämerkkejä ei ahkerasta tarkkailusta huolimatta löydy, tai kun vaistovanhemmuuden kaikkien taiteen sääntöjen mukaan hoidettu lapsi onkin hankala ja känisevä. Itsekin uutena äitinä olin synnytyksen jälkeisinä viikkoina hyvinkin masentunut siitä, että mikään ei tuntunut menevän niin, kuin kaikissa jutuissa hehkutettiin. Luulin tekeväni kaiken väärin ja tunsin itseni huonoksi. Mietin nyt, oliko vika vain minussa, olinko ymmärtänyt kirjoitukset väärin? Jos olinkin, niin ainakaan en ollut yksin ja todennäköisesti niissä kirjoituksissakin olisi silloin parantamisen varaa. (k5/6)

Ja miksikö kerron tämän teille? (Kirjoittaja on kokenut vessahätäviestinnän hankalaksi ja päättänyt luopua siitä.) Ehkä siksi, että jos joku eksyy tänne uutena ja hänelle on käynyt samoin, hän saisi tietää, ettei ole ihan ainoa maailmassa. (k3/12, sulkeet HR)

Ottaessani foorumin keskusteluilmapiirin puheeksi foorumin perustajan kanssa, hän viittaakin sekä vastakulttuurin että vaistovanhemmuuden henkeen – kuin myös keskustelijoiden sitoutuneisuuteen:

Kokemukseni lukuisilta muilta foorumeilta on vähän sellainen, että mitä enemmän ylläpitäjät ja valvojat kaiken maailman sääntöjä, suljettuja osioita jne. luo ja niistä nipottaa, sitä enemmän foorumilla on konflikteja. Minulla on täysi luottamus siihen, että vaistovanhemmuuden henki eli kunnioittaminen, pyrkimys ymmärrykseen ja toisten tarpeiden tunnistamiseen sekä lempeys kommunikaatiossa välittyy myös foorumikeskusteluissa aikuisten kesken. Emme ole kovin aktiivisesti foorumia mainostaneet, joten paras porukka ehkä onkin syntynyt juuri niin, että foorumia on pitänyt asiasta tehden etsiä eli kävijät ovat aidosti aiheesta kiinnostuneita. (sp)

4.3.2 Puhetta valtavirtakulttuurista

Valtavirtakulttuuri on siis vaistovanhempien keskusteluissaan luoma konstruktio tavoista ja asenteista, jotka ovat heidän mukaansa yleisiä, mutta poikkeavat vaistovanhemmuudesta. Tulkittaessa keskustelua vaistovanhemmuus-identiteetin kannalta valtavirtakulttuurin voisi sanoa olevan konstrukttiivinen ulkopuoli, pinta, jota vasten omaa itseä peilataan (ks. Hall 1999, 251). Käytetty ilmaus voi olla `suomalaiset`, `ihmiset` tai vain verbin passiivimuoto, mutta usein yhtä paljon kyse on käsittääkseni myös siitä, mistä vaistovanhemmat tahtovat itse sanoutua irti:

Työkaverini kertoi tutkimuksesta, joka oli tehty Suomessa ja jonka mukaan vanhemmat keskustelevat lastensa kanssa keskimäärin kolme minuuttia viikossa. Siis poislukien kaikki kommentit, tiuskimiset ja muut - keskustelua, jossa vaihdetaan kuulumisia ja ollaan kiinnostuneita toistensa asioista. Kolme minuuttia viikossa. Hiphei, sanon vaan. (k17/9)

Mutta siis tuli tuosta kauppareissusta mieleen, että ei kai ihmisillä AINA voi olla kauppareissulla niin kamala kiire, kun tuntuu että harvemmin näkee kaupassa pientä lasta kiertelemässä ja tutkimassa (aikuisen kanssa toki), vaan yleensä lapsi istuu kärryn istuimessa ja kaupan läpi kiidetään hirveää vauhtia. Toki ymmärrän että *joskus* voi olla kiire, mutta kun tuntuu että sitä ihmiset menee *aina* hirveällä tohinalla eteenpäin (k13/7)

Joo näitä riittää. Itsekin olen ollut monessa tilanteessa paikalla, jossa lapsi selittää omaa asiaansa, ja kun aikuiset eivät jaksu kuunnella aletaan puhua päälle. Tai ei alun alkaenkaan olla kiinnostuneita. Sitten ihmetellään miksi lapsi huutaa ja kiukuttelee kun ei muuten saa huomiota 😞 (k13/9)

Kaikkein huonoin esimerkki ja selkein ulkopuoli tuntuu olevan ”Amerikka”, joka toisaalta on kuitenkin myös monen vaistovanhemmuus-ajatuksen kotipaikka:

Mun tuntuma on että eniten kehumisesta varoittaa amerikkalaiset kirjoittajat, ja siinä kulttuurissa se tosiaan onkin paikallaan. Itse törmäsin siellä ainakin monesti tosi läpinäkyvään kehumisella manipulointiin siellä, siis juuri sellaiseen "kelpaat vain tuollaisena" -meininkiin. (k14/2)

Konstruktiivisena ulkopuolena valtavirtakulttuuri muodostuu kaikeksi siksi, mitä vaistovanhemmuus ei ole: kuva on kankea, yksioikoinen ja selkeästi huonompi vaihtoehto. Dialogisuuden puutteesta kertoo usein juuri viittausten ylimalkaisuus ja reilu yleistäminen. Ulkopuolelle konstruotuna valtavirtakulttuurin myös ilman muuta odotetaan suhtautuvan vaistovanhemmuuteen epäilevästi:

Terkkarit on kyllä jonkun verran vaihdelleet eri käynneillä, ihan mukavia sinällään ovat olleet, mutta kuitenkin joistain paistaa sellainen asenne, että heidän neuvomansa tapa toimia on ainoa oikea.

Pissatettu ollaan kyllä tyttöä parilla neuvolakäynnillä, kun on otettu vaatteet pois punnitusta varten, eikä terkkari sitä sen ihmeemmin kommentoinut. Puolen vuoden kieppeillä neuvolakäynnit oli 5kk ja 7kk iässä, edellisellä tais olla ohimennen jotain puhetta, että puolen vuoden maissa aloitetaan kiinteät, eikä niistä sen kummemmin juteltu, ei kumma kyllä ollut kiinteitä tuputtamassa. Seuraavalla kerralla kyseli miten on kiinteät sopineet. Olin neuvolakorttiin itse kirjoitellut kiinteiden aloittamisesta, että syö ruoan omatoimisesti sormiruokapaloina, ja puhuessa myös ohimennen jotain mainitsin ettei olla soseutettu, mutta se taisi mennä ihan ohi korvien. Ei varmaan rekisteröinyt mun sanomaani ollenkaan 😊 (k15/7)

Foorumilla on kuitenkin myös toisenlainen valtavirtakulttuuriin liittyvä puhumisen tapa, jossa se ei ole pelkkä ulkopuolelle rajattu peikko, vaan myös osa vaistovanhempien maailmaa. Tällöin keskustelijat tunnustavat itsekkin kuuluvansa kritisoimaansa kulttuuriin ja toisaalta pyrkivät myös ymmärtämään sitä:

Itse en ole vielä viiden lapsen ja yhdentoista vuoden aikana törmännyt sellaiseen tilanteeseen, jota ei olisi pystynyt hoitamaan lasta kunnioittaen ja ilman autoritääristä puuttumista tilanteisiin. Olen toki itsekkin siihen syyllistynyt, mutta olen myös tajunnut, että tilanteen olisi voinut hoitaa toisinkin. (k10/35)

[J]os joku eieiei -itkuraivari saa vanhemman raivon partaalle, niin eihän silloin kyse ole lapsen "uhmaikästä", vaan lapsen tunteista, ja aikuisen kyvyttömyydestä ottaa niitä vastaan, mikä tietysti onkin tosi vaikeaa. (k10/5)

Valtavirtaisiksi miellettyillä tavoilla ja ajatuksilla on paikkansa foorumilla myös keskustelun herättäjinä:

Joskus tuntuu että olen vähän outolintu tässä maailmassa. Normivanhempiin verrattuna olen täyshörhö, mutta "hörhö"piireissä (en tarkoita tätä mitenkään loukkaavana, en vain keksi parempaakaan termiä) tuntuu välillä että olen höveli, kylmä vanhempi.

--

Ehkä tällä kirjoituksella kokeilen vähän kepillä jäätä. Saako täällä olla tällainen täysin suvaitsevainen, niin että tekee vaistovanhemmuuttakin vain riittävästi? (k3/1)

Tästä keskustelusta tuleekin pitkä, eikä tuloksena nähdäkseni ole vaistovanhemmuuden rajaaminen ulkopuoleen ja sisäpuoleen, vaan eräänlaisen keskuksen paljastaminen. Tällöin vaistovanhemmuutta ja valtavirtakulttuurista vanhemmuutta ei voi rajata selkeästi esimerkiksi käytäntöjen kautta, vaan kyse on tunteesta ja asenteesta – sekä kompromissien välttämättömyydestä:

Olen aika varovainen esittämään "sääntöjä", joiden mukaan jonkun toisen pitäisi elämänsä järjestää. (k3/3)

Mutta mitä yritän sanoa, niin kaiketi vaistovanhemmuuden perimmäinen idea on mielestäni – se että lapsen tarpeita kuunnellaan ja herkistytään lapselle. Vaistovanhemmuus on aina lapsen ja vanhemman välinen asia, sitä ei voi kukaan ulkopuolinen voi määritellä milloin lapsen tarpeita kuunnellaan ja milloin ei. (k3/22)

Nykykulttuurissa on pitkälti mahdotonta toteuttaa täysin luonnonmukaista kasvatusta ja silloin pitää tehdä kompromisseja. Itselleni olen määritellyt siis vaistovanhemmuuden luonnonmukaiseksi vanhemmuudeksi ja kasvatukseksi ja kiintymysvanhemmuuden erittäin hyväksi kompromissiksi silloin, kun kompromissi on välttämätön. (k3/20)

Tällaisen määritelmän kautta vaistovanhemmuus näyttäytyy eräänlaisena ihanteena, josta poikkeaminen on toisinaan kuitenkin välttämätöntä. Näin valtavirtakulttuurisetkaan tavat eivät rajaudu ulkopuolelle, vaan myös ne voivat olla lähellä vaistovanhemmuutta ja vakavasti otettavia vaihtoehtoja. Tässä keskustelussa valtavirtakulttuuri tarjoaakin vaistovanhemmille pinnan, joka ei muodostu rajaksi, vaan auttaa pohtimaan myös keskustelijoiden omaa ideologiaa. (Käytänkin tämän keskustelun antia mm. luvussa 2.2, jossa etsin vaiston ja ihmisen luonnon määritelmää.)

4.4 Muutos

Goffmanin esittämänä vastakulttuurin suhde muutokseen voi olla hyvin abstrakti: se ei ole välttämättä muutoksen aktiivista ajamista, vaan pikemminkin jatkuvan liikkeen

hyväksymistä. Tällöin harvoja asioita hyväksytään arvoiksi sellaisenaan, vaan vastakulttuurissa ollaan helposti valmiita hylkäämään ja haastamaan ennen hyvältä vaikuttaneita asioita, jos ne uudessa valossa näyttävätkin olevan esteenä alati kasvavan vapauden tavoittelussa. (Goffman 2004, 32.) Vaistovanhemmuuden suhdetta muutokseen voi tarkastella sekä yhteiskunnallisella että vaistovanhempien henkilökohtaisella tasolla.

Ensinnäkin vaistovanhemmat löytävät valtavirtakulttuurisesta lastenhoidosta paljon muutoksen varaa: Vaistovanhempien suosimat käytännöt, kuten perhepeti, sormiruokailu, kantaminen ja vessahätäviestintä tukevat heidän mukaansa lapsen luonnollista kasvua ja autonomiaa paremmin kuin yksin nukuttaminen, soseiden syöttäminen ja täysvaipatus. Myös valtavirtakulttuurinen suhtautuminen lapsen muuhun kasvatukseen näyttää painottavan liikaa aikuisen aktiivista roolia sen sijaan että antaisi tilaa ja luottaisi lapsen luontaiseen haluun ja kykyyn kasvaa omassa tahdissaan. Näitä asioita vaistovanhemmat pyrkivät korjaamaan omalla kohdallaan kyseenalaistamalla totuttuja lastenhoitoon ja kasvatukseen liittyviä käytäntöjä ja asenteita sekä toimimalla luonnollisemmalla tuntuvan vaihtoehdon mukaan. Tämä siitä huolimatta, että oma lähipiiri ja lastenhoidon asiantuntijatkaan eivät asiaa aina oikein ymmärtäisi.

Astetta suurempaa valmiutta muutokseen vaistovanhemmat osoittavat puhumalla avoimesti myös ongelmista, joita ovat näiden omien käytäntöjensä kohdalla huomanneet ja ottamalla myös valtavirtakulttuuriset käytännöt kysymykseen silloin, kun ne palvelevat vaistovanhemmuuden henkeä paremmin. Käytäntöjen muuttaminen ei siis ole vaistovanhemmuuden perimmäinen tavoite, vaan vain väline parempaan yhteisymmärrykseen lapsen kanssa. Vaistovanhemmat korostavatkin lapsentahtisuutta, jonka oppii vain käytännön kautta: ”[s]e on sitä kasvua, todellisuudessa kun lapsi tuppaa kasvattamaan meitä enemmän kuin me lasta” (k10/35).

Vaistovanhemmuusfoorumilla esitetyn muutoksen merkityksiä voi peilata Sara Ruddickin esittelemään, äitimisen työn konkreettisesta tekemisestä kumpuavaan *äidilliseen ajatteluun*, joka hänen mukaansa on myös potentiaalista pohjaa rauhanpolitiikalle. Hänen mukaansa äitimisen työssä esimerkiksi kontrollia täytyy harjoittaa myös kontrolloitavan autonomiaa kunnioittaen, eikä konfliktitilanteissa itseä voi täysin erottaa vastustajasta. Toisaalta äidit eivät voi myöskään tehdä rauhaa hinnalla

millä hyvänsä, joten työssä piilee myös siemen vastarintaan. Kompastuskivinä Ruddick pitää toisaalta epäitsenäisyyttä, jolloin äidillinen valta luovutetaan syystä tai toisesta ulkopuolisille, ja toisaalta pyrkimystä dominanssiin, jolloin sekä äidin että lapsen luonto nähdään negatiivisina ja kuria tarvitsevinä ulottuvuuksina. Ruddickin hahmottelema vastarinta on puolestaan luonteeltaan vastustajaa kunnioittavaa, väkivallatonta ja tähtää rauhan syntymiseen ja säilymiseen. (Ruddick 1989, 73, 77, 109–116, 173, 180–182.)

Vaistovanhemmuuden voi myös sanoa tähtäävän väkivallan vastustamiseen silloin, kun väkivallalla tarkoitetaan mitä tahansa pitkäaikaista vahinkoa tuottavaa toimintaa (ks. Ruddick 1989, 164). Vaistovanhempien foorumillaan käsittelemä väkivalta ei siis ole suoranaista sotaa tai fyysistä pahoinpitelyä, vaan sen voi ajatella kohdistuvan keskusteluissa konstruoituun ihmisluontoon. Lapsen kohdalla esimerkiksi valtavirtakulttuuriin konstruoitu negatiivinen lapsikuva johtaa lapsen ohjaamisen käytäntöihin, jotka useimmiten eivät kuitenkaan tuota haluttua tulosta (luvut 3.1 ja 3.4.3). Sen sijaan mahdollisia seurauksia ovat esimerkiksi perusturvallisuuden järkkäminen, joka johtaa elämänpituisen epävarmuuteen (luku 2.3.3) tai yksilön vieraantuminen omasta itsestään ja vapaasta tahdostaan (luku 4.1). Konstruoidun äitiyden instituution kokonaisuudessaan voi puolestaan tulkita häiritsevän ihmisluonnon mukaista äitiyttä.

Vastarinnan keinoiksi vaistovanhemmat eivät kuitenkaan ole valinneet ensisijaisesti mielenosoitusten tai lakialoitteiden kaltaisia näkyvän yhteiskunnallisen liikehdinnän muotoja, vaan foorumin keskustelut koskettavat lähinnä jokaisen omaa kasvatustyötä ja kokemuksia. Ideologia ei sulje pois mahdollisuutta vaikuttaa asioihin laajemmin ja nopeamminkin, mutta myös omaan vanhemmuuteen keskittyminen riittää:

Kotiäiti ei siis välttämättä "vain" kökötä kotona lastensa kanssa, ja vaikka kököttäisikin, hän on siinä samalla vähintäänkin perustavanlaatuinen yhteiskunnallinen vaikuttaja kasvattaessaan uutta sukupolvea. (k19/2)

Tietenkin kyse on jokaisessa erillisessä tapauksessa yksilöiden valinnoista, mutta yhdessä ne kuvastavat yhteiskunnan arvomaailmaa. Toisaalta riittävä määrä yksilöllisiä valintoja muuttaa yhteiskuntaa ja sen arvoja, mikä minusta on vaistovanhemmuudenkin yksi tärkeä puoli. (k19/2)

Muutoksen kannalta sukupolvien ketjua konstruoidaan voimaksi, jossa niin hyvät kuin huonotkin kokemukset ajan myötä kertautuvat. Tällöin on syytä kiinnittää huomiota siihen, mitä tässä ketjussa tahdotaan omalla kohdalla muuttaa tai pysäyttää:

Minäkin kaivelin paljon omia muistojani ja epäilin, voinko ikinä olla hyvä äiti omien elämänkokemusteni, huonojen roolimallien, neuroosieni ja kädentaidottomuuteni kanssa. Olen syntynyt sektiolla ja siten juuri niitä Liedloffin raastavasti kuvaavia muovilaatikossa kuolemanpelkoon huutaneita vauvaraukkoja ja uskon kantavani noiden ensihetkien tuottamaa perusahdistusta ja perusskeptisyyttä toisia ihmisiä kohtaan jollain tavalla mukanani koko loppuelämäni. Olen kuitenkin jo saanut ja saan päivittäin upeita korjaavia kokemuksia omalle lapselleni paremman tarjoamisen kautta ja minäkin olen jo päässyt tuohon viimeiseen, hyväksymisen ja uuden alun vaiheeseen. (k18/6)

Yhteiskunnallinen vaikuttaminen uutta sukupolvea kasvattaen ei ole nopeaa ja suoraviivaista toimintaa, vaan pikemminkin muutoksen siis kuvataan lähtevän yksilöiden pienistä teoista, jotka ajan myötä laajenevat koskettamaan myös yhteiskuntaa. Mielestäni sillä voidaankin viitata esimerkiksi Raija Julkusen kuvailemaan sykliseen aikakäsityksen. Syklinen aika on usein liitetty primitiivisiin tai talonpoikaisiin yhteisöihin ja sitä pidetään luonteeltaan feminiinisenä, kun taas maskuliininen, lineaarinen aikakäsitys liittyy moderniin yhteiskuntaan. Syklinen aika on jaksottaista ja se ulottuu sekä seuraaviin että edeltäviin sukupolviin. Tätä aikaa ei voi säästää, tuhlata tai hallita, vaan asiaan kuuluu odottelu ja (perheen tai luonnon) rytmeihin sopeutuminen. Odottelun ja aikahorisontin ulottumisen sukupolvien päähän kerrotaan myös lykkäävän naisten omaa aikaa aina vain tuonnemmas. (Julkunen 1985.) Myöskään vaistovanhemmat eivät käsittäkseni odota näkevänsä muutosta välittömästi. Sanoisin heidän kuitenkin ottaneen tämän syklisen ajan ainakin jossakin määrin omakseen, sillä heidän kannaltaan kyse on myös oman identiteetin rakentamisesta ja individualismin korostamisesta. Identifioituessaan vastakulttuuriin äidit identifioituvat myös muutokseen: ”Minulla on mahdollisuus toimia eri tavoin jos haluan.” (k18/5)

5 YHTEENVETO: TILAN DYNAMIIKKA

Olen ottanut tutkielmani lähtökohdaksi internet-foorumin www.vaistovanhemuus.foorumi.fi, joka rakentuu äitien käymistä keskusteluista vaistovanhemmudeksi kutsutun vanhemmuustyylin ympärillä. Keskusteluissa vaistovanhemuus rakentuu vaihtoehtoiseksi tavaksi hoitaa ja kasvattaa lapsia, kun vertailukohtana ovat keskustelijoiden näkemykset suomalaisesta valtavirtaisesta lastenhoitokulttuurista. Tutkielman teoreettis-metodologinen lähtökohta on sosiaalisessa konstruktionismissa, ja tutkinkin foorumia konstruotuna tilana. Tutkimusmetodeista diskurssianalyysi on tutkielmassa konkreettisimmin esillä, ja sen avulla olen valikoinut foorumilta keskustelusäikeitä ja tutkinut aiheeni kannalta kiinnostavia teemoja. Lisäksi olen pitänyt tärkeänä myös aineiston etnografista kuvausta, jolloin kenttänä toimivat foorumin keskustelut. Lukemisen lisäksi olen saanut tuntumaa aineistoon oman äitiyteni kautta, johon vaistovanhemuus-ideologia on myös vaikuttanut.

Tilan käsitteen osalta nojaan kulttuurimaantieteilijä Doreen Massey (2008, 57; 2005, 10, 11) näkemykseen, jonka mukaan tila ei ole pelkkä staattinen ja litteä ajan vastakohta, vaan nämä kaksi ulottuvuutta muodostavat yhdessä pikemminkin dynaamisen aika-tilan, jossa niitä ei voi täysin erottaa toisistaan. Massey'n tila rakentuu sosiaalisesti ja on avointa jatkuvalla liikkeelle ja muovaamiselle. Tällaisen tilan ”luovat loputtoman yksityiskohtaiset, uskomattoman monimutkaiset kytketyt ja irtoamiset sekä suhteiden verkostot, jotka sijaitsevat kaikissa mittakaavoissa paikalliselta tasolta globaalille” (Massey 2008, 58). Aineistonani olevalla foorumilla tilan sosiaalinen luonne on konkreettisesti esillä foorumin rakentuessa kokonaan keskustelusäikeistä, joihin jokainen rekisteröitynyt käyttäjä voi lisätä omat kommenttinsa ja mielipiteensä. Tässä tutkielmassa piirtyvän äidin tilan ulottuvuuksia voikin tarkastella paitsi varsinaisia keskustelusäikeitä seuraamalla, myös keskustelusäikeissä lomittain kulkevien diskurssien kautta.

Poliittisuus. Sosiaalisesti rakentunut tila on väistämättä myös avointa politiikalle (Massey 2008, 60). Yksi tärkeä tilan poliittisuutta tuottava tekijä on sen ”valtageometria”, johon liittyy esimerkiksi puhe keskuksesta ja periferiasta (Massey 2008, 119). Maantieteilijän puhuessa globalistumiskurssin Eurooppa-keskeisyydestä tämän tutkielman mittasuhteet lähtevät paljon pienemmistä kuvioista. Silti sama

logiikka toimii perustana nimittäessäni tutkielman aineistosta hahmottuvan tilan *äidin tilaksi*. Tällöin tilan näkökulma lähtee sitä keskusteluissaan rakentavista äideistä. Vaikka keskustelijat itse asettavatkin itsensä marginaaliin siihen nähden, mitä kutsuvat ”valtavirraksi”, niin omassa tilassaan heidän kokemuksensa ja näkemyksensä muodostavat keskustelun ytimen. Tulkitsen keskustelujen rakentavan vaistovanhempien omaa näkemystä *ihmisluonnosta*, mikä toimii myös pohjana ja vertailukohtena kaikelle muulle aiheen ympärillä käydylle keskustelulle. Ihmislajin lisäksi vaistovanhemmat määrittelevät keskusteluissaan myös valtavirtakulttuuria, josta tuleekin tämän tilan marginaalia.

Vaistovanhempien määrittelemänä suomalainen lastenhoitokulttuuri saa *äitiyden instituutiota* muistuttavia piirteitä. Siinä äitiyttä eivät määritä äitien ja lasten luonnolliset tarpeet, vaan keskiössä ovat kulttuuriset määrittelyt, jotka ovat usein myös ristiriidassa vaistovanhempien oman ihmisluonnon konstruktion kanssa. Tulkitsenkin vaistovanhemmuuden identifioituvan kulttuurikritiikin myötä *vastakulttuuriksi*. Vastakulttuuri-ideologian keskeisenä arvona voidaan pitää humanistista individualismia, uskoa ihmisen todelliseen tahtoon, joka vaistovanhemmuudessa saa muotonsa myös puhuttaessa ihmisen vaistosta. Vastakulttuurisessa äitiydessä valtaa ei siis anneta yhtä hyvin ilmeisille kuin piilevillekään instituution auktoriteeteille, vaan vaistovanhemmat pyrkivät keskusteluissaan avaamaan ja kyseenalaistamaan kulttuurisia käsityksiä ja yleisinä pidettyjä diskursseja. Tämän lisäksi myös kulttuurin sisäisten auktoriteettien syntymistä pyritään välttämään ottamalla puheeksi myös vaiettuina pidettyjä seikkoja sekä haastamalla myös jo vaistovanhemmuuden sisälle hyväksytyt ajatukset ja ajattelijat. Keskustelut konstruoivatkin äitiyttä, jota ulkoisten auktoriteettien sijaan määrittelee jokainen äiti itse omalta kohdaltaan.

Avoimuus ja moninaisuus. Tila ei ole koskaan myöskään rajattu kokonaisuus, vaan se on avoin ja jatkuvan tuottamisen kohteena. Silloin sitä luonnehtii myös moninaisuus, jota Massey kuvaa englanninkielisellä sanalla ”heterogeneity” erotuksena negatiivissävytteiselle ”difference”-termille. (Massey 2005, 10–11.) Aineistonani olevan foorumin voi ajatella olevan kytköksessä muualle internetiin, esimerkiksi samankaltaisia aiheita käsitteleville sivustoille tai minne tahansa, missä vaistovanhemmuusfoorumin käyttäjät surffailevat saaden ja jakaen vaikutteita. Toisaalta foorumi jatkuu myös sen käyttäjien koteihin ja muualle fyysiseen maailmaan, jossa

foorumin keskusteluja toisaalta voidaan soveltaa, mutta joka tietenkin myös muokkaa foorumia ja tekee sen ylipäättään mahdolliseksi. Tällöin äidin tilan olemassa oloa tai elävyyttä ei voida arvioida pelkästään sivuston aktiivisuuden perusteella, vaan sen voidaan katsoa olevan palanen maailmaa vaikka itse foorumi katoaisikin.

Myös foorumin keskusteluissa rakennetun vaistovanhemmuuden ideologian voi sanoa olevan avointa ja jatkuvan tuottamisen kohteena. Se on avoin monenlaisille käytännön toteutuksille, mutta myös muutoksille, mistä selkeänä osoituksena on esimerkiksi keskustelijoiden pyrkimys ottaa esille aihepiirin yhteydessä vaiettuna pidettyjä seikkoja. Useassa kohtaa keskusteluja äidit korostavatkin, ettei vaistovanhemmuus ole lukkoon lyöty kokonaisuus, vaan jokainen muodostaa siitä oman tapansa olla. Näin myös foorumilla jokainen keskustelija omalta osaltaan muokkaa keskustelujen kautta syntyvää ideologiaa.

Tilan käsite haastaa Massey'n mukaan myös ajattelun, joka pohjaa vastakkainasettelulle ja dualismille. (Massey 2008, 42–43.) Vaistovanhemmuusfoorumilla tällaista dikotomioita haastavaa tilallisuutta rakennetaan esimerkiksi siten, ettei ideologiaa pyritä määrittelemään vastakohtien tai poissulkemisen kautta. Toisaalta tämä tekee myös itse vaistovanhemmuuden määrittelystä hankalaa. Esimerkiksi vaisto ei siis ole tietoisien ajattelun tai kulttuurin vastakohta, vaan kuvaa siitä rakennetaan sekä sisäisen tiedon ja tunteen että aktiivisen henkilökohtaisen ajattelun ja myös tieteellisyyden diskurssin kautta. Samalla tavoin myös valtavirtakulttuurin käsitettä käytetään vaistovanhempien keskusteluissa oman identiteetin rakentamiseen toisaalta oman ideologian vastakohtana, mutta toisaalta myös vaistovanhemmuuden sisälle hyväksyttynä neuvottelupintana, jonka kautta keskustelijat etsivät oman ideologiansa ydintä.

Aika. Massey'n (2008, 57) tilakäsityksessä myöskään aika ei siis ole tilan vastinulottuvuus, vaan sisältyy olennaisena osana tilan käsitteeseen. Vaistovanhemmuusfoorumin keskusteluissa aika on läsnä viittauksina menneeseen, tulevaan ja nykyhetkeen. Menneisiin aikoihin viitataan esimerkiksi ihmisluontoa ja vaistoa hahmotettaessa, jolloin ajatuksiin otetaan tukea kaukaa lajimme evoluutiohistoriasta; tällöin esimerkiksi kivikauden kerrotaan elävän 2000-luvun ihmisissä edelleen. Menneiden vuosikymmenten ja -satojen kasvatustieteestä on

puolestaan kyse silloin, kun äitiyden instituution kerrotaan pohjaavan vanhanaikaisille lapsia koskeville käsityksille, joita nykyaikainen tutkimustieto on jo kumonnut.

Nykyaika hahmottuu keskusteluissa ajaksi, jossa historian kerrostumat vaikuttavat edelleen niin ikiaikaisen ihmisvaiston kuin myöhemmin syntyneiden kulttuuristen käsitystenkin muodossa. Toisaalta nykyaika hahmottuu myös mahdollisuudeksi, jossa uusin tiede tuottaa vaistovanhemmuutta tukevia ajatuksia. Nykyaikaan liittyy tietenkin myös foorumin mahdollistava teknologia, jonka ansiosta äidit voivat helposti etsiä seuraa ja vaikutteita oman lähipiirinsä ja neuvolan ulkopuoleltakin. Kaikkein selkeimmin kiinni nykyajassa keskustelut ovat kuitenkin siinä, mikä näyttäytyy itsestään selvyytenä: lapsen paras on nykyajan absoluuttisena arvona pidetty seikka, joka määrittelee keskusteluja kauttaaltaan, ja viime kädessä myös äidin individualismia voidaan perustella sen kautta.

Tietenkin vanhemmuuskeskustelu suuntaa katseensa myös tulevaisuuteen. Vastakulttuurina vaistovanhemmuus ei pelkästään hyväksy muutosta, vaan keskusteluista on tulkittavissa myös aktiivisen muutoksen ajamisen elementtejä. Tämän yhteydessä keskustelujen voi ajatella viittaavan erityisen tilallisenä pidettyyn sykliseen aikakäsitykseen. Joka tapauksessa muutoksen yhteydessä tilan ja ajan yhteys on selkeästi näkyvillä: puhe kasvatuksesta yhteiskunnallisena työnä viittaa toisaalta yksittäisiin lapsiin siinä hetkessä, mutta toisaalta myös tulevaisuuteen ja yhteiskuntaan. *Äidin tilassa* keskustelujen aiheena olevat arkiset valinnat näyttäytyvät, paitsi äitien jatkuvasti muokkautuvana näkökulmana, myös täynnä merkityksiä, joilla on yhteys sekä menneeseen että tulevaan – yhtä hyvin kuin yksilöihin, yhteiskuntaan ja ihmiskuntaankin.

AINEISTOLUETTELO

Keskustelusäikeet:

- k1 – Oma aloitukseni: Vaistovanhemmuus, kiintymysvanhemmuus, lapsentahtisuus...
- k2 – Attachment parenting
- k3 – Vaistovanhemmuutta osittain?
- k4 – Lapsi lattialla vai sylissä?
- k5 – Apua kantamiseen
- k6 – Mitä muuttaisit synnytyksessäsi?
- k7 – Miten teillä nukutaan?
- k8 – Miks mun lapsi ei syö???!?
- k9 – Itsenäistyminen vs. itsenäistäminen
- k10 – Uhmaikä, onko sitä?
- k11 – Johdonmukaisuuden ongelmat
- k12 – Vähättely ja lapselle valehtelevinen
- k13 – Vauvaakin voi opettaa empatiaan ja lempeyteen näköjään
- k14 – Mutu-pohdiskelua kehumisesta ja kannustamisesta
- k15 – Neuvolassa kuultua
- k16 – Lähipiirin kommentteja
- k17 – Lapsen muut hoitajat
- k18 – Continuum concept
- k19 – Oma aloitukseni: Vaistovanhemmuus ja ns. äitimyytti
- k20 – Tyyni ja rauhallinen vauva?
- k21 – Vähempi parempi (anti-materialismia)

Olen numeroinut keskustelusäikeiden viestit siinä järjestyksessä, jossa ne ketjussa ovat. Viitatessani käytän ensin keskustelulle antamaani numeroa ja tämän jälkeen /-merkillä erotettua viestin numeroa. Esimerkiksi k3/2 tarkoittaa tällöin keskustelun Vaistovanhemmuutta osittain? järjestyksessä 2. viestiä.

Vaipattomuuspäiväkirja:

pk – yhteensä 11 elektronista sivua sisältävä vaipattomuuspäiväkirja, johon viitataan elektronisella sivunumerolla ja /-merkin jälkeen numerolla, joka kertoo, monesko viesti tällä sivulla on kyseessä.

Sähköposti:

sp – sähköpostikeskustelu vaistovanhemmuusfoorumin toisen perustajan, Katri Pääkkö-Matilaisen, kanssa. Yhteensä 6 viestiä.

LÄHTEET

- Aittola, Tapio & Raiskila, Vesa 1994. Jälkisanat. – Peter L. Berger & Thomas Luckmann. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma*, 213–231. Helsinki: Gaudeamus.
- Alasuutari, Pertti 2006. Merkitys, toiminta ja rakenne sosiologiassa: kulttuurinen näkökulma. – *Sociologia* 2/2006, 79–92.
- Auvinen, Riitta. 1979. Ylistämällä alistettu. – K. Eskola, E. Haavio-Mannila, R. Jallinoja (toim.) *Naisnäkökulmia*, 183–192. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY
- Apo, Satu 1999. Seitsemän veljeksien etnografisesta luennasta. – Kivijalka 1999. Luettu 3.3.2012. [URL: <http://www.helsinki.fi/hum/kotim.kirjallisuus/kivijalka/1999/apo.htm>].
- Barker, Chris & Galasinski, Dariusz 2001. *Cultural Studies and Discourse Analysis*. London: Sage Publications.
- Berg, Kristiina 2008. *Äitiys kulttuurisina odotuksina*. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 48/2008. Helsinki: Väestöliitto.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas 1994 [1966]. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma*. Helsinki: Gaudeamus.
- Blank, Trevor J. 2009. Introduction. – Trevor. J. Blank (ed.) *Folklore and the Internet*, 1–20. Utah: Utah State University Press.
- Bowlby, John 1988. *A Secure Base*. London and New York: Routledge.
- Burr, Vivien 2003. *Social Constructionism*. London: Routledge.
- Cacciatore, Raisa & Janhunen, Kristiina 2008. Täydelliset äidit – 11 myyttiä. – Kristiina Janhunen & Minna Oulasmaa (toim.) *Äidin kielletyt tunteet*, 12–27. Helsinki: Väestöliitto
- van Dijk, Teun A. 2011. Introduction: The Study of Discourse. – Teun A. van Dijk (ed.) *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*, 1–7. Los Angeles: Sage
- Eriksen, Thomas Hylland 2004. *Toista maata? Johdatus antropologiaan*. Helsinki: Gaudeamus.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, Norman 2001. *Language and Power*. Second Edition. Harlow: Pearson Education.
- Fairclough, Norman 2003. *Analysing Discourse: textual analysis for social research*. London: Routledge.
- Fornäs, Johan 1998. *Kulttuuriteoria*. Tampere: Vastapaino.

- Foucault, Michel 2005 [1969]. *Tiedon arkeologia*. Tampere: Vastapaino.
- Gere, Charlie 2002. *Digitaalinen kulttuuri*. Turku: Faros
- Goffman, Ken 2004. *Counter Culture Through The Ages. From Abraham to Acid House*. New York: Villard.
- Gordon, Thomas 2000 [1970]. *Toimiva perhe. käytössä kokeiltuja menetelmiä vastuuntuntoisten lasten kasvattamiseen*. Helsinki: LK-Kirjat.
- Gordon, Tuula 1990. *Feminist Mothers*. Houndmills: McMillan Education LTD
- Gross-Loh, Christine 2007. *The Diaper-Free Baby*. New York: Harper Collins Publishers.
- Hacking, Ian 2009. *Mitä sosiaalinen konstruktionismi on?* Tampere: Vastapaino.
- Hall, Stuart 1997. The Work of Representation. – Stuart Hall (toim.) *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*, 13–74. London: Sage Publications.
- Hall, Stuart 1999. *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Hannerz, Ulf 1992. *Cultural complexity. Studies in the social organization of meaning*. New York: Columbia U. P.
- Heikkilä, Sanna 2008. “Lasten vuoksi me vaan...” Lapsilähtöisyyden ja lapsen edun käsitteistä. – *Kommentti*. Nuorisotutkimuksen verkkokanava 27.3.2008. Luettu 25.4.2012. [URL: <http://kommentt.asiakkaat.sigmatic.fi/kolumnit/lasten-vuoksi-me-vaan-lapsil%C3%A4ht%C3%B6isyyden-ja-lapsen-edun-k%C3%A4sitteist%C3%A4>]
- Heimo, Anne 2011. Folkloristit ja internet – Aave koneessa? – *Elore* 1/2011. Luettu 8.2.2012. [URL: http://www.elore.fi/arkisto/1_11/saate_heimo.pdf]
- Helakisa, Kaarina 1991. Seitsemän myyttiä. – Sinikka Nopola (toim.) *Äiti tuu ikkunaan. Äitiys – elämä vai kohtalo?*, 79–93. Helsinki: WSOY.
- Hine, Christine 2000. *Virtual Ethnography*. London: Sage
- Hunt, Jan 2001. *The Natural Child. Parenting from the Heart*. Gabriola Island: New Society Publishers.
- Johnson, Richard, Deborah Chambers, Parvati Raghuram & Estella Tincknell 2004. *The Practice of Cultural Studies*. London: Sage.
- Jokinen, Arja 1999. Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. – Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen, *Diskurssianalyysi liikkeessä*, 37–53. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arja, Laura Huttunen & Anna Kulmala 2004. Johdanto: neuvottelu marginaalien kulttuurisesta paikasta. – Arja Jokinen, Laura Huttunen & Anna Kulmala

(toim.) *Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista*, 9–19. Helsinki: Gaudeamus.

Jokinen, Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen 1993. Diskursiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. – Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen, *Diskurssianalyysin aakkoset*, 17–47. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi 1999. Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta – Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen, *Diskurssianalyysi liikkeessä*, 54–97. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Eeva 1996. *Väsynyt äiti. Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä*. Helsinki: Gaudeamus.

Jokinen, Eeva. 2005. *Aikuisten Arki*. Helsinki: Gaudeamus Kirja.

Julkunen, Raija 1985. Naisten aika. – *Tiede & Edistys* 4/1985, 295–308.

Juul, Jesper 1995. *Viisas lapsesi. Kohti perheen uutta arvopohjaa*. Helsinki: Otava.

Keltikangas-Järvinen 2004. *Temperamentti. Ihmisen yksilöllisyys*. Helsinki: WSOY.

Kirkilionis, Evelin 2003. *Lapsi kaipaa kantamista. Kaikki kantovälineistä ja kantamisen eduista*. Troy: Pharmascript.

Kohn, Alfie 2005. *Unconditional Parenting. Moving from Rewards and Punishments to Love and Reason*. New York: Atria Books.

Koivunen, Hannele 1995. *Madonna ja huora*. Helsinki: Otava.

Koski, Kaarina 2011. Mediakulttuurin murros, YouTube ja folklore. – *Elore*1/2011. Luettu 30.6.2012. [URL: http://www.elore.fi/arkisto/1_11/kats_koski.pdf].

Kozinets, Robert 2010. *Netnography. Doing Ethnographic Research Online*. Los Angeles: Sage.

Leboyer, Frederic 1980. *Lempeä syntymä*. Helsinki: Tammi.

Liedloff, Jean 1977. *The Continuum Concept. In Search of Happiness Lost*. Boston: Da Capo Press.

Macek, Jakub 2005. *Defining Cyberculture* (v. 2). Luettu 21.5.2011. [URL: http://macek.czechian.net/defining_cyberculture.htm].

Massey, Doreen 2005. *For Space*. London: Sage

Massey, Doreen 2008. *Samanaikainen tila*. Tampere: Vastapaino.

Odent, Michel 1986. *Luonnonmukainen synnytys*. Helsinki: Gummerus.

Palin, Tutta. 1996. Ruumis. – Anu Koivunen & Marianne Liljeström (toim.) *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*, 225–244. Tampere: Vastapaino.

Rantala, Päivi 2009. *Erilaisia tapoja käyttää kylähullua. Kalkkimaan pappi aatteiden ja mentaliteettien tulkkina 1800-luvulta 2000-luvulle*. Turku: Turun yliopisto/Kulttuurihistoria.

Rapley, Gill & Murkett, Tracey 2008. *Baby-led Weaning: Helping Your Baby to Love Good Food*. London: Vermilion.

Rich, Adrienne. 1986. *Of Woman Born. Motherhood as Experience and Institution*. New York, London: W.W. Norton & Company.

Roszak, Theodore 1969. *The Making of a Counter Culture: Reflections on the Technocratic Society and its Youthful Opposition*. New York: Doubleday.

Ruddick, Sara 1989. *Maternal Thinking. Toward a politics of peace*. Boston: Beacon press.

Saarikangas, K. 1991. Äitiyden tila; nainen ja moderni asunto. – Sinikka Nopola (toim.) *Äiti tuu ikkunaan. Äitiys – elämä vai kohtalo?*, 233–256. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.

Saaristo, Kimmo & Jokinen, Kimmo 2004. *Sosiologia*. Helsinki: WSOY.

Sears, William & Sears Martha 2001. *Kiintymysvanhemmuuden kirja. Onnellisen vauvan hoito-opas*. Helsinki: Green spot.

Soininen, Sari 2004. Tassuhoito – hyvät yöunet koko perheelle. Luettu 19.6.2012. [URL: http://yle.fi/vintti/yle.fi/akuutti/arkisto2004/231104_b.htm]

Suoninen, Eero 1999. Näkökulmia sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. – Arja Jokinen, Kirsi Juhila, Eero Suoninen, *Diskurssianalyysi liikkeessä*, 17–36. Tampere: Vastapaino.

Thurer, Shari L. 1994. *The Myths of Motherhood: How Culture Reinvents the good Mother*. Boston: Houghton Mifflin.

Turtiainen, Riikka & Östman, Sari 2009. Tavistaidetta ja verkkoviihdettä. Omaehtoisten verkkosisältöjen tutkimusetiikkaa. – M. Grahm & M. Häyrynen (toim.) *Kulttuurituotanto. Kehykset, käytännöt, prosessit*, 336–357. Tietolipas 230. Helsinki: SKS.

Uotinen, Johanna 2005. *Merkkillinen kone. Informaatioteknologia, kokemus ja kertomus*. Joensuun yliopiston humanistisia julkaisuja 40. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Uotinen, Johanna 2010. Aistimuksellisuus, autoetnografia ja ruumiillinen tietäminen. – *Elore 1/2010*. Luettu 3.3.2012. [URL: http://www.elore.fi/arkisto/1_10/katsart_uotinen_1_10.pdf].

Vuori, Jaana 2010. Äitiys sukupuolikysymyksenä. – Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim): *Käsikirja sukupuoleen*, 109–120. Tampere: Vastapaino.

Ylikoski, P. & Kokkonen, T. 2009. *Evoluutio ja ihmisluonto*. Helsinki: Gaudeamus.